

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 27.

Onsdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Mellén* m. fl. väckta motionen, nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 362, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring av läroverksorganisationen i Stockholm; och
nr 363, av herr *Ström, Fredrik*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m. väckta motioner:

nr 364, av herr *Gustafson, Fritiof*, m. fl.;
nr 365, av herr *Sederholm* m. fl.; samt
nr 366, av herrar *Gabrielsson* och *Tamm*.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 367, av herr *Mellén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m.; samt
nr 368, av herr *Lindhagen*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Lindhagens* motion, nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden m. m.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 36, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statens skogsutdikningsanslag, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning av väckt motion om ändring i visst fall av förfarandet vid kommunalval;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 7 riksdagsordningen samt lag till ändrad lydelse av 12 och 25—28 §§ lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; ävensom

nr 103, i anledning av väckta motioner om Sveriges anslutning till den av Nationernas förbunds församling under dess nionde ordinarie möte förordade generalakten i dess helhet.

Lagförslag om
häradsall-
männingar.

Föredrogs ånyo sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om häradsallmänningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 december 1931 dagtecknad proposition, nr 10, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om häradsallmänningar.

Med anledning av sagda proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, som jämväl hänvisats till jordbruksutskottet, nämligen

inom första kammaren

nr 273 av herr *Oscar Ericson* m. fl. och
nr 274 av herr *Lindhagen* samt

inom andra kammaren

nr 398 av herr *Andersson* i Tungelsta m. fl. och
nr 399 av herr *Olsson* i Golvvasta m. fl.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade omförmälda proposition och motioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om häradsallmänningar;

B) att de i anledning av förevarande proposition väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vidkommande utskottets hemställan i dess helhet hade reservation avgivits av herrar *Linder*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Sköld*, *Norman* och *Andersson* i Tungelsta, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta,

1) att med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 10 hos Kungl. Maj:t hemställa om utarbetande av nytt förslag till lag om häradsallmänningar, varvid i reservationen anförda synpunkter torde böra beaktas; samt

2) att motionerna I: 273, I: 274, II: 398 samt II: 399, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad förut under 1) yrkats, icke måtte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Sederholm**: Herr talman! Jag ber att få i avseende å föredragningen av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 hemställa, att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkten A) på det sätt, att till en början föredrages det av utskottet framställda lagförslaget paragrafvis med iakttagande att 1 och 2 paragraferna behandlas i ett sammanhang samt att övergångsbestämmelser, ingress och rubrik förekomma

sist, varefter utskottets hemställan föredrages; att vid behandlingen av 1 och 2 paragraferna överläggning må äga rum beträffande utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

*Lagförslag om
häradssall-
männingar.*
(Forts.)

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet härmed föredrogs nu

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om häradssallmänningar.

1 och 2 §§.

Dessa paragrafer lydde:

1 §.

Med häradssallmänning förstås i denna lag av ålder bestående häradssallmänning.

2 §.

Häradssallmänning tillhör ägarna av de fastigheter inom häradet, vilka äro satta i mantal eller med vilka, enligt vad vid jorddelning bestämts, är förenad rätt till delaktighet i allmanningen.

Med häradet förstås här det område, som häradet omfattat enligt den av ålder gällande häradssindelningen.

Ägarna av de i första stycket angivna fastigheter åtnjuta delaktighet i allmanningen efter oförmedlade hemmantalet eller, i fråga om fastigheter, för vilka rätten till delaktighet bestämts vid jorddelning, efter den därvid stadgade grund.

Är genom urminnes hävd, dom eller särskild av Konungen meddelad föreskrift eller på annat lagligt sätt annorledes än ovan sägs bestämt om rätt till delaktighet i häradssallmänning, vare det gällande.

Herr Linder: Herr talman! Det är såsom reservant vid det föreliggande utlåtandet som jag skall be att få yttra några ord. Reservationen är ju tillräckligt omfattande för att man skall förstå reservanternas position. Det, som är grundläggande för vår avvikande uppfattning, är den omständigheten, att vi inte kunnat ansluta oss till propositionens mening, att häradssallmänningarna skulle med äganderätt tillhöra den i mantal satta jordens ägare inom häradet. Dessa häradssallmänningar äro en kvarleva från en gammal tid. Hur de kommit till, är kanske inte så gott att säga, men vi reservanter ha accepterat den utredning, som har lämnats av kammarkollegium, när det avgav sitt utlåtande 1928 i ett mål, som då var anhängigt i högsta domstolen. Vi ha accepterat denna utredning inte därför, att vi anse den som det yttersta och sista ordet i denna sak, men emedan den kanske kommer ganska nära, vad som möjligen kan vara riktigt. Det har talats mycket och skrivits ännu mer om äganderätten till dessa häradssallmänningar. För min del tror jag knappast, att häradssallmänningarna tillkommit efter något beslut av häradsmenigheterna. Jag tror knappast, att man på den tiden var mogen för några dylika initiativ eller beslut. Snarare lutar jag åt den uppfattningen, att kronan har på ett eller annat sätt medverkat vid häradssallmänningarnas tillkomst. Numera förnekar man emellertid kronans äganderätt till allmänningarna; och det må så vara. Men man kan ju likväl inte bortse från att i häradssallmänningarnas historia finnas många spår av det inflytande, som kronan har haft på allmänningarna. Och man kan knappast förstå detta, om man inte tänker sig, att

Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

kronan på ett eller annat sätt från början har haft att göra med tillkomsten av häradsallmänningarna.

Nu talas det ofta i utredningarna om att häradsallmänningarna, som det heter, tillhörde häradet. För min del tror jag, att detta uttryck, att de »tillhörde häradet», är att betrakta mera såsom ett talesätt. Ty någon äganderätt i egentlig mening, såsom man fattar den i modern tid, tror jag knappast, att det varit fråga om. Vad man däremot med vissnet kan säga, är det, att häradet har haft en *nyttjanderätt* till dessa allmänningar på det sättet, att de varit tillgängliga för skogsfångst, torvtäkt, mulbete och dylikt. Emellertid vet man också av denna historiska utredning, att denna nyttjanderätt inskränktes högst betydligt genom kronans föranstaltande och det har väl funnits de tider, kan man säga, då denna nyttjanderätt varit tämligen illusorisk just på grund av dessa inskränkningar. Det är svårt att tänka sig ett sådant behandlingsätt, om inte kronan hade ansett sig ha en verklig bestämmanderätt över allmänningarna, när den föranstaltade om dessa inskränkningar, låt vara att inskränkningarna kanske föranstaltades av hänsyn till vissa näringspolitiska förhållanden i fråga om bergsbruk, hantverk o. s. v. och manufakturernas underhållande.

Nu har under utredningen framställts den teorien, att de, som verkligen hade någonting att säga till om i den allra äldsta tiden av dessa häradsallmänningars tillvaro, skulle varit häradskommunerna. Dessas ställning som juridisk person har emellertid, säger man, under tidernas lopp försvagats och så småningom upphörde den, och vid denna tidpunkt kommo de nya kommunala bildningarna, nämligen socknarna, att övertaga en del av funktionerna liksom också staten. Ja, det är ju möjligt, att det så förhåller sig. Men man kan egentligen inte påträffa något direkt uttalande om att äganderätten verkligen tillhörde häradena, i alla händelser inte i äldre författningar. Vad som t. ex. under 1600-talet återopas till förmån för en häradenas äganderätt är uttryck, som fällt så att säga mer i förbigående. Detta är fallet t. ex. i 1683 års skogsordning och likaså i den förklaring, som tillkom 1739. Men om man skall återropa dessa uttryck för en äganderätt, kan man ju också tala om, att det i december 1734 förklarades av Kungl. Maj:t, att kronan hade äganderätt till häradsallmänningarna, vilket uttalande kom såsom ett svar på frågan om deras delning. Detta kan vara att lägga märke till, eftersom det var samma år, som 1734 års lag låg på bordet så att säga. För min personliga del är jag tämligen övertygad om, att hade häradena haft ett djupare intresse av dessa allmänningar såsom verkliga ägare, skulle det väl inte varit någon svårighet på den tiden, förmodar jag, att tillskapa någon representation för häradsallmänningarna, som kunnat bevaka intressena gentemot kronan och hävdad häradenas rätt.

Nu är emellertid situationen den, att kronan är avförd från den största delen av sin rätt till dessa allmänningar. Då kan man fråga sig, hur det kan komma sig, att kronan, från det att den haft ett sådan dominerande inflytande på häradsallmänningarna, nu praktiskt taget är tämligen avförd från inflytande på dem. För min del har jag bildat mig den uppfattningen — jag känner väl till vad man resonerar om att kronans inflytande inte var rättmätigt, att kronan tog sig rätt utan att verkligen ha den — att anledningen till att denna rätt för kronan eftergavs och inte vidare kom att göra sig gällande, var de nationalekonomiska åskådningar, som kommo att framträda under 1700-talet och enligt vilka kronan inte borde behålla några fler skogar än dem, som voro nödvändiga för densamma; de allmänna skogarna måste bäst av att avyttras till enskilda, som skötte och vårdade dem bättre, drog mer nytta av dem och exploaterade dem på förståndigare sätt än staten. Redan vid 1810 års riksdag gjordes en framstöt om häradsallmänningarnas delning, något som även

tidigare varit på tal. Och det är ett märkligt tidens tecken, att 1823 avläts en proposition, i vilken förslag framlades om försäljning av kronoparkerna samtidigt med förslag om häradsallmänningsdelning. Jag är för min del ganska övertygad om att hade inte ett sådant åskådningssätt gjort sig gällande, som jag talade om, hade kronan aldrig släppt sitt grepp om häradsallmänningsarna. Men det skulle gå på annat sätt. Utvecklingen gick åt ett annat håll, och så blevo häradsallmänningsarna uppdelade i en mycket stor omfattning. Nu kom dock inte den uppfattningen att stå sig så länge. Redan 1855, således en 30 år därefter, förklarade den då sittande skogskommittén, att dessa häradsallmänningar inte vore att betrakta annorlunda än såsom av kronan avstådda skogar till häradenas begagnande. Och av den riksdagsskrivelse, som föregick 1866 års skogsordning, kan man få en föreställning om hur liten vikt man lade vid saken, hur osäker man kände sig, när man i skrivelsen säger sig ej vilja bryta mot det gängse föreställningssättet att dessa skogar tillhöra häradena. För min del kan jag, när jag ser ut över den historiska utvecklingen, inte göra någon annan reflexion än den, att denna fråga om äganderätten varit i hög grad tvistig. Jag tror, att det är ett jämförelsevis milt uttryck i sak.

Det är nu gott och väl, att häradsallmänningsarna enligt 1866 års skogsordning kommit att tilläggas häradena och att det har skett på det sättet, att den i mantal satta jordens ägare blivit ägare till dessa allmänningar. Men det hindrar inte, att när man nu står i begrepp att göra en ny lagstiftning, det inte kan vara alldeles olämpligt att ställa framför sig denna historiska översikt och därefter intaga sin position. För min del har jag den uppfattningen, att ända tills 1866 års skogsordning genomfördes, voro dessa häradsallmänningar att betrakta såsom en offentlig egendom. Först då kommo de att äsättas en prägel av enskild äganderätt, och den prägeln har sedermera fått ett betydligt mer pregnant uttryck i den nu föreliggande propositionen. Före 1866 voro dessa häradsallmänningar enligt min mening ett slags samfundsegendom, och man kan gott våga säga, att de ansågos tillhöra häradet såsom en menighet. Men då frågar man sig: vem var den menigheten? Ja, såvitt jag kan se av de handlingar, som här äro tillgängliga och av vad man i övrigt vet, så fanns det, med undantag av tjänstefolket och dem, som eljest åto husbondes bröd, säkert ingen annan menighet i stort sett att tala om i dessa häraden än den, som utgjordes av brukarna av jorden. Vare sig denna jord var satt i mantal eller inte, vare sig den var boställsjord eller självständiga hemman, hade alla, såvitt man kan se, rätt att utnyttja dessa skogsallmänningar. Men just detta att dessa allmänningar alltså ansågos tillhöra häradet såsom en menighet och praktiskt taget brukades av denna menighet, tycker jag är en princip, som också kunde få komma något till uttryck, när det nu gäller den nya lagstiftningen. Enligt min mening borde i en sådan lagstiftning hävdas, att häradsallmänningsarna fortfarande äro samfundsegendom och som sådan borde återställas. Numera ha samfundsförhållandena ändrat sig och blivit helt annorlunda än de voro före 1866. Numera är det inte bara jordbrukare, som bo i häradet, utan det finns också en hel del andra människor, som alla få med sin skatt bidra till de mångahanda utgifter, som vila på det moderna samhället. Det allmänna får, såsom vi nästan varenda dag erinras om, stötta och hjälpa de enskilda och deras företag, och när nu denna fråga om häradsallmänningsarna och deras avkastning kommer på tal, tycker jag inte, att det är mer än i sin ordning, att avkastningen av dem kan få lov att tjäna till allas gemensamma väl, som bo i häradet. Såsom emellertid propositionen är lagd, blir det endast en del av häradets inbyggare, nämligen den i mantal satta jordens ägare, som får njuta förmånerna av häradsallmänningsarna. Emellertid finns inte något direkt praktiskt behov för den i mantal satta jordens ägare

Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

att t. ex. använda husbehovsvirke från allmänningarna, och jag skulle antaga, att de i de flesta fall inte heller göra det, även om fall kunna påvisas, där så varit förhållandet. Och vad utdelningen från dessa häradsallmänningar beträffar, vet man ju, att de oftast äro mycket små, obetydligheter, som egentligen ingen fäster sig så mycket vid. Men om dessa sloges tillsammans och bildade ett stort helt, skulle de kanske i alla fall ha åtskillig betydelse. Jag tror också, att en sådan användning av deras avkastning skulle stämma väl överens med den historiska utvecklingen, om jag så får säga, och med det ändamål, som dessa häradsallmänningar och deras avkastning voro avsedda att tjäna.

Nu ha sedan 1866 års beslut fattades — och beslutet upprepades 1894 — gått många år, och det är klart, att många av denna i mantal satta jordens ägare ha avyttrat sina hemman. Det är klart, att om man så att säga avsatte allmänningarna till ett gemensamt helt, ägarna kanske skulle känna sig kränkta i sitt förvärv. Det ha vi reservanter inte heller förbisett, utan vi ha velat taga under övervägande frågan om ersättning åt dessa.

Ja, mera anser jag mig inte behöva säga. I övrigt är reservationen som sagt tillräckligt utförlig, och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av mig m. fl.

Herr Sederholm: I den historiska framställning, varmed den föregående talaren inledde sitt anförande, ville han framhålla, att något dokumenterande i äldre lagstiftning icke fanns för häradenas äganderätt till häradsallmänningarna. Jag vill dock i det hänseendet hänvisa till ett meddelande, som bland annat också ingår i den kungliga propositionen, nämligen det att i de gamla medeltida landslagarna, Magnus Erikssons landslag bl. a., det uttryckligen säges ifrån att häradsallmänningarna ägas av häradena. Där användes just detta uttryck. Emellertid skedde under Vasatiden och under vår storhetstid en viss förskjutning eller en viss uppmjukning med avseende på innebörden av denna rätt, eller kanske rättare utvidgning av kronans rätt med avseende på en hel del jord, som dock besatts med äganderätt av menigheter eller enskilda. Denna utvidgning sammanhängde likväl närmast med kronans rätt att uttaga skatter av olika natur av jorden, och denna rätt att pålägga skatter sammanblandades ofta nog med rätten att utnyttja avkastningen. Skatten måste ju i varje fall, allra helst denna tid, i stor utsträckning uttagas i naturapersedlar, och då inträffade ganska ofta, att rätten att taga skatt och rätten att åtnjuta avkastning sammanblandades och sammanföll. Men något dekreterande eller beslut med avseende på äganderätten till häradsallmänningarna skedde dock ej under denna tid. Vid början av förra århundradet kom emellertid äganderätten till häradsallmänningarna att i ganska stor omfattning bli föremål för riksdagens och statsmakternas ingående prövning. Jag vill erinra om att vid början av 1800-talet, särskilt 1823, beslöts uppdelning av häradsallmänningarna eller rättare sagt det medgavs rättighet för de delägande häradsborna att komma i åtnjutande av sina andelar i häradsallmänningarna på sådant sätt, att allmänningarna uppdelades emellan dem. Riksdagen intog då en mycket klar och bestämd ställning med avseende på äganderätten så till vida, att den bestämde, efter vilka grunder denna uppdelning skulle ske, nämligen efter det oförmedlade hemmantalet. Uppdelning skedde endast till dem, som ägde i mantal satt jord inom häradet, med tydligt angivande av att detta utgjorde grunden för själva delägarskapet i allmänningen. När alltså allmänningen uppdelades, skulle också de olika delägarna få andel i allmänningen efter denna delägarrätt. Ännu tydligare kom denna princip till uttryck i den riksdagsskrivelse, som sedermera föranledde 1866 års skogsordning. Jag vill här uppläsa några utdrag ur denna skrivelse, då den

tydligt anger riksdagens ställning i detta avseende. Det framhölls, »att riksdagen, som ansett sig ej böra bryta mot det gängse föreställningssättet, enligt vilket häradsallmänningsarna vore häradenas tillhörighet, funnit de av Kungl. Maj:t i berörda brev den 21 januari 1859 angivna grunder för ordnande av sagda allmänningars hushållning på ett lyckligt sätt förena delägarnas anspråk att själva få förvalta sin egendom med det nödvändiga avseendet på dessa skogars bevarande undan vanvård och förödelse».

Vidare nämnes det i samma riksdagsskrivelse: »Då det torde stå bäst tillsammans med den uttalade åsikten om äganderätten till ifrågavarande allmänningar, att delägarna i dessa själva finge besluta, om virkesavkastningen skulle fördelas mellan dem in natura eller avyttras och försäljningssumman fördelas, syntes något stadgande om ovillkorlig försäljning av virkesavkastningen icke böra meddelas. Likaledes följde det, enligt riksdagens förmenande, av den uttalade åsikten om äganderätten till allmänningarna samt vad i övrigt av riksdagen anförts, att varken skoglösa hemman och boställen eller andra allmänna broar och byggnader än sådana, som delägarna i allmänningarna själva byggde och underhölle, borde för framtiden njuta någon företrädesrätt till utsyning utan att alla hemman, boställena däri inberäknade, borde njuta sin del i allmänningens avkastning allenast efter deras oförmedlade hemmantal.»

Detta uttalande, som ju knappast lämnar någonting övrigt att önska i fråga om tydlighet, lades till grund för den skogsordning, som antogs 1866, och överfördes sedermera till den nu gällande skogsordningen.

Här är alltså otvetydigt fastslaget, synes det mig, att denna äganderätt till allmänningarna av riksdagen vid upprepade tillfällen blivit erkänd och lagts till grund för den lagstiftning, som ännu gäller. Skulle nu en förändring i detta hänseende påfordras, får den närmast karaktären av en expropriation. Jag vill inte bestrida, att, när viktiga, allmänna intressen kräva, att staten eller det allmänna sätter sig i besittning av enskild egendom, det då bör finnas former härför, vilket det nu också gör. Men förutsättningarna för att någonting sådant skall ske är att det verkligen är viktiga, allmänna intressen, som kräva det och att dessa intressen ej kunna tillgodoses på annat sätt än genom en sådan expropriation. Jag vill för min del bestämt hävda, att några sådana grunder för en expropriation här icke föreligga. Emellertid ha ju reservanterna klart sagt ifrån, att de anse att man vid den utredning, som de påkalla, bör utgå ifrån att de nuvarande innehavarna av häradsallmänningsarna, därest man skulle ingå för att äganderätten skulle utsträckas över hela häradet eller över samtliga de kommuner, som tillhöra häradet, skulle ha rätt att åtnjuta ersättning. Jag vill nu lämna öppet, vem som skulle tänkas vilja lämna denna ersättning. Att därvidlag tvinga kommunerna att lämna en ersättning torde väl knappast vara möjligt, det torde rent av vara uteslutet, och att staten skulle lämna ersättning till fastighetsägarna för att sedermera till kommunerna överlämna rätten att njuta avkastningen av allmänningarna torde väl ej heller kunna ifrågasättas.

Emellertid vill jag bestämt hävda den uppfattningen, att något sådant skäl för ett ingripande från det allmännas sida för att med uteslutande av de nuvarande ägarna komma i besittning av häradsallmänningsarna ej föreligger. Här gäller det endast ett klart och tydligt fastslående i dessa paragrafer, som nu äro föredragna, att äganderätten för den i mantal satta jordens ägare till häradsallmänningsarna blir bestämd på samma sätt och med samma innebörd, som den efter den nu gällande lagstiftningen har.

Det är emellertid klart, att när en menighet sådan som häradenas, sammansatt av den i mantal satta jordens ägare, disponerar över så pass stora skogstillgångar, kunde det vara ett allmänt intresse, att denna menighets för-

Lagförslag om
häradsall-
männingar-
(Forts.)

valtning av sin egendom ordnas på ett rationellt och framsynt sätt. Och den lagstiftning, som här nu föreslås, utgör just ett led i arbetet att åstadkomma ett sådant rationellt ordnande av denna förvaltning.

Jag kan för min del inte finna annat än att lagförslaget i detta avseende innebär ett mycket stort steg framåt. Jag medger, att det kanske ej föreligger skäl att åstadkomma särskilda nybildningar av häradsallmännings natur. Det gäller mera att finna en lämplig och efter tidsförhållandena lycklig anordning för den gamla institutionens förvaltning. Men det är inte, som det sagts i reservationen, fråga om någon nybildning av häradsallmänningarna. Å andra sidan är det ju rimligt, att de nuvarande ägarna av häradsallmänningarna skola av intresse för denna gemensamma egendomsforms rationella utveckling kunna göra inköp eller arrondering för att tillgodose även andra delar av häradet än där allmänningen är belägen, och att de skola kunna trygga de inköpta delarnas fortbestånd med den oförytterlighet, som är knuten vid den gamla institutionen. Det är endast en sådan utveckling av befintliga häradsallmänningar, som här är föreslagen, och inte bildandet av några nya häradsallmänningar.

Jag vill för min del ej ingå på den principiella sidan av saken utan ber, herr talman, att få yrka bifall till de föredragna paragraferna i den form vari de föreligger i utskottsutlåtandet.

Herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Jag torde väl inte ha anledning att mera ingående redogöra för innehållet i den kungl. proposition som föreligger och som ju också rönt en välvillig behandling i utskottet, en behandling som jag för min del givetvis inte kan vara annat än tacksam för.

Det föreliggande förslaget avser att vara en moderniserad lagstiftning för häradsallmänningarna. Det innefattar vissa nyheter, bland annat för att möjliggöra införlivande av mark med häradsallmänningarna. Vidare innehåller förslaget bestämmelser rörande fondering av medel, bestämmelser hur detta skall gå till och hur medlen sedermera skola användas. Vidare innefattar förslaget den omläggningen i fråga om häradsallmännings förvaltning, att hädanefter skogsvårdsstyrelserna i de olika länen skola ha uppsikt över förvaltningen i stället för, som nu är fallet, domänstyrelsen. Det är endast i några avseenden, som utskottet föreslagit några smärre ändringar i den kungl. propositionen. Man har vid § 8 ansett, att det inte skulle vara nödvändigt att föreskriva, att i alla fall personer med högre skoglig utbildning skulle anställas som skogsförvaltare. Särskilt med hänsyn till förekomsten av en del mindre häradsallmänningar har man ansett, att vissa undantag skulle kunna göras, så att personer även utan högre skoglig utbildning, men med omfattande praktisk erfarenhet i skogsskötsel, skulle kunna erhålla Kungl. Maj:ts medgivande att fungera som skogsförvaltare. Jag har nu ansett, att även beträffande de mindre häradsallmänningarna skulle en bestämmelse av den innebörd, som den som finns i propositionen, knappast behöva bli så synnerligen betungande. Man kan ju tänka sig, att häradsallmänningen träffar uppgörelse med en person med högre skoglig utbildning om förvaltningen, utan att denna person behöver vara helt och hållet sysselsatt därmed. Man kan också tänka sig, att några mindre häradsallmänningar slå sig ihop. Jag har å andra sidan heller ingenting emot, att man gör den lilla uppmjukning, som är föreslagen av utskottet.

Vidare har utskottet i § 40 föreslagit, att förslag till ändring av en häradsallmännings reglemente skall kunna väckas av en minoritet på allmänningstämman och sedan föras fram till prövning av Kungl. Maj:t. Jag har heller inte på den punkten någon erinran att göra. Det kan givetvis tänkas fall, då en minoritet på en allmänningstämman kan ha en del välgrundade och goda förslag att framlägga, som inte skulle kunna komma under prövning, såvida

majoritetsbeslut skulle förutsättas för att ett sådant förslag skulle få komma fram. Det har vidare i § 50 föreslagits, att ingen skulle på en delägarestämman äga rätt att rösta för mer än $\frac{1}{10}$ av det sammanlagda delaktighetstal, som är representerat på stämman. Nu torde väl delägarnas ekonomiska intressen i stort sett sammanfalla. Det kan ju dock tänkas, att ibland olika meningar kunna göra sig gällande, det kan förekomma vid val av styrelse, det kan förekomma i fråga om dispositionen av häradsallmänningens avkastning, beträffande utdelningens storlek och så vidare. Man kan då anse, att det kan vara på sin plats att göra en viss begränsning, så att inte en stor delägare i en viss socken skulle kunna utöva ett alldeles dominerande inflytande vid val av ombud. Jag har inte heller i denna punkt någon anledning att resa erinran mot det förslag, som är framlagt av utskottet.

Vad nu angår reservanternas ställning till frågan, så har det ju av reservanternas uttalande, att häradsallmänningarna fortfarande borde bestå som offentlig egendom, men man har för att motivera detta måst gå tillbaka ända så långt som till medeltidens slut. Man säger, att vid medeltidens slut ansågs det, att häradsallmänningarna tillhörde de juridiska personer, som häradena vid denna tid utgjorde. Ja, jag vill inte här ta upp tiden med att närmare gå in på den historiska utvecklingen i fråga om häradsallmänningsbegreppet, men jag vill framhålla, att i varje fall under det senaste århundradet har den rättsåskådningen vid upprepade tillfällen kommit till uttryck, att häradsallmänningen betraktas såsom tillhörande dem, som inom häradet bygga och bo och där inneha jord, satt i mantal. Jag vill även erinra om det mycket betydelsefulla beslut, som fattades vid 1823 års riksdag, då riksdagen medgav, att häradsallmänningarna fingo uppdelas på delägarna. Detta skedde faktiskt i mycket stor utsträckning, och i själva verket blev ungefär halva antalet befintliga häradsallmänningar uppdelat på delägarna, så att varje delägare fick sin särskilda lott och dessa lotter tillhöra fortfarande de egendomar, som då voro delägare i allmänningen. Vissa av allmänningarna blevo inte uppdelade på det sättet utan i stället försålda för delägarnas räkning. Redan då, för över hundra år sedan, blev det alltså i realiteten erkänt, att delägarna i en häradsallmänning hade rätt till själva allmänningen såsom sådan och inte bara till dess avkastning. Det skulle förefalla mig ganska egendomligt, om man nu, hundra år efteråt, skulle besluta, att den återstående delen av de gamla häradsallmänningarna, som inte blivit uppdelad eller försäld, inte skall tillhöra delägarna utan, som reservanternas tycks avse, föras över till de borgerliga primärkommunerna.

Man har inte velat göra gällande — det har inte herr Linder heller gjort — att häradsallmänningarna nu skulle indragas till kronan. För övrigt har ju kronan, såvitt jag har mig bekant, aldrig för egen räkning disponerat avkastningen av häradsallmänningarna. Man har nu från reservanternas sida tänkt sig, att kommunerna skulle få rätt att överta häradsallmänningarna. Men på samma gång säga reservanternas, att man inte kan bortse från, att de nuvarande delägarna i allmänningarna kunna ha rätt att räkna med avkastningen från häradsallmänningarna. Indragandet av allmänningarna skulle därför för dem te sig som en rättskränkning. Vid det ytterligare övervägande av frågan, som reservanternas tänkt sig, skulle man därför undersöka, huruvida inte ersättning borde utgå till delägarna på grund av att de blevo av med rätten till utdelning från häradsallmänningen. Jag kan inte tänka mig, att en sådan ersättning skulle kunna utgå på annat sätt än genom att man kapitaliserade utdelningen och sedan genom expropriationsförfarande löste ut de nuvarande delägarna. Men, mina herrar, detta är en stor och vidlyftig affär. Inte heller ha reservanternas antytt vem som i så fall skulle betala dessa kostnader, dessa stora belopp. Är det kronan, som skall göra det och sedan överlämna häradsallmänningarna till kommunerna, eller skola kommunerna göra det själva? Allt detta

Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

ha reservanterna inte närmare gått in på, och därför må jag säga, att det förefaller mig ganska oklart, hur reservanterna tänkt sig, att saken skulle gå till. Jag vet inte heller vilka skäl av allmän vikt och allmän betydelse, som skulle kunna anföras för ett dylikt handlingssätt.

Jag vill också erinra om, att så sent som 1926, då den nya jorddelningslagen antogs, blev det fastslaget, att även ett avstyckat område kunde erhålla rätt till del i allmänning, därest sådan rätt förefanns, och jag antar att även herr Linder var med om att anta 1926 års jorddelningslag utan att på denna punkt avge någon reservation eller göra någon erinran. Det har alltså så sent som för sex år sedan blivit fastslaget, att vid en avstyckning kan den avstyckade delen, då häradsallmänning finnes, tillerkännas delaktighet i allmänningen.

Jag vill erkänna, att denna fråga om lagstiftning för häradsallmänningar är ingen fråga, som berör landet i dess helhet. Häradsallmänningar finnas ju endast i tio län, det finns sammanlagt 55 allmänningar, och totalarealen är inte mer än något över 100,000 hektar. Det är alltså en relativt liten del av den samlade skogsarealen, jag tror inte det rör sig om mer än någon bråkdel av en procent av hela landets skogsareal. Emellertid få vi ju medge, att lokalt, i de län och de härad, där allmänningar finnas, spela de en viss roll för befolkningen. Det finns en hel del hemman, som äro skoglösa och de få antingen utdelning i kontanter eller, som på en del håll ännu förekommer, in natura från allmänningen. För dessa hemman spelar givetvis häradsallmänningens förefintlighet en ganska stor roll, liksom den givetvis gör det även för alla andra, som få utdelning därav, även om beloppen inte alltid bli så stora. Jag vill också framhålla, att med det starkt ökade intresse för häradsallmänningarnas skötsel och för främjande av en god skogsvård å desamma, som särskilt under de allra sista årtiondena framträtt, kunna häradsallmänningarnas skogar rent av i vissa fall stå som föredöme för skogsvården i kringliggande bygder. Det är ännu inte fallet överallt, men jag känner redan nu åtskilliga allmänningar, där skogsvården skötes på ett rationellt och mycket förtjänstfullt sätt. Jag tror därför, att förekomsten av häradsallmänningar även ur den synpunkten kan ha sin betydelse.

Jag vill sluta med att endast uttala den förhoppningen, att därest det nu föreliggande lagförslaget blir antaget, därmed skall läggas en god grund för framtiden. Delägarna i häradsallmänningarna tror jag därigenom framdeles komma att känna sitt ansvar för allmänningen, för dess vård och skötsel, i ännu högre grad än vad hittills varit fallet. Jag hoppas därför, att det föreliggande förslaget skall ge så att säga en god ram för den framtida vården av dessa tillgångar.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Linder: Herr talman! Ja, förhållandet är ju det, att såväl utskottets ärade ordförande som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet befinna sig på en principiell ståndpunkt, som är alldeles motsatt min; de olika ståndpunkterna låta sig inte förenas, vi se saken var för sig på ett helt annorlunda sätt. När herr statsrådet åberopar 1823 års riksdagsbeslut, så har jag redan om den saken sagt, att då stod riksdagen under intrycket av en sådan ekonomisk åskådning, att vad som då hände var ett uttryck för den tidens sätt att se på tingen. Numera ha vi kommit i andra förhållanden, förhållanden som inte äro lika dem som då existerade. Numera tränger samfundet, samhället, fram på ett helt annorlunda sätt än vad det gjorde under intrycket av de åskådningar, som härskade vid riksdagen 1823. Att samhället vid den tidpunkten hade den uppfattning, som det då visade, innebär inte, att vi med nödvändighet skola rätta oss därefter nu.

Statsrådet liksom också utskottets ärade ordförande sade, att reservanternas själva velat tillerkänna en viss ersättning åt dem, som skulle gå förlustiga sin rätt i häradsallmanningarna. Men detta, att vi velat överväga frågan om en ersättning, bör man se ur synpunkten av billighet. Det vore icke enligt vår mening riktigt mot dessa, som i god tro inköpt hemman, med vilka följde rätt i häradsallmanning, om de utan vidare skulle mista densamma utan rätt till ersättning, ehuruval, som herr statsrådet väl känner till, den meningens ingalunda saknats i diskussionen, att man inte borde tillerkänna dem någon ersättning, därför att man ansett, att sedan grundskatterna m. m. avskrivits, de egentligen inte äro berättigade till någon sådan. Vi stå i alla fall på en mera modern ståndpunkt i detta avseende, och vill man tillämpa expropriationsförfarandet, så är det riktigt, att det skall utgå en viss ersättning.

Nu frågar herr statsrådet, vem som skall betala kostnaderna, om det blir frågan om inlösning. Ja, herr statsrådet känner ju väl till, vilken väldig utredning, som ligger bakom denna fråga, och det är väl då litet för mycket begärt, att vi reservanter, som nu träda fram för första gången, då vi fått frågan oss förelagd, skola vara beredda att på stående fot framställa ett förslag om den saken. Den bör väl bli föremål för utredning även den, som vi i vårt yrkande föreslagit.

Herr statsrådet talade om, att när jorddelningsförslaget behandlades, så hade avstyckningarna tillerkänts rätt i allmanningarna, utan att jag, som deltog i utskottsbehandlingen, hade avgivit någon reservation. Nej, det är riktigt, herr statsråd! Jag kan visserligen inte erinra mig, att herr statsrådet var själv med i detta utskotts arbete, men jag är övertygad om, att herr statsrådet har sig väl bekant, att det var ett oerhört arbete, som låg på jorddelningsutskottets axlar. Att vi då i denna lilla detalj skulle ta upp frågan om häradsallmänningsbegreppet är för mycket begärt. Det kunde vi inte göra. Men vi tyckte det var ganska rättvist, att dessa avstyckningar skulle få del i häradsallmanningarna, en sak som majoriteten kanske inte skulle varit med om, om man ser ställningen sådan den är i dag.

Då herr statsrådet gjorde sin historiska utveckling, medtog herr statsrådet endast ställningen från 1866 för att konfirmera denna rätt och tog inte hänsyn till vad som låg före 1866. Men det beror på våra olika utgångspunkter i detta avseende, och det är ingenting att säga någonting om. Jag är för min del inte övertygad om, att herr statsrådet har mera rätt i sin uppfattning än jag har, och jag vidhåller därför yrkandet om bifall till min reservation.

Herr Norman: Herr talman! Jag ansluter mig helt naturligt till de synpunkter beträffande äganderättsfrågan i detta fall, som herr Linder gjort sig till talesman för. Jag tror det är, såsom det framställts inom utskottet av någon ledamot, att den uppfattning man får om äganderättsfrågan i detta fall beror på vilken tidpunkt man väljer för att undersöka, vilken uppfattning, som då gjorde sig gällande. Med andra ord: Här ha under olika tidpunkter varit olika uppfattningar beträffande just detta spörsmål. Men vad som för mig är klart, det är, att denna *delägarerätt* har också sammanhängt med en *skyldighet*, och när ägarna till i mantal satt jord genom riksdagsuttalanden och dylikt tillerkänts denna delägarerätt, så har vid den tidpunkten också ålegat dem vissa skyldigheter, som de nu sluppit ifrån. Ännu i 1894 års skogsordning, som ansluter sig till 1866 års bestämmelser i samma avseende, erinras ju om, att av allmänningens avkastning skall uttagas virke till broar och allmänna byggnader, som delägarna själva bygga och underhålla. Nu ha ju förhållandena utvecklats sig därhän, att dessa allmänna skyldigheter, som en gång i tiden ålago huvudsakligen ägarna av i mantal satt jord, i stor utsträckning flyttats över och delats upp på samtliga inbyggare inom häradskommunen.

Lagförslag om
häradssall-
männingar.
(Forts.)

Från den synpunkten synes det mig vara ett krav värt att uppmärksamma, huruvida inte deläganderätten i avkastningen på samma sätt borde tillkomma samtliga inbyggare i häradskommunen, såsom vi föreslagit i vår reservation.

Om man också skulle ansluta sig till den ståndpunkten, att dessa häradssallmänningar av ålder tillhört den jordbrukande befolkningen i häradet och från början avsetts att tillgodose ett hushållsbehov hos denna och att sedermera, då förhållandena utvecklats sig, det fortfarande ansetts, att det bör vara den jordbrukande befolkningen, som bör ha delägarskap i dessa allmänningar, så har dock utvecklingen under tidernas lopp på jordäganderättens område varit sådan, att det numera är en hel del jordbruksegendomar, som inte äro i mantal satta.

Herr statsrådet erinrade om bestämmelserna i jorddelningslagen av 1926, enligt vilka jordegendomar, som inte äro satta i mantal, skulle bli delaktiga i häradssallmänningarna. Men hur är det med de jordegendomar, som redan förut styckats och som inte blivit satta i mantal? Jag har av en tillfällighet i riksdagshandlingarna sett ett exempel, som jag nu inte vet, i hur stor utsträckning man kan dra slutsatser av, men som jag skulle tro visar, att här finns litet varstans i de kommuner, som beröras av denna angelägenhet, hemman, som äro så beskaffade, att ägaren, brukaren, har sitt huvudsakliga uppehälle, sin försörjning av desamma, men som på grund av förut gällande jorddelningsbestämmelser inte blivit delaktiga i den fördel, som tillkommer ägarna av i mantal satt jord.

År 1924 förelåg här i riksdagen förslag om och det beslöts försäljning av 9 stycken lotter från Johannisbergs kungsladugård i Västmanlands län. Den omfattar 7 mantal, och genom den försäljning, som då beslöts, förminskades åkerarealen med 25 procent, alltså en fjärdedel. Medelarealen av de försålda lotterna var 11.6 hektar med en odlad åkerareal på mellan 3.6 och 10.7 hektar, sålunda verkliga småbruk, avsedda att försörja sin ägare. Dessa lotter blevo ej delaktiga av det delägarskap i Tuhundra häradssallmänning som Johannisbergs kungsladugård har. Trots att arealen här minskades med en fjärdedel, så har fortfarande själva huvudegendomen deläganderätt i häradssallmänningen för hela det mantal, som från början är åsatt denna jordegendom. Jag tänker mig, att i en hel del fall föreligger det liknande situationer, och det synes mig, som om det intresse, som här gör sig gällande från bondebefolkningens sida av att bevara denna delägarrätt till avkastningen från häradssallmänningar hos den jordbrukande befolkningen, skulle ha kunnat utsträckas åtminstone så långt, att detta delägarskap hade tillerkänts samtliga jordbruksegendomar, även om de ej äro satta i mantal.

Så är det en synpunkt till, som jag skulle vilja framföra beträffande det här spörsmålet. Här har nu från både utskottets ärade ordförande och herr statsrådet satts i fråga vad reservanterna mena med vad vi ha yttrat om eventuell avlösning i fråga om denna rätt i samband med en överflyttning av delägarskapet till häradskommunen eller rättare sagt till de primärkommuner, som bilda häradskommunen. Det var särskilt utskottets ordförande, som framhöll, att om nu kommunerna ej skulle vilja vara med om att betala vid en sådan avlösning — hur skulle det då förfaras? Ja, såsom jag har uppfattat vår reservation, så ha vi dock ordat något därom. Vi säga nämligen där, att »komme till äventyrs fall att uppstå, då kommunerna icke skulle önska övertaga nämnda äganderätt, torde denna kunna övergå på staten». Och när vi sedan tala om avlösningen så är det ju helt naturligt, att man knyter samman detta uttalande i reservationen med vad vi sedan säga om avlösningen. Om kommunerna ej ha lust att betala för delägarskapet, om nu så skulle bli bestämt, så förefaller mig det helt naturligt, att kronan betalar och blir delägare i primärkommunens ställe. Men just detta, att primärkommunerna skulle bli intresse-

rade i denna betydelsefulla förvaltningsfråga, tror jag är av en rätt stor betydelse. Jag tror, att det är av betydelse, att medborgarna få blicken inriktad ej endast på de förvaltningsangelägenheter, som röra den så att säga ordinarie förvaltningen inom kommunerna, utan skulle deras intresse kunna knytas vid ett sådant här näringsspörsmål, så tror jag att det skulle vara av uteslutande värde ur pedagogisk synpunkt, ur uppfostrings- och bildningssynpunkt, att så många medborgare som möjligt finge sin uppmärksamhet fäst på dessa frågor, som sammanhånga med förvaltningen av ett produktionsföretag som häradsallmännings skogar. Jag menar sålunda, herr talman, att följa den linje, som reservanterna här ha föreslagit, det vore att knyta samman nutida förhållanden med gammal tradition, och ett sådant sammanknytande menar jag är av värde och betydelse för utvecklingen överhuvud taget inom kommunerna på det här området, på kommunalförvaltningens område. Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till reservationen.

*Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr talman! Då här nu frågan om de gamla häradsallmännings rättsliga ställning och öde i övrigt kommer att för åtskillig tid definitivt avgöras genom en ny lagstiftning, så kan det vara på sin plats, att de olika synpunkter, som under gångna tider spelat in i debatten om denna fråga, även komma till tals. Jag har själv upprepade gånger fört talan om häradsallmännings på uppdrag och upprepade uppmaningar från orterna och har då på den tiden således också haft tillfälle att intressera mig för denna gamla jordfråga, ty gammal är den, och den står uti det konto, som kallas statens plundrade jordbesittningar, om jag så får uttrycka mig.

Vad nu först angår äganderätten till häradsallmännings, så är den ju en omtvistad sak, allt eftersom intressena gå åt den ena eller andra sidan. Den kan dock ej avgöras annorlunda än genom lagstiftning.

Statsmakternas maktspråk vilar sålunda fortfarande över denna angelägenhet. Jag vill erinra om, att Gustaf Vasa förklarade häradsallmännings höra kronan till. Så kommo längre fram in ansökningar från allmogen att få dela upp häradsallmännings, men då svarades genom resolution den 7/12 1734, att Kungl. Maj:t fann betänkligt att samtycka till denna allmogens önskan, enär häradsallmännings vore kronans tillhörighet. Och fortfarande kan man som sagt säga, att kronan har uppsikten över allmännings, ty annars skulle vi ej sitta här i dag och såsom statsmakt enväldigt besluta om häradsallmännings öde. Det är ju också den mest praktiska åtgärden att betrakta dem såsom statens tillhörighet, så att staten på den grundvalen kan reglera mellanhavandet mellan de särskilda personer och kommuner, som ha närmaste anspråk på besittningsrätten, vilket ju är en annan sak. Det finnes intet hinder för att staten överst eller ytterst sköter en stor jordpossession till förmån för dem, som förlänas besittningsrätt till densamma. Att här åstadkomma ett kommunalförbund och sådana där krångligheter, som jag tror också eventuellt ifrågasättas av reservanterna, det är en onödig omgång, som bara invecklar och försvårar saken.

Nu är frågan: vilka äro rättsliga delägare? I den gamla tiden, då allmogen väsentligen var den enda samhällsklass — förutom några tjänstemän — som fanns i bygderna, och då alla bördor voro lagda på allmogen, som besatt i mantal satt jord, då var det helt naturligt, det föll ej någon in, att avkastningen skulle tillhöra någon annan än allmogen. Men sedan har statsmakten avskrivit grundskatterna, avskrivit rustnings- och roteringsskyldigheten. Den i mantal satta jorden har vidare befriats från skyldigheten att bygga och underhålla kyrka, sockenstuga, prästgård, tingshus och häradsfångelse, och slut-

Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

ligen har från densamma avlyftats skyldigheten att ensam bekosta vägar och broar. Allt detta har numera lagts på samtliga skattskyldiga medlemmar inom häradet eller kommunerna.

Då har i flera fall sedan ansetts, att sådana förändrade förhållanden med bördornas läggande på alla böra föranleda att även de inkomster, som förut bestritt dessa bördor, tillfalla alla. Så har faktiskt skett med jordavsöndringar, som ej satts i mantal och därför ej blivit delaktiga i avkastningen från häradsallmänningarna. Men de fingo i stället betala en avgäld till stamhemmanet för befrielsen från de där bördorna. Men när sedan dessa bördor lades på alla, då befriades samtidigt innehavarna av jordavsöndringar från att vidare erlægga den där avgälden till stamhemmanet. Av enahanda skäl har det från orterna på den tid, då jag tog befattning med ärendet, framkommit oavlätliga petitioner om att häradsallmänningarnas avkastning skulle disponeras på ett sätt, som svarade mot den omvandling i bördornas bärande, som hade skett. Även avkastningen från de stora besparingssskogarna, särskilt i Dalarna, skola i vissa fall tillgodose alla sockenbornas utgifter och ej bara jordägarnas.

Denna rättvisa har emellertid avisats av utskottet. Jag vill bara poängtera, att i min motion avsetts, att en sådan sak borde, såvitt jag förstår, rättsligen bifallas. Men om det nu är så, att häradsallmänningarnas avkastning fortfarande som på sista tiden skall tillfalla den i mantal satta jorden, som det tycks komma att ske, så böra vi dock fästa vår uppmärksamhet på vad 1734 års lag i kap. 16 § 1 byggningsbalken stadgade om den här saken. Det föreskrevs, att på häradsallmänning må de, som ej hava sådant på egna ägor, njuta mulbete, timmer, ved, gårdsel, löv, näver, torrbast och annat, som där finnes, till egen nödortf, men ej något till annan upplåta eller försälja. Och vidare stadgades, att om man vill hugga timmer, ved, gårdsel och stör, skulle det först givas vid tinget till känna och rätten pröva, hur mycket han tarvar, och sedan lov sökas hos Konungens befallningshavande, som i 14 kap. byggningsbalken vore stadgat.

Där se vi således, att det var behovsprincipen, som var avgörande, en human patriarkalisk princip, som i de gamla tiderna ej varit främmande för styrelsesättet, men som under den merkantila tiden sopats bort såsom en obehörig sak, ehuru den i alla fall är byggd på de gudomliga lagarna, då däremot den nya tidens fördelningssätt är byggt på Sveriges rikets lag, som ofta är en annan lag än de gudomliga lagarna. Det har nu gått till på det sätt, att ända till 1866 så gällde denna gamla författning om behovsprincipen, men då ändrade Kungl. Maj:t, huvudsakligen i administrativ väg, det så, att utdelningen skall ske efter mantal. Det vill säga: förut, ända till 1866, säges det, att de fattiga skola ha först och de rika sist, men sedan stadgades det, att de rika skulle ha mest och de fattiga minst! Det är ett typiskt utslag av 1800-talets psykologi i lagstiftning, och vi leva ju ännu under denna epoks vingar, och det är således omöjligt, förmodar jag, att få någon rubbning i detta i sig själv orättvisa förhållande. Emellertid måste man yrka därpå, och det ingår också i min motion, att behovsprincipen skall göra sig främst gällande, i synnerhet nu, då nöden för mindre bemedlade blir allt större och jordbruket lider under minst sagt lika stora bördor och bekymmer som industrien. Då bör behovsprincipen på samma sätt som i forna tider åter dyka fram i vårt medvetande, så det kan även sägas börja bli ett tidens krav att återgå till en sådan lagstiftning. Vidare finnes det ju ingen anledning att numera låta innehavare av jordbruk, byggt på jordavsöndring — om nu jordbrukarna skola ha ensam rätt till utdelning från allmänningen, — fortfarande ensamma bland jordbrukarna ej få del i allmänningen.

Så kommer slutligen frågan om beslutanderätten uti allmänningarnas ange-

lägenheter. Där har hittills gällt ännu i senare tider, att rösträtt utövats efter innehavande mantal. Det är den gamla kommunala penningnormen för utövandet av rösträtt, som här fortfarande florerar i sin fulla kraft. Det är synnerligen orättvist. Särskilt sedan nu en stor del av allmänningarna gått till personer, som äga i mantal satt jord, men inneha jorden endast för skogsbruk. Där jordbruket ej spelar någon roll eller åtminstone ej utövas med något intresse utan upplåtes åt arrendatorer, så är det ju ej riktigt, att dessa juridiska personer, som vanligen sitta inne med mycket stora röstetal, skola ur sina ensidiga skogsvinningssynpunkter besluta fördelningen av en egendom, som ifrån äldre tider är skänkt till jordbruket och instiftat för jordbruket och icke för industrierna. Här borde egentligen en särskild paragraf infogas, som bragte rättsida på den saken, men laga yrkande därom föreligger nu ej här, och det kan således förmodligen ej påyrkas. Emellertid har nu införts allmän rösträtt i de kommunala angelägenheterna, och i fråga om allmänningarna är det som sagt så, att de förut varit en ersättning för alla de bördor, som numera ha lagts på alla. Därför bör väl även här åtminstone rösträtten bli allmän, så att varje delägare, om han ej kan få utdelning efter sitt behov, åtminstone kan rätta till något inom lagens rāmärken för att stå denna egendom något närmare genom att varje delägare får allenast en röst. Det är ett yrkande, som jag nu kommer att framställa. Märkligt nog har Kungl. Maj:t icke tagit någon hänsyn till den saken. Men utskottet har föreslagit, att delägare får rösta för högst $\frac{1}{10}$ av röstetalet. Det är alldeles för mycket i alla fall för en person. När det finnes många juridiska personer, som lätt komma upp till $\frac{6}{10}$ av röstetalet, blir det alldeles förkyllt, även för den jordbrukande befolkningen. Detta nu, herr talman, såsom några ord i generaldebatten.

Herr Westman: Herr talman! Jag skall fatta mig kort i denna fråga, som eljest skulle kunna giva anledning till mycket vidlyftiga uttalanden. Häradsallmänningarna utgöra nämligen ett institut, som har en ofantligt rik historia. Det är ett institut, vars utveckling sammanhänger med den svenska bebyggelsehistorien överhuvud taget. Det sammanhänger på det intimaste med den svenska jordäganderättens historia. Alla de olika åskådningar och teorier, som där framträtt, alla de brytningar mellan statsmakten och jordägarna, som ägt rum i jordäganderättens historia, de återspeglas i häradsallmänningarnas historia. Det kan ej falla mig in att här söka lämna någon rättshistorisk framställning av dessa allmänningars utveckling. Jag skall endast helt kort beröra det rättshistoriska, därför att ett par föregående talare ha varit inne på frågan om häradsallmänningarna ur den synpunkten.

Den förste ärade talaren — vilken för övrigt inom det rättshistoriska området uttalade sig med en försiktighet, som man ur kritisk synpunkt måste giva sitt fulla erkännande — tillmätte det rättshistoriska utgångsläget stor betydelse. Han betonade vid flera tillfällen i sitt anförande, att han hade en helt annan utgångspunkt än utskottet, och därför vore det svårt för honom att ansluta sig till den uppfattning, som utskottet och statsrådet hävdade. Den portal, genom vilken den ärade talaren kom fram till sin ståndpunkt, var av en mycket antik konstruktion. Den var rent av förhistorisk. Han sade nämligen, att han gick ut från att kronan ursprungligen medverkat till häradsallmänningarnas uppkomst. Han talade därvid om vad som kan ha hänt i förhistorisk tid, ty allmänningarna gå tillbaka så långt, att deras tillkomst ligger före vår historias början. Det är givetvis mycket svårt att med någon visshet yttra sig om sådana forntida händelser. Jag vill blott påminna om, att den teori, som den ärade talaren framställde, den är en systerteori till en gammal teori, som är

Lagföreläsning om
häradssall-
männningar.
(Forts.)

välkänd från envåldstidens Sverige, och som kronan då gjorde gällande genom sina kameralister, nämligen att jordäganderätten ej bara till allmänningsarna utan till all skattejord skulle vara deducerad från kronan. Det är en teori, som man nu för tiden har övergivit, och såvitt jag kan se så finnes det numera ingen, vilken sysslar med svensk rättshistoria på ett kritiskt sätt, som ansluter sig till denna teori om kronans ursprungliga jordäganderätt. Man utgår nu från, att det är jordägarna, som ha ockuperat jorden, att de såsom fria män fått äganderätt till allt mera jord, som frånvunnits obygderna. Såväl den förste som den siste ärade talaren betonade vidare, att vi på 15- och 1600-talen finna vittnesbörd om en stark utveckling av regalrätten till allmänningsarna. Det är alldeles riktigt, men man finner överhuvud taget på den tiden en utveckling av regalrätten till Sveriges jord. Även i fråga om skattejorden gjorde ju kronan mycket vittgående anspråk, och som vi veta sattes rent av skattebondens jordäganderätt i fråga. Men ingen människa vill väl nu, då det gäller att behandla praktiska jordfrågor i detta land, åberopa dessa gamla teorier om den delade jordäganderätten i fråga om *skatteböndernas* rätt? Och naturligtvis är det lika litet praktisk politik att göra detta i fråga om *allmänningsarna*. För resten, skall man diskutera dessa rättshistoriska problem, kommer man in på en hel massa teoretiska spörsmål. Man måste klargöra för sig vilka teorier om jordäganderätten, som funnos vid den tiden, och vad de olika termer, som användas i den ena eller andra rättskällan, betyda i sitt historiska sammanhang. T. ex. ordet »tillhöra», som den förste ärade talaren berörde. Detta kan man ej bedöma utan att hava klart för sig vad teorien om den delade äganderätten innebär, och vad nämnda uttryck betyder i dess belysning. Detta är frågor, som man ej kan diskutera här i kammaren. Man skulle behöva åtskilliga föreläsningstimmar för att lämna blott en sammanfattande framställning av saken.

Emellertid är att märka, att plötsligt göra de ärade talarna en frontförändring. Man tror, att delägarnas rätt till allmänningsarna skall anfallas från kronans håll. Man väntar, att de ärade talarna skola säga, att kronan har en så stark ställning, att delägarnas rätt skall skjutas undan av det skälet. Men nu få vi helt plötsligt höra, att anfallet kommer ej från kronans utan från de kommunala korporationernas sida. Hur vill man då förklara den angreppsrörelsen? Jo, de ärade talarna säga, att i de gamla tiderna tillhörde allmänningsarna häradet. Vad menas då med häradet? Jo, därmed menas häradsmenigheten. Eftersom så gott som alla, vilka funnos i häradet, på den tiden voro jordägare, sammanföll, så påstod den förste ärade talaren, häradsmenigheten i gamla tider med jordägarna, men sedan blev det en förändring, ty då började utvecklingen gå efter den linjen, att såsom bärare av rätten till häradssallmänningar framträdde ej jordägarna i häradet utan häradet såsom kommun. Skall man diskutera denna teori, så kommer man in på ett av de allra mest invecklade problem, som den germanska rättshistorien har, nämligen problemet om juridiska personers utveckling och konstruktion. Jag vill bara säga, att det problemet är icke tillräckligt studerat och utrett i svensk rättshistoria för att man skall nu kunna beröra det i alla dessa finesser. När den konstruktion, såsom vi fingo höra av den förste ärade talaren, bygger på att man inte i gamla tider kunde skilja på häradet såsom en samling av alla häradets jordägare och häradet som en samling av alla häradets inbyggare, vare sig dessa voro jordägare eller icke, utan man tog bådadera under ett begrepp — så vill jag bara påpeka, att man inte var så primitiv i sin uppfattning t. ex. på 1600-talet. Då fattade man häradsmenigheten som ett begrepp, när den framträder på tinget, ledd av häradshövdingen och -nämnden. Ett annat begrepp var häradet och dess menighet, när häradet förrättade riksdagsmannaval. Då voro nämligen en mängd ståndspersoner och andra uteslutna, vilka

kunde få vara med på tinget. En tredje utformning av häradsbegreppet var den, som gäller förvaltningen av allmanningen. Det förhåller sig nämligen enligt min uppfattning så, att det finns ganska påtagliga rättshistoriska källor, som visa, att långt före 1866 rådde den uppfattningen, att det var *jordägarna* i häradet, som hade rätt till häradsallmanningarna med uteslutande av den jordlösa befolkningen. Det framgår bland annat därav, att det finns flera fall på 1700-talet kort efter 1734 års lag, då man delade upp allmanningarna bland jordägarna i häradet. Jag har alltså den uppfattningen, att den utveckling, som reservanterna säga inträffade 1866, i det de säga, att det då blev erkänt, att häradsallmanningarna tillhörde *jordägarna* i häradet — jag har den uppfattningen, säger jag, att denna utveckling inträffat betydligt tidigare.

Lagförslag om
häradsall-
manningar.
(Forts.)

Men den saken behöver man inte diskutera så ingående, ty när alla äro ense om att efter 1866 har det varit så, att jordägarna i häradet äga häradsallmanningarna efter deras i mantal satta jord, så ha vi ju fått en gemensam utgångspunkt för den praktiska diskussionen av denna fråga. Man har svårt att bygga upp olika praktiska lösningar på den grunden. Man kan knappt komma till mer än *en* konklusion från det utgångsläget, nämligen den som utskottet har kommit till.

Reservanterna ha för övrigt erkänt detta, därigenom att de i sin reservation säga, att man inte kan taga ifrån jordägarna häradsallmanningarna utan att ge dem ersättning. Men när rättsläget för närvarande är sådant, som det erkännes vara av oss alla, så skulle det väl vara rätt egendomligt, om vi skulle stryka ett streck däröver av rättshistoriska skäl, som ligga långt tillbaka i tiden.

Egendomligt skulle väl också vara, om vi av sådana skäl som det, att vi nu borde göra om den reform, som ägde rum i vårt land, när grundskatterna avskrevos, och rätta till, vad som då uraktläts, nämligen att i samband med den stora skattereformen göra en reform på andra områden i syfte att fördela bördorna mera rättvist inom kommunerna — bra egendomligt skulle det vara, om vi av sådana skäl skulle försöka riva upp fast grundade rättigheter.

Det är ju, som förut framhållits särskilt av herr statsrådet men även av andra talare, på det sättet, att en massa gårdar ha gått i köp under generationer, varvid alla varit övertygade om att när det med en viss gård såldes en del i allmanningen, så har det verkligen funnits laglig äganderätt till del i allmanningen, som kunnat gå i köp enskilda emellan. När det varit så, då bör man naturligtvis icke utan tvingande skäl rubba de rättigheter, som på det viset ha uppkommit. Här har ju också framhållits, att på grund av 1926 års jorddelningslag har vidtagits en massa dispositioner, som skapat äganderätt för enskilda till delar i allmanningarna, och blir reservationen bifallen, skulle man stryka ett streck över alla de äganderätter, som då uppkommit. Detta gör, att man för närvarande inte kan tänka sig, om man vill ordna frågan om allmänningsdelägarnas rätt, att göra det på annat sätt än att man erkänner det nu rådande rättstillståndet i lagen, så att delägarnas äganderätt blir uttryckligen fastslagen i lagtext. Det är endast den deklARATIONEN, som utskottet föreslår, att riksdagen nu skall avgiva.

Jag vill slutligen gentemot den siste ärade talaren erinra om, att han många gånger uppträtt här i kammaren och talat till förmån för en komplettering av ofullständiga jordbruk. Han har många gånger framhållit, att vi böra se till, att till varje jordbruk hör tillräckligt med skog. Nu ha vi ju här en anordning, som för en massa små jordbruk tillgodoser deras behov av att få skogstilldelning, det sker nämligen genom allmanningarna. Då tycker jag, att det vore föga konsekvent om man, samtidigt som man genom jordpolitiken vill laga så, att ofullständiga jordbruk i större utsträckning kompletteras med skog, beröva-

Lagförslag om de de mindre jordbruk, som nu ha del i allmänning och därmed skogstillgång, häradsall- denna deras tillgång.
männningar.

(Forts.)

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr *Linder*: Jag ber om ursäkt, herr talman, för att jag ännu en gång tar till orda. Jag kunde aldrig tänka mig, att min lilla rättshistoriska exposé skulle åstadkomma så mycket besvär! Det är inte bara utskottets ärade ordförande, som tagit till orda därom, och herr statsrådet, som varit inne på den rättshistoriska frågan och förklarat för mig, att jag inte haft en riktig uppfattning, utan nu har även herr professorn i rättshistoria vid universitetet i Uppsala skyndat till hjälp för att reda upp saken. Jag kan emellertid inte finna annat av den framställning, som han har gjort, än att han befinner sig på ganska osäker grund. Varje gång han kommer fram till den avgörande punkten, förklarar han: »Ja, se detta är en sak, som tarvar vidlyftig utredning. Här måste man först göra sina reda för vad de och de begreppen inneburo på den och den tiden.» Vid ett tillfälle säger han, att när det gäller frågan om kronans ursprungliga jordäganderätt, är det numera ingen, som sysslar med den saken. Var inte säker på det, herr professor, det kan man nog komma att göra! Kronans äganderätt är inte så alldeles intresselös, att inte den bör kunna bli föremål för vetenskapsmännens intresse, och jag tycker, att vad som förekommit i denna sak ger åtskilliga belägg för att det kan finnas punkter, som tarva sin belysning även på annat sätt än precis under en debatt i riksdagen.

Den enda fasta punkt, som jag kan finna, att herr Westman kommit till, gäller 1866 års bestämmelser, och därvidlag äro vi alla ense, säger han. Ja, det äro vi, men jag vill bara med mitt anförande här ha sagt, att det bör i denna debatt också förekomma en påminnelse om huru det varit i gammal tid, före 1866 i detta avseende, och då har jag velat framhålla, att det inte uteslutande har varit den i mantal satta jordens ägare, som varit de, som dominerat på häradsallmänningsarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av de nu fördragna paragraferna samt vidare därpå att desamma skulle avslås; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafernas godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Linder* och *Norman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 och 2 §§ i det av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet i utlåtande nr 1 punkten A tillstyrkta lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragrafer.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

3—33 §§.

Godkändes.

34 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

1 mom. Häradssallmännings ordinarie avkastning skall i första rummet användas till gäldande av kostnader, som äro nödiga för allmänningens behöriga vård och förvaltning, däri inbegripet kostnader för upprättande eller ändring av hushållningsplan. Därefter må sådan avkastning användas till bestridande av utgifter, som, utan att vara av nyssangiven beskaffenhet, dock äro ägnade att befrämja en god hushållning med allmänningen, eller till inköp av mark för allmänningens utvidgning eller till utdelning åt allmänningens samtliga delägare efter deras delaktighet i allmänningen.

För ändamål, som i första stycket sägs, må fondering av ordinarie avkastning äga rum, där denna ej erfordras för gäldande av nödiga kostnader för allmänningens behöriga vård och förvaltning.

2 mom. Extra avkastning från häradssallmänning skall användas eller fonderas för verkställande av sådana grundförbättringar å allmänningen, som äro ägnade att öka skogsproduktionen å denna, eller för inköp av mark för allmänningens utvidgning eller för annat dylikt ändamål. På framställning av allmänningsstyrelsen äge dock länsstyrelsen efter hörande av skogsvårdsstyrelsen medgiva, att dylik avkastning må användas eller fonderas för utdelning till samtliga delägare efter deras delaktighet i allmänningen, där detta finnes nödigt för beredande åt delägarna av en i möjligaste mån jämn inkomst från allmänningen.

I motionen I: 274 av herr *Lindhagen* hade hemställts, utom annat, att riksdagen ville i anslutning till de yrkanden, som framstälts i de av honom vid riksdagarna åren 1915, 1919 och 1920 väckta motionerna i ämnet, i den mån dessa yrkanden icke blivit i Kungl. Maj:ts förslag tillgodosedda, vidtagna ändringar i förslaget särskilt i syfte, att häradssallmännings avkastning måtte efter rättvisa grunder komma ordsbefolkningen i dess helhet till godo.

Vid förevarande paragraf hade reservation avgivits av herrar *Linder*, *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Sköld*, *Norman* och *Andersson* i Tungelsta, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen ville, för det fall reservanternas förut framställda yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts proposition nr 10 icke vunne riksdagens bifall, med anledning av motionen I: 274 besluta, att 34 § i lagen om häradssallmänningar skulle erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade. 2 mom. i den av reservanterna föreslagna paragrafen var likalydande med motsvarande del av utskottets lagförslag, medan 1 mom. var av följande lydelse:

Häradssallmännings ordinarie avkastning skall i första rummet användas till gäldande av kostnader, som äro nödiga för allmänningens behöriga vård och förvaltning, däri inbegripet kostnader för upprättande eller ändring av hushållningsplan. Därefter må sådan avkastning användas till bestridande av utgifter, som, utan att vara av nyssangiven beskaffenhet, dock äro ägnade att befrämja en god hushållning med allmänningen, eller till inköp av mark för allmänningens utvidgning eller till främjande av jordbruk eller skogsvård inom de kommuner, där fastigheter äro belägna, med vilka rätt till delaktighet i allmänningen är förenad, eller till utdelning åt allmänningens samtliga delägare efter deras delaktighet i allmänningen eller ock fördelas mellan sagda kommuner i förhållande till det delaktighetstal, som beträffande varje kommun sammanlagt tillkommer de inom denna belägna fastigheterna av nyssangiven beskaffenhet.

Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

För ändamål, som i första stycket sägs, må fondering av ordinarie avkastning äga rum, där denna ej erfordras för gäldande av nödiga kostnader för allmänningens behöriga vård och förvaltning.

Herr Linder: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter behagade finna, har jag jämte några kamrater i utskottet reserverat mig på denna punkt. Det är ju så, att av häradsallmänningarnas ordinarie avkastning skall det utgå vissa bidrag till själva allmänningen, dess vård och underhåll, vidare skall avkastningen kunna användas till för delägarna samfällt nyttiga ändamål, och slutligen skall det också kunna ske en utdelning till delägarna. Emellertid kan det vara så, att denna utdelning ofta nog kan vara synnerligen ringa. För de flesta kan den betyda helt litet. Kammarkollegium har gjort en uträkning över den saken och har då bland annat redovisat på följande sätt: av 18,154 fastigheter hade 12,458 fastigheter inte mer än 10 kronor i utdelning, för 9,049 fastigheter var det 4 kronors utdelning och för 2,010 fastigheter var utdelningen inte ens en krona allt per fastighet. Då mena vi, att det kan tänkas, att dessa delägare skulle vilja anslå utdelningen till något allmännyttigt ändamål i stället för att själva uppbära denna lilla summa, och vi tycka, att det förslag, som majoriteten har gått in för, är väl snävt. Vi skulle vilja ha denna § 34 något mera utvidgad, så att det i densamma insköttes, att denna avkastning kunde gå till främjande av jordbruk och skogsvård inom de kommuner, där fastigheterna äro belägna, eller också fördelas på kommunerna efter ett visst delaktighetstal för att tjäna kommunala ändamål på ett sätt, som vore önskvärt ur det gemensamma synpunkt.

Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Sederholm: Här har man gjort ett stort nummer av att en hel del av jordägarna ha så små hemmansdelar, att den utdelning, som vid en årlig fördelning av avkastningen skulle belöpa på dem, skulle bli av synnerligen ringa betydelse, och det är ju alldeles riktigt, men jag vill då erinra om att det finns flera allmänningar, där det förekommer, att man inte delar ut varje år. Jag vet en allmänning, där det i år företogs utdelning efter det att man under 30 år inte delat ut någonting utan i stället samlat penningarna. Nu delade man ut, vad som samlats, och i sådana fall blir det inte så obetydliga belopp. Den där obetydligheten kan man alltså mycket lätt komma ifrån eller åtminstone minska väsentligt genom att inte göra årliga utdelningar.

Men anledningen till att jag nu måste yrka bifall till utskottets förslag och alltså avslag på den siste talarens hemställan är rent principiella skäl. Jag kan inte finna, att det är rätt, att när nu de olika delägarna ha rätt att få denna utdelning, det genom majoritetsbeslut skall kunna bestämmas, att de kunna gå miste om denna utdelning och att den skall gå till ett annat ändamål. Om däremot var och en av delägarna själv vill vara med om att anslå det belopp, som kommer honom till godo från allmänningen, till det ena eller det andra ändamålet, så står det dem naturligtvis fritt liksom beträffande varje annan tillgång, som de förfoga över. Men att majoriteten därvidlag med avseende å äganderätten till utdelningen skall kunna besluta, att minoriteten eller vissa av delägarna skola berövas den utdelning, de eljest skulle ha fått — det strider principiellt emot hela den inställning, jag har till lagförslagets innebörd, och till den rättsåskådning, som här har varit föremål för debatt under förmiddagens lopp.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Linder: Anej, herr Sederholm, något stort nummer ha vi inte gjort av den här saken! Det ha vi inte. Men en liten ringa reservation ha vi ändå

velat kosta på oss. Det är riktigt, att det är obetydliga saker, som det här gäller. Jag har redan anfört siffrorna. Jag kan dock inte riktigt förstå herr Sederholm, som ju är en framstående jordbrukets representant och som säkerligen är bland dem, vilka äro med om att frambära jordbrukets bekymmer och vädja till samhället att få hjälp därifrån. Varför skulle det vara så oriktigt att hävda den synpunkt, som reservanterna här ha framfört, att häradsallmänningarnas delägare skulle kunna genom majoritetsbeslut bestämma, att avkastningen skulle få gå till främjandet av jordbruk eller till skogsvård inom de kommuner, där fastigheterna äro belägna? Jag kan inte förstå, att detta på något sätt skulle innebära ett brott mot ledande principer i denna sak. Inte skall man väl vara en sådan principryttare i dessa tider, när omständigheterna äro så beklämande, att man inte skulle kunna ha sinne och hjärta för jordbrukets betryck även vid detta tillfälle och i denna lag. Jag tycker verkligen, att hur obetydligt förslaget än kan vara, så kan det i alla fall dock vara värt att tänka på, om det ej är ganska beaktansvärt.

*Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)*

Herr Westman: Herr talman! När jag i utskottet icke anslöt mig till reservationen, berodde det därpå, att jag inte fann, att det var tilltalande, att somliga personer på en allmäningsstämma skulle kunna utöva välgörenhet mot det allmänna på andra personers bekostnad. Det är ju så, att det finns en massa jordägare, som köpt gårdar, till vilka det hör allmäningsdelar, och betalat dem under beräkning att få en viss utdelning ur allmänningen. Då kan det väl inte vara rätt, att majoriteten på en stämma, kanske på bekostnad av utdelningen till en fattig man, som gjort ett sådant köp, understöder jordbruket eller anslår avkastningen från allmänningarna, den fattige jordbrukarens del däri inbegripen, till allmännyttiga ändamål. Det är av det skälet, herr talman, således för att skydda den fattiges rätt, som jag har anslutit mig till majoriteten.

Herr Lindhagen: Här se vi ett exempel på hur brutal 1866 års författning var i sitt ingripande mot den gamla behovsprincipen. Här står man i alla fall inför ett begrepp, som kallas allmänning, d. v. s. allas egendom, och nu framhålles det här, att det är ett alldeles falskt namn. Man får inte utöva någon välgörenhet, sades det, genom att låta något av avkastningen från allmänningen gå till allmänt väl. Då bör väl den siste ärade talaren påkalla ändring av benämningen på dessa »allmänningar» till »privatmänningar» eller något sådant.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Linder m. fl. vid densamma avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

35—49 §§.

Godkändes.

50 §.

2 mom. i denna paragraf var så lydande:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Å delägarestämman äge envar ägare eller i 3 § omförmäld innehavare av eller i 3 § omförmäld innehavare av

Lagförslag om
häradsall-
männingar.
(Forts.)

(i *Kungl. Maj:ts förslag:*)

fastighet inom distriktet, med vilken rätt till delaktighet i allmanningen är förenad, rösträtt efter grunden för sagda delaktighet. Vid stämman skall genom allmänningstyrelsens föranstaltande finnas tillgänglig en längd över samtliga dylika fastigheter inom distriktet med uppgift å varje fastighets delaktighetstal beträffande allmanningen. Sedan denna längd godkänts, lände densamma till efterrättelse å stämman.

För omyndig delägare röstar förmyndare, som har vederbörande fastighet under sin förvaltning, eller, där flera sådana förmyndare finnas, den, som de bland sig utse. För oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet må ej mera än en person utöva rösträtt.

Frånvarande delägars rösträtt må å stämman utövas genom ombud. Ej må dock någon på grund av fullmakt rösta för mera än en delägare.

I motionen I: 274 av herr *Lindhagen* hade hemställts, utom annat, att sådan ändring måtte vidtagas i lagförslaget, att beslutanderätten i allmanningens angelägenheter demokratiserades.

Herr Lindhagen: På de skäl, som jag tillät mig anföra i generaldebatten, och då här gives ett tillfälle att åtminstone på något sätt giva någon innebörd åt benämningen allmanning, yrkar jag i överensstämmelse även med föredömen från andra kommunala författningar, att sista stycket av andra momentet måtte erhålla följande lydelse: »Vid omröstning å delägarestämma äger delägare för egen eller annans räkning allenast en röst.»

Herr Westman: Jag ber blott att få erinra om att vid utformningen av den bestämmelse, som finnes i utskottets förslag, ha vi gått ut ifrån att man närmast skulle söka utgångspunkten i t. ex. lagen rörande bysamfälligheter och dylika författningar, som reglera den samfälliga äganderätten, men däremot icke taga de kommunala författningarna till mönster. Den formulering, som här förekommer, är för övrigt resultatet av en kompromiss, som har ägt rum inom utskottet och biträts från olika håll.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag hör, att det råder någon tvekan vid talmansbordet, huruvida ett sådant yrkande, som jag nu tillåtit mig framställa, kan lagligen tillåtas. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att jag senast år 1920 väckte

(i *utskottets förslag:*)

fastighet inom distriktet, med vilken rätt till delaktighet i allmanningen är förenad, rösträtt efter grunden för sagda delaktighet, *där ej nedan i detta moment annorlunda stadgas.* Vid stämman skall genom allmänningstyrelsens föranstaltande finnas tillgänglig en längd över samtliga dylika fastigheter inom distriktet med uppgift å varje fastighets delaktighetstal beträffande allmanningen. Sedan denna längd godkänts, lände densamma till efterrättelse å stämman.

För omyndig delägare röstar förmyndare, som har vederbörande fastighet under sin förvaltning, eller, där flera sådana förmyndare finnas, den, som de bland sig utse. För oskiftat dödsbo, bolag eller annan samfällighet må ej mera än en person utöva rösträtt.

Frånvarande delägars rösträtt må å stämman utövas genom ombud. Ej må dock någon på grund av fullmakt rösta för mera än en delägare.

Ej må någon å delägarestämma för egen eller annans räkning utöva rösträtt för mera än en tiondel av hela det delaktighetstal, som är företrätt å stämman.

en motion, som i texten innehöll åtskilliga saker, bland annat rösträttens bestämmande till en röst per person, och så slutade jag den motionens kläm med det yrkandet, att jag ville, att författningen skulle demokratiseras.

Detta yrkande har jag nu återkommit till i en motion, som väckts i denna fråga, och där har jag just till stöd för mina synpunkter åberopat innehållet i motionen av år 1920. Vid utskottets första sammanträde i år för handläggning av den förevarande propositionen, då jag hade tillfälle att rycka in såsom suppleant, formulerade jag också uttryckligen mina yrkanden på det sättet, som jag nu sagt, men sedan fick jag inte tillfälle att fullfölja detta, därför att de ordinarie ledamöterna ryckte in igen. Emellertid har förslaget sålunda till och med framställts i utskottet, och i min motion står som sagt uttryckligen åberopat innehållet i min motion av år 1920 och vad som där inlades i ordet »demokratiseras».

Alltså är frågan, herr talman, enligt min uppfattning, även nu väckt synnerligen klart och fullständigt.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att 2 mom. sista stycket avfattades sålunda: »Vid omröstning å delägarestämman äger delägare för egen eller annans räkning allenast en röst.»

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslaget.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar.

*Ang.
kronans rätt
till storverks-
träd å härads-
allmänningar
m. m.*

Genom en den 18 december 1931 dagtecknad proposition, nr 12, som hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om upphörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade förevarande proposition hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att propositionen måtte av riksdagen bifallas.

Ang. ¹⁹⁰⁷
 kronans rätt
 till storverks-
 träd å härads-
 allmänningar
 m. m.

I en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Linder, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Sköld, Norman* och *Andersson* i Tungalsta på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 12 måtte av riksdagen avslås.

(Forts.)

Herr Linder: Herr talman! Med den nu föreliggande propositionen, som rör frågan om kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar, skulle alltså den sista återstoden av kronans rätt uti hithörande avseende försvinna. Det är inte mycket att säga om den saken.

Detta är ingen större fråga. Det rör sig om ett efter förhållandena på det hela taget litet belopp. Man anser efter värdering, att denna rätt skulle kunna skattas till 62,980 kronor.

Det är ju emellertid så nu för tiden, att i regel avstår ingen någonting, utan att han får något vederlag därför.

Denna kronans rätt är icke av någon bestridd. Kronan har den rätten och har hävdad den genom århundraden, kan man säga. Även om det är så, att man har vant sig vid att anse, när det gäller kronan, att den har råd att bekosta allting — och i stort sett ingen har generat sig för att skära breda remmar ur dess rygg — så tycka vi reservanter i alla fall, att tiderna nu äro sådana, att kronan egentligen inte har någon skyldighet att avstå denna rätt utan vidare, utan att lösen erlägges. Statsverket har det sannerligen så svårt i dessa tider, att bara en krona kan vara av betydelse för detsamma. Anledningen, varför vi reservanter ansett, att denna sista rätt i alla händelser borde avlösas emot ersättning, är just denna, att staten måste tänka på sin ekonomi.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Sederholm: I motsats till den föregående talaren måste jag konstatera, att denna rätt icke har av kronan hävdats. Kronan har icke utnyttjat denna rätt till storverksträd och ekar, men det må så vara — rätten finns där i alla fall. Den är emellertid för närvarande icke alls av det värde för kronan som motiverade dess tillkomst, det var nämligen så, att kronan för flottans behov hävdade denna rätt att kunna få fälla storverksträd till master å flottans fartyg och att få fälla ekar för skeppsbyggnadsändamål. Den förutsättningen förefinnes icke längre, och här skulle man alltså förutsätta, att sedan den förutsättningen bortfallit, kronan i alla fall skulle, på grund av förefintligheten av denna rätt, dock vilja påkalla ersättning, när den rätten nu avlöses. Det medför emellertid högst betydande svårigheter att tillämpa detta.

Reservanterna äro ju ense med utskottsmajoriteten om, att denna rätt bör upphöra. Frågan är endast, huruvida detta upphörande skall vara förenat med någon ersättning till kronan. Skulle det bli bestämt, att ersättning skall lämnas, förutsätter naturligtvis detta en inventering av dessa storverksträd och ekar. Storverksträd äro ju sådana särskilt grova och höga träd, som vid en höjd från marken av mellan 60—70 fot hålla en viss tjocklek. I vissa fall kan det ju från marken konstateras, om så är fallet eller icke, men i regel kan man icke på det sättet konstatera, huruvida träden fylla detta mått, förrän de fällts. Skall man då över lag gå in för att fälla träden för att undersöka detta, men det sedermera visar sig, att de fällda träden icke kunna anses som storverksträd, innebär ju detta ett intrång i dispositionen med avseende på sådana träd, som man icke kan påfordra, att allmänningen skall underkasta sig. Vidare är det ju icke så säkert, att man icke kan finna avsättning för sådana träd i den fria marknaden, utan att detta är mera beroende på rena tillfällighetsbehov. Skulle nu en sådan här inventering utföras, skulle man få lov att fälla träd, för vilka det bleve svårt att finna avsättning och vilka man då kanske finge realisera till mycket lågt pris. Det är alltså förenat med stora svår-

righeter att göra en sådan inventering, och det vore väl knappast möjligt att kunna pålägga allmänningarna skyldighet att lösa dessa träd.

En sådan rätt till storverksträd och ekar har förekommit tidigare på skattehemman och åbohemman, och den har där blivit av kronan efterskönt, då förutsättning för kronans behov av dessa träd icke längre förelagat. Då det här gäller en rätt, som för kronans del är obetydlig och av problematiskt värde samt vidare ett utnyttjande av denna rätt från kronans sida skulle medföra besvärligheter och komplikationer, har utskottet ansett, att kronan liksom vid föregående tillfälle, då denna rätt blivit efterskönt, även i detta fall borde efterskönta densamma utan vederlag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet von **Stockenström**: Herr talman! Jag vill endast i största korthet säga några ord i denna fråga.

Såsom kammarens ledamöter kanske observerat, utgöres den allra största delen av här ifrågasvarande träd av de s. k. storverksträden, vilkas värde, enligt en uppskattning, som ägde rum för någon tid sedan, uppgick till 57,000 kronor, medan värdet av ekarna endast kunde uppskattas till ungefär 5,000 kronor. Den allra största delen av ifrågasvarande träd utgöres sålunda av dessa storverksträd, mastspiror och mastträd av furu.

Det har av den föregående ärade talaren framhållits, att det ofta möter svårigheter att kunna uppskatta, om ett träd håller måttet för att kunna betecknas såsom storverksträd eller icke, och jag vill också erinra om, att kronan på senare tid faktiskt icke alls begagnat sig av denna rätt. I detta utlåtande finns det en sammanställning, sträckande sig tillbaka i tiden till år 1915, av vilken det framgår, att kronan under åren 1915—1930 endast tillgodogjort sig 11 kubikmeter av dessa storverksträd, så att praktiskt taget, kan man säga, har kronan inte utnyttjat denna rätt.

Jag vill tillika påpeka, att det ju står en häradsallmännings delägare fritt att själva avverka träden, innan de nå sådana dimensioner, att de skola anses vara s. k. storverksträd. Det är således ingenting, som hindrar en dylik avverkning och att allmänningen själv tillgodogör sig avkastningen.

Det förefaller därför, som om denna rättighet för kronans del saknade nämnvärd praktisk betydelse och att alltså kronan, utan att på något sätt därigenom lida förfång av nämnvärd beskaffenhet, kan avstå därifrån, vilket också, såsom i betänkandet framhållits, skett år 1875, då kronan avstod ifrån liknande rättigheter i fråga om skattehemman.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för val av ersättare för ledamöter av riksdagens andra kammare.

Uti de till konstitutionsutskottet hänvisade likalydande motionerna nr 7 i första kammaren av herr *Erik Anderson* m. fl. och nr 4 i andra kammaren av herr *Schött* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen om val till riksdagens andra kammare, att bestämmelsen om valsedlarnas utseende och därmed om utseende av ersättare till vald riksdagsman finge samma lydelse som motsvarande bestämmelser i kungl. förordningen

Ang.
kronans rätt
till storverks-
träd å härads-
allmänningar
m. m.
(Forts.)

Ang.
användande
av spaltad
valsegel vid
andrakam-
marval.

Ang.
användande
av spaltad
valsedel vid
andrakam-
marval.
(Forts.)

om landsting, samt att konstitutionsutskottet måtte formulera och för riksdagen föreslå härför nödiga ändringar i vallagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida vid val till riksdagens andra kammare lämpligt vore att möjlighet öppnades för användandet jämväl av den s. k. spaltade valsedel, som vid andra slags val finge användas, samt för riksdagen framlägga de förslag, som av utredningen föranleddes.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Reuterskiöld*, som med instämmande av herr *Petersson* i Broaryd på anförda skäl yrkat, att utskottet skulle hemställa om avslag å motionen;

2) av herrar *Sävström*, *G. W. Hansson* och *Fast*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner I:7 och II:4 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag skall icke närmare ingå på detta betänkande eller utveckla skälen för den till detsamma fogade reservationen, då jag redan där framlagt dessa för avslag å motionen.

Till dessa skäl kan emellertid läggas ännu ett, ett allmännare skäl, nämligen det, att man icke skall i onödan ändra våra vallagar. Om det här funnits något verkligt skäl för ett bifall till motionen, hade man kunnat vänta, att utskottet skulle ha upptagit detta i sitt yttrande, men utskottet säger icke något annat än att »enligt utskottets *uppfattning* bör frågan» upptagas. I stället för skäl talar utskottet om sin »*uppfattning*», och ehuru jag gärna erkänner dess auktoritet, finner jag dock den icke böra vara avgörande för bedömandet av den föreliggande frågan, utan att här verkliga skäl hade bort anföras om några sådana funnits.

Då icke något sådant skäl anförts, vidhåller jag mitt i reservationen gjorda avslagsyrkande och hemställer, herr talman, om avslag å såväl utskottets som motionärernas förslag.

Herr Sundberg: Herr talman! Det är visserligen sant, som den siste ärade talaren uttalat, att utskottet här endast har yttrat, att »enligt utskottets *uppfattning* bör frågan, huruvida nu förevarande bestämmelser angående val till riksdagens andra kammare böra bringas att närmare ansluta sig till vad som i motsvarande hänseende gäller vid val till första kammaren ävensom vid kommunala val, tagas under omprövning». Men utskottet har nog också haft andra skäl och det är de skäl, som anföras i motionerna. Utskottet har ju också beträffande motiveringen hänvisat till motionerna.

Utskottet har, som sagt, funnit vägande skäl föreligga för beredande av möjlighet att använda spaltade valsedlar även vid andrakammarval. Liksom vid kommunala val förefinnes även vid andrakammarval ofta ett behov av att tillse, att olika yrkesgrupper inom en valkrets bliva inom partierna företrädda bland dem, som skola väljas. Detta kan ju, som den siste ärade talaren i sin reservation framhållit, tillgodoses genom användandet av fraktionsbeteckning, men man använder sig nog endast i nödfall av fraktionsbeteckning, då ju sådana beteckningar äro ägnade att åstadkomma splittring inom partiet. Och man gör det så mycket mindre, som det antydda behovet ju i allmänhet kan tillgodoses även genom användandet av gemensamma valsedlar vid själva riksdagsmannavalen.

Men i fråga om ersättare till riksdagsman ställer sig saken annorlunda. Avgår riksdagsman, är det ingalunda säkert, att den, som skall träda i hans ställe, tillhör samma yrkesgrupp, t. ex. att en lantbrukare kommer in i stäl-

let för en lantbrukare, att en fiskare kommer in i stället för en fiskare o. s. v., utan tvärtom rubbas i de flesta fall fördelningen mellan de olika yrkesgrupperna.

Om man nu anser, att en sådan fördelning bör bibehållas, även efter en riksdagsmans avgång under löpande period, finns det möjlighet att bibehålla denna fördelning genom användandet av spaltad valsedel vid själva valet. Användandet av spaltade valsedlar har alltså en stor betydelse i fråga om sådana partier, som i sig upptaga flera olika yrkesgrupper.

Nu kan man ju tvista om, vilket som är det viktigaste vid val av ledamöter till andra kammaren, antingen att man tager hänsyn till endast kapaciteten hos dem, som skola väljas, eller företrädesvis ser till, att mera företrädda yrkesgrupper bli representerade. I varje fall torde det väl vara de väljande, som äga att härutinnan bestämma, vilken synpunkt som skall anläggas.

Men om det är så, finns det icke något skäl att förvägra väljare, som ansluta sig till sistnämnda synpunkt, att för ernående av sitt syfte begagna sig av den spaltade valsedeln. Jag ber att få påpeka, att det här icke är fråga om obligatoriskt användande av dylik valsedel, utan att det endast är fråga om valfrihet mellan denna och andra valsedelstyper, som föreskrivas i gällande lag. Nu föreslås alltså, att alldeles detsamma skall gälla beträffande andrakammarval, som nu gäller i fråga om förstakammarval och kommunala val.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman! Detta är ju en fråga, som närmast berör andra kammaren och valen till densamma. Andra kammaren har nu för en stund sedan med mycket stor majoritet avslagit utskottets hemställan, och därav framgår, anser jag, att något behov om ändring av vallagen i berörda hänseende icke föreligger. Med hänsyn till den ställning, som andra kammaren redan har intagit, ber jag således, herr talman, att få förena mig med herr Reuterskiöld i hans yrkande om avslag å utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Det är riktigt, såsom den siste ärade talaren upplyst, att andra kammaren redan avslagit konstitutionsutskottets hemställan, och därför är det i viss mån att tala om saken utan att kunna nå något resultat. Emellertid är det ett par skäl, som äro anförda i reservationen och som delvis framkommit nu under diskussionen, som jag för min del anser icke böra få stå helt och hållet oemotsagda.

Den ärade utskottsordföranden sade, att han ansåg, att behovet av den reform, som här är i fråga, icke var styrkt, och i sammanhang därmed yttrade han, att man icke bör i onödan ändra valsättsbestämmelserna. Huruvida det föreligger ett behov av denna lagstiftning eller icke, är en subjektiv mening, och därom kan man icke yttra sig, men skulle det verkligen vara så, att det vore det riktiga skälet, att behov icke här föreligger, får jag lov att säga, att det sätt, varpå utskottets ärade ordförande motiverade detta skäl, angav, att han hade — utöver det skälet »att behov icke här föreligger» — även ett positivt skäl varför han icke ville genomföra denna reform. Detta återfinnes i reservationen på sid. 4 i den mening som lyder: »Skulle vid andrakammarvalen spaltad valsedel införas, betydde detta blott, att man sökte ett medel för att sammanföra land och stad, trots motsatta intressen, om *gemensamma* valsedlar i stället för de särskilda fraktionssedlarna under gemensam överbeteckning, som nu måste användas.» Jag vet ju granneligen, att en motivering för ett avslag icke har någon betydelse i och för sig, men jag kan för min del icke låta ett yttrande av denna art här få stå oemotsagt.

Ang.
användande
av spaltad
valsedel vid
andrakam-
marval.
(Forts.)

Ang.
användande
av spaltad
valsegel vid
andrakam-
marval.
(Forts.)

Jag finner det tvärtom vara en stor fördel, att vi söka därvidlag förena land och stad, och att man icke här skall draga fram en direkt splittring mellan dessa två grupper i samhället. Det är detta uttryck, herr talman, som närmast givit mig anledning att här begära ordet.

Sedan skall jag också säga några ord med anledning av herr utskottsordförandens mening, att man icke onödigt skall göra ändringar i vallagen, om icke något behov av ändring skulle föreligga. Jag vill hänvisa till, att riksdagen nyligen skrivit om vissa ändringar i denna lag och att det även tillsatts en kommitté, som skall yttra sig i den frågan. Då skulle man väl kunna säga sig, att det vore ganska lämpligt, att denna utredning även fick omfatta den här sidan av saken.

Det är för övrigt icke heller fullt riktigt så, som utskottsordföranden sagt, att detta velsätt endast har avseende på förstakammarvalen. Det är dock genomfört vid alla kommunala val — låt vara fakultativt — och då förefaller det som om goda skäl skulle kunna anses tala för, att den utredning, som nu ändå pågår, även finge pröva denna fråga, om den bleve hänvisad dit och om det bestämdes, att utredningen finge omfatta jämväl nu föreliggande spörsmål, som är av vikt just i den riktningen, att det gäller sammanförandet — vilket jag vill påskynda — och icke skiljandet av stad och land.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustav*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. tull å
ägg m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner angående tull å ägg, äggula och flytande äggvita.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner angående tull å ägg, äggula och flytande äggvita, nämligen:

de likalydande motionerna nr 169 i första kammaren av herr *Trygger* m. fl. och nr 221 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., i vilka hemställts, att

riksdagen ville besluta att gällande tulltaxa fr. o. m. den dag Kungl. Maj:t bestämde skulle i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

Ang. tull å ägg m. n. (Forts.)

Statistiska nr		Tull för 100 kg kronor	Redovisningsgrund	Tulltaxe-nr
71	ägg	20:—	kg. kr.	25
72	äggula och flytande äggvita	20:—	kg. kr.	25;

de likalydande motionerna nr 170 i första kammaren av herr *von Heland* m. fl. och nr 348 i andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker m. fl., i vilka hemställts, att ägg (tulltaxa nr 25) måtte beläggas med en tullsats av 50 kronor för 100 kilogram; samt

motionen nr 227 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande tulltaxa, att den erhöle följande lydelse:

Rubrik D. 71 Ägg . . . . . 20 öre per kg.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 169 av herr *Trygger* m. fl. och II: 221 av herr *Lindman* m. fl. samt motionen II: 227 av herr *Jönsson* i Fridhill m. fl. ävensom i anledning av de likalydande motionerna I: 170 av herr *von Heland* m. fl. och II: 348 av herr *Andersson* i Dunker m. fl., besluta, att nummer 25 i gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, hava följande ändrade lydelse:

		Tull för 100 kg kronor
25	Ägg; ävensom äggula och flytande äggvita . . . . . N	20:—

Reservation hade anförts av herrar *Bärg*, *Bergman*, *Björnsson*, *Lövgren* i Nyborg, *Björklund*, *Olsson* i Gävle, *Östergren*, *Hjalmarsson* och *Werner*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 169 och 170 samt II: 221, 227 och 348, angående tull å ägg och äggpreparat, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Bärg: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna, har till detta utskottsutlåtande fogats en reservation, vari hemställes, att de här ifrågavarande motionerna, vilka utskottet vill, att riksdagen skall bifalla, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Den föreliggande frågan är ju ett led i de allmänna strävandena från jordbrukarehåll att söka åstadkomma förbättrade förhållanden för jordbruket. Det bör inte vara svårt att förstå, att man ifrån den sidan söker efter alla tänkbara medel för att kunna få en förbättring till stånd, och för min del vill jag villigt erkänna, att i mångt och mycket är den strävan, som där gör sig gällande, för närvarande fullt berättigad. Vi hade här för några dagar sedan att behandla ett utskottsutlåtande, som gick i samma riktning som detta. Det var även där fråga om en liknande åtgärd som denna, men vilken säkerligen är alldeles betydelselös med avseende å dess åsyftade verkan. Det var förslaget om tull på kondenserad mjölk. Det framhölls i det fallet, att ett bifall

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

till utskottets förslag och motionerna icke skulle komma att ha någon som helst betydelse för mjölkprisernas höjande, och jag tror, att man har rätt att fälla precis samma omdöme om det nu föreliggande förslaget.

Av den statistik, som återfinnes i utskottsbetänkandet på sidan 2, framgår det, att Sverige har ett betydande exportöverskott beträffande ägg. Detta förhållande bör således visa oss, att vad som blir det normerande för prisläget på ägg i landet inte är priset på den importerade varan utan världsmarknadspri-set — det pris, som exportörerna kunna betinga sig — och i det hänseendet lärer den nu ifrågasatta åtgärden icke ha någon som helst betydelse. Man skulle möjligtvis kunna tänka sig, att den skulle kunna ha någon betydelse på platser, isolerade från det övriga landet, med förmånliga kommunikationer med Finland, men för landet i övrigt skulle den säkert komma att visa sig vara utan betydelse.

Alla äro, som sagt, eniga om det allmänna behovet av förbättrade förhållanden på jordbrukets område. Det finns många andra än jordbrukare, som ha äggproduktion till sysselsättning, men den väsentliga avsikten med hela aktionen är att förbättra det ekonomiska läget för jordbrukarna. Jag förstår, att de metoder, som tillämpas i Finland, där det lämnas en väsentlig exportpremie på ägg, kunna inbjuda till motåtgärder ifrån svensk sida. Från den synpunkten sett skulle det inte heller vara så mycket att erinra mot förslaget, om man inte visste, att de stridsmetoder, som tillämpas på detta område, icke i längden komma att leda till något lyckligt resultat. Jag föreställer mig också, att de finska åtgörandena en vacker dag komma att medföra, att även finländarna få ögonen öppna för, att de inte gärna kunna stå ut med en kamp, som inletts på sådant sätt, om de ämna fullfölja den på vidare och betydelsefullare områden.

Om det således enbart gällde att visa tänderna emot de finska exportörerna på detta område, skulle man kunna förstå och även gilla den föreslagna åtgärden, men nu visar den i betänkandet intagna statistiken, att vad det sista året beträffar den största importen av ägg icke sker ifrån Finland utan ifrån Danmark. Under det att värdet av äggimporten ifrån Finland under år 1931 uppgick till ett belopp av något mer än 675.000 kronor, var sålunda värdet av äggimporten ifrån Danmark under samma tid något mer än en miljon kronor. Man skall icke glömma bort, då man ämnar genomföra ett sådant förslag, att även om detsamma skall utgöra ett slag mot ett land, som tillämpar dylika exportpremiemetoder, så träffar man dock därmed väsentligen även de länder, som icke tillämpa sådana metoder, under det att det förstnämnda landet känner sig betydligt oberört därav.

Jag tror, att man i detta fall har skäl att säga, att om riksdagen skulle bifalla utskottets förslag, så kommer det icke att verka fördelaktigt för vårt land i förhållande till vårt södra grannland, som nogsamtidigt avhåller sig ifrån sådana stridsmetoder på det ifrågavarande ekonomiska området som de, vilka tillämpas österifrån.

Jag hörde nyss i andra kammaren på ett inlägg just i den här frågan, i vilket herr statsministern särskilt tryckte på de olägenheter, som kunna och måste följa med, att man beträder sådana här vägar. Måhända har jag icke rättighet att tolka detta såsom en tanke, ansluten till just vad jag nyss sade, men jag tager knappast fel, om jag likväl gör det.

Eftersom jag således för min del och i likhet med mina medreservanter måste finna, att det verkliga gagn, som ett bifall till detta utskottsutlåtande skulle medföra, är av intet värde, medan det däremot skulle kunna draga med sig otrevliga följder, så ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Det vållar ju alltid bekymmer i riksdagen, då det kommer fram ett förslag, som går ut på att söka åstadkomma förbättrade förhållanden för vårt jordbruk. Jag skulle särskilt vilja erinra dem, som alltid motsätta sig sådana förslag, om, hurudant läget för närvarande skulle ha varit, om deras uppfattning skulle ha varit den utslagsgivande under de senaste åren på olika områden. Läget skulle ju nu ha varit synnerligen bekymmersamt, om tidigare ifrån statens sida icke någonting hade gjorts för vår brödsädesodling och för vår sockerbetsodling. Läget är nämligen tillräckligt bekymmersamt ändå, så att nog finns det anledning överväga, huruvida man inte borde fortsätta på den vägen och i någon mån försöka motverka den svåra konkurrensen från utlandet med avseende på jordbruksprodukterna.

Jag har vid många olika tillfällen haft anledning säga, att vårt land inte ensamt kan föra en neutral handelspolitik, utan att vi måste här i landet i någon mån försöka värja oss mot den alltmer påträngande konkurrensen från inte bara våra grannländer, utan även från långt bort belägna länder.

Vi känna alla till, att vårt land har nästan obegränsade möjligheter att kunna öka produktionen av fjäderfä och ägg och att det torde vara synnerligen önskvärt, att detta också sker, när det finns möjlighet därtill. Det är ju för övrigt icke bara jordbrukarna utan även de minsta lägenhetsinnehavarna och för övrigt alla människor, som bo på landet och ha intresse för saken, som ha möjlighet att driva denna produktion dels för eget behov och dels för försäljning, i den mån avsättningsmöjligheter finnas.

Vi finna av redogörelsen i utskottsutlåtandet, att priserna på ägg fallit undan för undan och för närvarande äro synnerligen låga, så att jag tror, att konsumenterna, och det har jag hört bekräftas från många håll, känna det ganska beklämmande, när de skola vara tvungna att taga emot prima äggvaror för så låga pris, som man faktiskt får. Jag tror, att priserna kommit så lågt ned, att man nästan tycker, att man får varan för billigt. Det är ju icke bara konkurrens mellan producenterna inom landet, utan vi finna ju också, att våra grannländer i öster vidtagit statliga åtgärder, som pressat ned priset. Sålunda har ju Finland infört exportpremier, som äro betydligt högre än den tullsats, som vi skulle sätta enligt utskottets förslag. Vi ha också inom utskottet fått den uppgiften, att i Lettland anslås vissa statliga belopp att utbetalas i premier till producenterna, när de åstadkomma en viss produktionsmängd.

Nu har det anförts även av utskottets ärade vice ordförande, att man här ej kommer att enbart träffa de finska intressena genom tullförhöjningen, utan man kommer även att beröra de danska intressena, och vi ha icke anledning att göra detta, därför att Danmark har icke vidtagit sådana åtgärder, som här åberopas. Men jag vill säga, att danskarna torde aldrig, och det torde också vara tämligen naturligt, räknat med Sverige såsom ett avsättningsland för sin animaliska produktion och allra minst för sin äggproduktion, så att den export, som kommer från Danmark, är onaturlig och kommer givetvis endast hit vid särskilda tillfällen, då möjligen dess exportmarknad på grund av den kolossala produktion, som Danmark gått in för, blir överfylld och de kasta sitt överskott hit till mycket låga priser. Det är kanske tillfälliga partier, som gå hit och trycka ned våra priser. Jag tror, att om vi kunna i någon mån dämpa även denna trafik, torde icke några intressen trädas för nära, vad beträffar vårt grannland i söder.

Strävandena från producenternas sida inom landet gå nu ut på att försöka organisera producenterna på så sätt, att man skall få fram ordentliga transportförhållanden och se till, att man får uppsamlingsställen för produktionen, så att konsumenterna tillgodoses med prima varor, ävensom att handeln

Ang. tull i
ägg m. m.
(Forts.)

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

går i sådana banor, att man icke konkurrerar alltför mycket olika landsändar emellan. Jag tror, att i längden komma producenterna att ha uteslutande fördel av detta, men det är tydligt, att om sådana strävanden skola kunna drivas med framgång från producenternas sida, få icke konsumenterna begära, att priserna skola gå under produktionskostnaderna. Vi ha ju dock konstaterat — jag skall hänvisa till samma siffror, som den föregående ärade talaren anförde, nämligen de på sid. 2 återgivna — att det exportöverskott, vi haft i landet, var 1929 uppe i cirka 8¹/₂ miljoner kronor. Det sjönk under 1931 till omkring 2 miljoner kronor. Det visar ju, att vi haft en tillbakagång, som ingalunda är önskvärd. Vår handelsbalans är sådan, att vi på alla områden böra se till att kunna rätta till förhållandena, och även på detta näringsområde skulle man i viss mån kunna förbättra ställningen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att på det varmaste få tillstyrka, att första kammaren ville ställa sig förstående till det förslag, utskottsmajoriteten här kommit med, och jag tror det är synnerligen välbehövt och välbefogat, att jordbruket får även på detta område en liten förbättring i sina förhållanden genom att vi fatta beslut i en riktning, som i någon mån kan motverka den skarpa konkurrens, vi ha utifrån.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Man motiverar ju denna tull med, att det förekommer äggdumping, men man föreslår 20 öres tull per kilogram. De finska exportpremierna motsvara emellertid minst 40 öre per kilogram, och vi kunna således ej förhindra dumpingen genom denna åtgärd. Det är ju dock motiveringen, att man skulle förhindra den finska exporten hit. Vore det meningen, borde man väl ha föreslagit lika högt belopp som den finska exportpremien, men det har icke föreslagits av utskottet.

Vidare är att märka, att den huvudsakliga importen kommer från Danmark, såsom det redan påpekats, och Danmark använder ej detta exportpremie-system. Tullen riktar sig således huvudsakligen mot oskyldiga, ehuru den angives vara en berättigad repressalieåtgärd mot en dumpande stat. Det råder ganska stor inkonsekvens i resonemanget.

Dessutom ber jag att få erinra, att produktionen av ägg i Sverige trots saknaden av tull har tilltagit år från år och är synnerligen stor. Den sista uppgift, som vi ha och som finnes tillgänglig i utskottsutlåtandet, meddelar ju, att den utgjorde 37,000 ton i det närmaste, och importen under senaste året (1931) var 1,420 ton. Det är ju en ofantlig skillnad mellan denna lilla kvantitet införsel och den stora inhemska produktionen. Vad som således väsentligen spelar en roll för äggkonsumtionen i landet är den inhemska produktionen, och att under sådana förhållanden företaga en sådan tullåtgärd som den nu föreslagna förefaller ju ganska omotiverat. Ägg är det enda inhemska näringsmedel av någon större betydelse, som hittills kunnat tullfritt införas. Skola vi nu börja sätta tull även på det, då ändå tullen icke medför den verkan, den skulle medföra? Tullen hindrar ju icke den dumping, som man här talar om. Och den skadar i andra avseenden, nämligen ur den synpunkten, att man under vissa förhållanden behöver en viss import. En så pass liten import, som här är fråga om, kan icke skada. Den är tvärtom nyttig vid de tillfällen, då det saknas tillräckligt med ägg i Sverige. Utskottet självt erkänner, att huvudmassan av den stora import, som kommit från Danmark, kom in under mars och april i fjol. Det var visst två tredjedelar av hela den danska importen. Det kom in, säger utskottet, därför att det vid den tiden saknades tillräcklig inhemska tillgång. Ja, hade det då funnits inhemska tillgång, hade den gått åt, det kan därav förstås. Slutligen, när man har ett stort exportöverskott i alla fall, som det visats här, när Sverige är ett äggexporte-

rande land och säljer sina exportägg till högre pris, än man köper de importerade för, så gör ju landet ingen dålig affär.

Det vore ju ur nationalekonomisk synpunkt en ganska oklok åtgärd att då införa tull. När en sådan, utan att medföra den effekt som tullkrävarna säga sig åsyfta, å andra sidan medför handelspolitiska olägenheter, så blir betänkligheten ännu större. Sverige säljer ju icke så litet ägg till utlandet och bland annat till England till högre pris, än det man kan köpa för från Finland och Danmark. Importen är sålunda ett stöd för exporten, den är ett stöd för vår valuta och det är all anledning att icke störa den utveckling, som här försiggått, då det i alla fall visar sig, att huvudmassan av landets ägg kunnat säljas fördelaktigare än de importerade både inom och utom landet.

Det har talats om, att Norrland skulle vara så särskilt illa ställt genom översvämmingen av finska ägg. Jag har hört — vi kanske kunna få under diskussionens fortsättning av någon som är sakkunnig i fråga om Norrland exaktare uppgifter härom — att vad åtminstone övre Norrland beträffar, känner man ej till så mycken import från Finland, utan där säljas mest inhemska ägg och, till högre pris, ägg som produceras på orten, och där anser man sig ha skäligen förtjänst på att producera dem. Allt som allt, det är ingen mening i att lägga på den i det hela obetydliga importen av denna livsmedelsartikel en tull, som i alla fall icke skulle bli effektiv och icke nämnvärt, om ens alls, förbättra priset för de svenska producenterna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr von Heland: Herr Bergman framhöll ju mycket riktigt, att produktionen av ägg ökats, och det är tydligen därför, att man sökt skaffa sig någon försörjningsmöjlighet under dessa tider, då brist på försörjningsmöjligheter föreligger på alla områden. Skall man nu låta dessa försörjningsmöjligheter förstöras genom andra länders dumping? Deras äggexport hit gör, att producenterna av ägg här i landet nu måste sälja sina ägg under produktionskostnaden. Det är givet, att denna produktion kommer att minskas, såvida man icke kan få ut ett pris, som betalar produktionen, och det är ju därför man önskar, att något skall göras mot denna dumping från Finland. Det säges, att denna dumping ej skulle betyda så mycket. Visst måste den betyda något, när man för närvarande har ett partipris av mellan 60 och 70 öre per kilogram, och den finska exportpremien utgör mellan 40 och 50 öre. Det är självklart, att en import under sådana förhållanden måste betydligt inverka på priset inom Sverige.

Herr Bergman ifrågasatte, huruvida det inverkade något i Norrland. Ja, enligt vad jag har mig bekant, har man försökt att bilda och jag tror redan bildat fjäderfäavelsföreningar i Norrbottens län. Före de finska exportpremiernas införande importerades över Haparanda så gott som inga ägg, men efter det att de finska exportpremierna infördes, importerades över Haparanda bortåt ett par hundra tusen kilogram ägg. Det är ju alldeles givet, att det måste inverka på äggprisen inom Norrbottens län.

Nu måste jag hålla med herr Bergman, att om man effektivt skulle mota dessa exportpremier, som röra sig omkring 40 å 50 öre, borde man kanske tillgripit en tull på 40 å 50 öre. Jag står också som motionär med ett förslag, där det just begäres en dylik tull, men jag förstår, att sådana här tullfrågor ligga mycket känsligt till för vissa grupper inom riksdagen, och därför kommer jag ej att yrka bifall till den motionen utan skall nöja mig med att yrka bifall till 20 öres-tullen, ty jag har den uppfattningen, att det är bättre att få litet än att icke få någonting alls.

Jag tycker, att denna lilla tullsats, som dock måste hjälpa producenterna, ej skulle vara så farlig att taga för dem, som framför allt se till konsumenternas

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

intresse, ty om vi se på tabellen i utskottsbetänkandet, finna vi, i vilken hög grad äggpriset fallit, icke minst under det sista året. Ett 20 öre högre pris, om det eventuellt skulle bli det inom Sverige, borde väl icke bli så förfärligt betungande för konsumenterna, i all synnerhet som man kanske därigenom kan nå, att man fortfarande bibehåller den försörjningsmöjlighet, som äggproduktionen kan framskapa inom landet.

Nu ansåg herr Bärge, att ett tullbeslut i denna fråga skulle verka ogynnsamt på andra länder, som ej tillgripit sådana osolidariska handelsmetoder som exempelvis Finland, och därvid syftade han på Danmark. Det har utskottets ordförande redan bemött, men jag vill tillägga, att det är beklagligt, att här i landet tycks man alltid, när det kommer något förslag att hjälpa vårt jordbruk, vilja lägga det på den bogen, att det icke är värt att göra någonting, ty det kan reta någon annan nation. Det är beklagligt, icke minst när vi veta, vilka märkvärdiga handelsmetoder blivit vanliga över hela världen, att man alltid skall komma igen med den gamla visan, att i Sverige få vi akta oss för att skydda oss mot andra länder, ty då kunna dessa länder bli uppretade. Jag tycker verkligen, att även om herr Bärge icke kan se, att det kan göra något gagn med denna lilla tull, och även om herr Bärge befarar, att det kan bli otrevligt för Danmarks skull, borde man väl med det läge, som råder inom landet, då det gäller att skapa försörjningsmöjligheter, kunna gå med på en så lindrig åtgärd som det här är fråga om, när man därigenom kan hjälpa särskilt de grupper, som kanske ha mest behov av hjälp, nämligen småbrukare och mindre lägenhetsinnehavare.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Östergren: Herr talman! Det har här sagts, att denna tull vore avsedd att förbättra jordbrukarnas ställning. Jag ställer mig emellertid mycket tveksam till huruvida man med höga äggpriser kan förbättra jordbrukets ställning. Det torde väl vara så, att just det låga äggpriset varit orsaken till att framskapa den stora konsumtionen av ägg, som för närvarande råder i landet. När höga äggpris äro rådande, få naturligtvis de fattigare folklagren, de mindre inkomsttagarna avstå från att äta ägg och övergå till att använda andra födoämnen, som äro billigare jämförda med dyra ägg. Det är just det billiga äggpriset, menar jag, som framskapat möjligheten, att ägg förbrukas dagligen så gott som i varje hushåll. Det är icke med ägg som med andra födoämnen, exempelvis bröd och potatis, att de måste ingå med vissa mängder dagligen i ens hushåll, utan det är en vara, som mycket väl kan undvikas, när den anses vara för dyr för hushållet. Under sådana förhållanden borde ej de som tala å jordbrukets vägnar tro, att de därmed hjälpa jordbruksnäringen nämnvärt, utan genom högre äggpris torde äggkonsumtionen väsentligt tillbakagå, om icke äggpriset i utlandet höjes, så att exporten kan ökas. Den import, som råder, är ju mycket obetydlig gent emot exporten. Vi se av utskottets redogörelse, att den varit mellan 0.5 och 0.7 procent av nettoproduktionen, men exporten har varierat mellan 11 och 14.3 procent av nettoproduktionen. Alltså är exporten betydligt större än importen, och under gynnsammare världspris kan nog exporten återigen komma i gång.

Jag anser, att det skulle vara en olycka för de mindre bemedlade, om äggpriset stiger väsentligt, och såväl för konsumenter som producenter. Jag ber därför att få yrka bifall till herr Bärge m. fl. reservation.

Herr Bärge: Ja, herr talman, jag avvaktade med intresse, när herr von Heland här skulle förklara för mig och andra, att importen av ägg var bestämmande för priset på ägg i landet. När jag undersöker, såsom den siste

ärade talaren också fäste uppmärksamheten på, importens förhållande till produktionen i landet, så står jag efter denna herr von Helands redogörelse lika okunnig om, hur det kan vara möjligt, att åtminstone så länge vi ha exportöverskott på ägg, denna import kan bli bestämmande för priserna här och således kan orsaka nedgång i priserna på ägg inom landet. Om finnarna nu hade skickat sina ägg till England i stället, där vi ha avsättningsområden, så föreställer jag mig, att det skulle haft t. o. m. besvärligare verkan, än om de skickat dem över hit. Och jag kan ändå icke förstå, att så länge de exporterar ägg, det kan bli så, att priserna på världsmarknaden för de ägg, som de exporterar hit, bli avgörande så mycket för priserna på ägg inom landet, om man importerar hit någon liten del.

Herr von Heland vädjade till mig, att även om jag ej trodde, att en sådan åtgärd skulle ha någon fördelaktig verkan på jordbrukarnas ekonomi, kunde jag väl ändå gå med på det, då det enligt hans mening hade en sådan verkan. Ja, herr von Heland, det är just därpå det hänger. Då jag ej är övertygad, att detta skulle vinnas och dessutom är övertygad om, att det är en metod, som överhuvud är allt annat än gagnelig, så synes mig förhållandet vara det, att man ingenting kan vinna på det men väl förlora. Och en sådan politik kan jag ej stå till tjänst med att biträda.

Herr von Heland: Det är med anledning av herr Bärags anförande som jag ånyo begärt ordet. Herr Bärg utgår från, att så länge som vi ha export av ägg, måste världsmarknadspriset bli bestämmande för äggpriset inom landet. Framför allt tror jag icke, att det behöver vara fallet i Norrland. Där tillkomma ju för det första transportkostnader, så att det är alldeles givet, att i Norrland bör en 20 öres tull kunna utnyttjas rätt så väl. Men om man ser på landet i dess helhet, är det möjligt, att äggproducenterna inom landet hittills ej hade kunnat helt utnyttja en tull på exempelvis 20 öre. Men inom landet pågå för närvarande mycket starka organisationssträvanden just med avsikt att genom organisation kunna tillgodogöra sig prisläget i mesta möjliga mån och icke minst det tullskydd, som man skulle kunna få. Genom en organisation skulle man helt kunna utnyttja en tull, ty då kan man ha ett särskilt exportpris och ett särskilt hemmamarknadspris. Även för att underlätta genomförandet av denna organisation av äggproduktionen vore det värdefullt att få en sådan skyddstull. Då kanske dessa organisationssträvanden skulle kunna gå betydligt fortare än vad de gjort hittills.

Herr Sjödahl: Herr talman! Det sades av herr Nilsson i Kristianstad bland annat, att man från vissa håll vill motsätta sig en förbättring av jordbrukarnas förhållanden. och i samma anledning nämnde också herr Nilsson i Kristianstad, att här hade förut vidtagits åtgärder i spannmåls- och sockerfrågorna, som varit till förmån för jordbrukarna. Nu föreslås, menar man, en liknande åtgärd i vad det gäller ägg. Det är väl mycket sannolikt, att då det gäller de av riksdagen vidtagna åtgärderna både i spannmåls- och sockerfrågorna, därigenom beretts odlarna en viss förtjänst genom höjning av priset, men det är just det, som skall bevisas, när det gäller ägg. Jag tycker, att det ej kan sägas annat, än att utskottet brustit i bevisningen på den punkten, om det verkligen kommer att betyda en höjning för äggproducenterna i deras utförsäljningspris på ägg. Man tyckes vara tämligen på det klara med, att när det gäller Sydsverige i varje fall — det är där vi ha den stora massproduktionen av ägg enligt de upplysningar, som finnas i utskottsbetänkandet, nämligen för ett år 26 $\frac{1}{2}$ miljoner kilogram av 35 $\frac{1}{2}$ miljoner kilogram, alltså den överväldigande produktionen — synes denna tull icke betyda något för priset. I sitt betänkande skriver också utskottet, att där den kan verka är i Stockholm och Norr-

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

land måhända. Herr von Helands resonemang, att man skulle förstöra försörjningsmöjligheterna genom att avslå tullen, är väl ändå ett mycket starkt överord, eftersom åtgärden icke betyder någonting alls för den stora massan av producenter. Ett sådant överord skämmer hela motiveringen för tullen.

Det lät också mycket bestickande, att man här skulle hjälpa småbrukarna och de mindre lägenhetsägarna samt att man skulle hjälpa Norrland. Den äggproduktion, som finnes i Norrland, är ju en försvinnande bråkdel av hela landets produktion. 1927 producerades $35\frac{1}{2}$ miljoner kg ägg, varav 1.7 miljon i Norrland. Förmodligen täcktes icke alls Norrlands behov härav. Det är ovisst, om en tull skulle bli till någon hjälp för småbrukarna och de mindre lägenhetsägarna i Norrland. Vad man faktiskt skulle uppnå, vore däremot en fördyring för de många konsumentgrupper, som finnas i Norrland, och jag misstänker, att det i stort sett icke skulle bli till fördel ens för Norrlands många, såsom det ofta framhålles här i kammaren, fattiga jordbrukare. Även från det parti, som herr von Heland tillhör, uppträdde man för några dagar sedan ivrigt för att något skulle göras för det fattiga Norrland. Men med den nu ifrågasatta åtgärden kommer man uppenbarligen att försämra förhållandena för Norrlands stora konsumentgrupper, och det är mycket tvivelaktigt, om man kan vinna något för de få producenter, som här kunna komma i fråga. Avsättningen av deras produkter är förmodligen i hög grad lokalt begränsad.

Det har här sagts att vissa åtgärder från Lettlands sida skulle föranleda oss till motåtgärder. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att ingenting nämnts därom i utskottsbetänkandet, och det är ju klokt, ty saken har ingen betydelse, och importen från Lettland är givetvis inräknad i totalinförseln från »övriga länder». De åtgärder som vidtagits kunna måhända irritera, men i sak betyda de ingenting, och man kan icke anföra dem som motiv för en tull. Det har vidare sagts, att vi ha anledning att vara förtretade på Finland, men nu är det ju fråga om en ekonomisk åtgärd, som främst kommer att drabba Danmark. Jag undrar, om det är så lämpligt, att vi, när vi bli förtretade på ett håll, ge utlopp åt vår förtrytelse i en annan riktning.

Jag skulle vidare vilja fästa uppmärksamheten på den tabell över försäljningsprisen, som finnes på sidan 3 i utlåtandet. Där angives dels minutförsäljningspriset i Stockholm och dels medelpriset på 49 andra orter. Det framgår ju, att trots konkurrensen från det dumpande Finland har priset i Stockholm varit icke obetydligt högre. 1930 voro priserna 190 resp. 176 och i fjol 170 resp. 161. Vi veta, att den starka införseln under 1931 förekom i mars och april samt delvis i maj. Ser man så på månadspriserna i tabellen på sidan 4, finner man, att i januari 1931 partipriset i Stockholm sjunkit med 11 enheter i jämförelse med januari 1930 och i februari med 26 enheter. I mars, då den s. k. dumpingen satte in, steg partipriset i Stockholm likväl med 20 enheter, jämfört med föregående år. Nästföljande månad föll det icke med mer än 5,5 och i april med 19. Under de följande månaderna, då någon vidare import hit icke förekom, understiga priserna motsvarande månadspriser föregående år i allmänhet t. o. m. mera än under de månader, då enligt utskottets mening dumping synes vara bevisad. Dessa siffror kunna enligt min mening icke leda fram till en bevisning, att man genom en tull kan vinna någonting.

Det är nu första gången riksdagen har sig förelagd en verklig repressalietull. en tull, som i utskottets betänkande motiverats som en repressalietull. Jag undrar, om det är klokt av riksdagen att gå fram för ett sådant beslut, när man icke i utskottets betänkande kunnat prestera en stark och bindande bevisning, för att man därigenom skulle vinna en ökning i producenternas pris för ägg.

Jag skulle härtill vilja lägga ytterligare ett argument. Av bilagan sist i betänkandet framgår, att Danmarks export ökats från i runt tal 112,000 kg 1930 till 807,000 kg. 1931, medan motsvarande siffror för Finland voro 304,000

och 557,000. Det förekom alltså nästan en åttadubbling av Danmarks export hit, medan Finlands export icke ens fördubblats. Även detta är siffror, som utskottet enligt min mening bort reflektera mera över och som icke kunna leda fram till den bevisning, som utskottet här avsett.

Detta förslag från utskottet erinrar mig om den bekanta historien om en ung man, som hade begärt löneförhöjning hos sin principal. Han blev inkallad och fick höra, att det icke kunde bli någon löneförhöjning. Det var tvärtom nödvändigt för principalen att nedsätta lönen. Ja, sade då den unge mannen, huvudsaken är, att det blir någon förändring. Jag tycker, att utskottets utlåtande väsentligen går ut på att få till stånd någon förändring, att göra en gest, fast man inte vinner någonting i sak. Innan riksdagen slår in på den politiken, att man vidtager repressalieåtgärder mot främmande länder, bör man ha klart för sig, att man träffar den man vill träffa, och å andra sidan bör det även vara klart bevisat, att man därmed kan vinna något för det egna landet. Att göra en gest av denna art, tillika en repressaliegest, tror jag är någonting synnerligen olämpligt för den svenska riksdagen.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Sveriges riksdag har tydligen detta år marscherat raskt fram på protektionismens väg. Det har redan antagits en hel rad av tullar, och det har i vissa fall skett med en rörande enighet. Det är väl detta som uppmuntrat bevillningsutskottet att fortsätta på den protektionistiska vägen.

Jag förstår så väl, att det betryckta jordbruket vill söka sig utvägar ur sina svårigheter, men jag blev dock icke så litet förvånad, när jag läste utskottets betänkande. Om man ser kallt på alla handlingar, som här äro förebragta av utskottet, är det väl, det måste herrarna medge, utomordentligt svårt att kalkylera fram, att en tull som denna skulle bli till nytta för det svenska jordbruket. Det är visserligen sant, att vår import har väsentligt ökat och vår export minskat, men ännu i denna dag är vår export dubbelt så stor som importen. Jag vill tillägga en liten sak, som framgår av utskottets betänkande, nämligen att under detta års två första månader importen högst väsentligt minskat. Den höga import, som ägde rum förra året, får man icke tillmäta alltför stor betydelse, ty det kan vara en rent tillfällig företeelse. Jag vill erinra om att vi för icke så många år sedan hade en betydande stigning i importen, som emellertid året därpå fullständigt försvann.

Den utomordentliga framgång, som äggproduktionen haft i vårt land under de senaste 10 åren, beror väl dock på den stora export vi haft. Jag har med en viss tillfredsställelse läst högermotionen i detta ämne. Av den framgår med utomordentlig tydlighet, att exporten är det väsentliga för äggproducenterna. Motionärerna ha ängsligt framhållit, hur vanskligt det är att ge sig in på tullar på ägg just för exportens skull. Det är väl för övrigt en allmän erfarenhet, att man för att kunna upprätthålla en god export måste hålla en jämn tillförsel på den utländska marknaden. Detta är mycket svårt att göra utan att man har möjlighet till import, därför att vår produktion av ägg av naturliga skäl är underkastad betydande variationer. Här har framhållits, att en förhöjning av priset med 20 öre skulle vara till sådan utomordentlig nytta för vissa delar av landet. Jag förstår inte, vad det kan vara för vinst med att skicka ägg, låt mig säga från södra Sverige uppåt Norrland för ett billigt pris, så länge man kan skicka dem från samma landsändar till utlandet för ett högre pris. Det är ju så herrarna ha resonerat. Om finnarna vilja fortsätta att skicka billiga ägg till oss, måste det väl i stort sett närmast betraktas såsom en fördel för vårt handelsutbyte med ägg. Vi ha då möjlighet att köpa billigt och sälja dyrare.

Det har visserligen för en tid sedan gjorts ett försök att skapa ett ord som

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

heter exportseri. men jag konstaterar med tillfredsställelse, att det ordet icke har vunnit något burskap i det svenska språket. Det svenska folket med högermotionärerna i spetsen har tydligen klart för sig, att export är ett huvudvillkor för vår äggproduktion. Om vi skapa konstlade medel till förhindrande av importen, kan det i längden skada vår export av ägg och därmed i väsentlig grad också våra äggproducenter. Det gäller ju i dåliga tider att hålla sig framme på den utländska marknaden för att inte vara handikappad, när det en gång kommer bättre tider.

Jag behöver inte vid detta ärendes behandling särskilt föra konsumenternas talan. Men jag kan inte underlåta att erinra om ett meddelande i pressen för någon vecka sedan om en opinion från en liten folkrörelse nere i Bohuslän, en rörelse, som av allt att döma utgick från högerhåll. Med 7,000 underskrifter av lantbrukare och med 3,000 underskrifter från fiskarbefolkningen gjordes en kraftig framställning till regeringen och riksdagens partiledare att taga sig an dessa folkgruppers sak. Om man vill hjälpa bägge dessa kategorier, går det inte an att genom tullar fördyra en vara som ägg, vilken den ena parten måste köpa, under det att den andra säljer den. Sådant skulle man möjligen ha kunnat finna sig i, om det kunnat påvisas, att det här gällde en åtgärd, som skulle bliva till verkligt gagn för det betryckta svenska jordbruket. Jag tror för min del, att den föreslagna tullen i stort sett och i längden blir till skada för jordbruket, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Vad som föranledde mig att begära ordet var ett yttrande av en föregående talare, jag tror det var herr Bergman, som sade, att man i övre Norrland icke lär känna till någon import av ägg från Finland. Detta påstående tar han nog fel i. Jag har i min hand ett brev, som jag fått från Norrbotten i dag och i vilket meddelas uppgifter om den import av ägg, som kommit från Finland över tullkammaren i Haparanda de tre senaste åren. Under 1929 kom över denna tullkammare 557 kg, 1930 85,141 och 1931 174,888 kg. Det är ju en ganska kraftig stegring, som förekommit under dessa tre år. Dessutom torde väl ägg ha kommit in på andra vägar än över tullkammaren i Haparanda. Det påståendet, att man inte känner till någon import av finska ägg till Norrbotten, står sig således icke.

Vad nu själva hönsskötseln beträffar, är det en näring, som man i Norrbotten först på senare år upptagit. Man har fruktat, att den icke skulle löna sig och att man icke skulle kunna hålla hönshusen varma under den kalla vintern o. s. v. Man har dock så småningom börjat ägna sig åt äggproduktion, och det har visat sig gå mycket bra. I det brev, som jag erhållit från landshövding Gärde i dag, meddelar han, att han för några dagar sedan besökte ett väl ordnat hönseri i Nikkala, en by i Nedertorneå församling. Hönsantalet var där 500, men ägaren klagade på den finska konkurrensen. Han var emellertid efter några års erfarenhet av den bestämda övertygelsen, att hönsskötsel under normala förhållanden skulle löna sig även i Norrbotten. Det vore ju synd, om denna näring där icke skulle kunna utveckla sig vidare utan omöjliggöras på grund av den konkurrens, som vållas genom import från Finland.

Man har under debatten framhållit, att vi med hänsyn till den fattigare befolkningen icke böra införa någon tull på ägg. Ja, jag undrar det. Var ha vi egentligen den fattiga befolkningen här i landet? Jag tror icke, att man kan säga, att industribefolkningen hör till den allra fattigaste kategorien. Jag tror, att det på landsbygden finns en del människor, som ha det mycket sämre, men som icke göra så mycket väsen av sig, som man gör i de större befolkningscentra. Sådana som sitta på smålägenheter eller kanske såsom inhysingar hos bönder och som nästan aldrig se en slant, skulle kanske genom t. ex. hönsskötsel

kunna förskaffa sig en liten utkomst och en liten lättnad i sin existens. Jag undrar, om inte det också vore någonting att behjärta. Det förefaller mig, som om man många gånger till den fattigare befolkningen räknar dem, som inte ha det så svårt, under det att de, som ha det mycket sämre, icke få räknas dit.

Jag ber herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bårg: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att förklara, att jag känner mig fullt tillfredsställd med den redogörelse, som herr von Heland gav över meningen med den tull, som här skulle införas. Herr von Heland sade ju, att den organisation, som håller på att uppbyggas bland äggproducenterna, skulle kunna leda till det resultatet, att man helt och fullt kunde utnyttja den tull, som här synes ligga inom räckhåll. Därvid skulle man sedan kunna gå tillväga på det sättet, att man höll ett högre pris inom landet och ett lägre pris för de ägg man exporterade. Det kunde herr von Heland, när han talar med en bevillningsutskottsledamot, helt kort uttrycka sålunda, *att vi vilja ha tullen för att kunna bedriva dumping.*

Herr Bergqvist påvisade, att en avsevärd import har gått över Haparanda. Men det är ganska naturligt, att en del av importen från Finland kommit den vägen. Det är därför inte alls så säkert, att produktionen i Norrland har drabbats så mycket hårdare, därför att Haparanda är gränsstation till Finland.

Med den sjunkande exporten sammanhänger kanske det förhållandet, att en del äggproducenter, folk i småstugor, som drabbats av arbetslöshet, i brist på annan mat själva konsumera sina ägg. Det låter måhända som om de använde lyxvaror, men jag vet, att mer än en arbetslös arbetarfamilj, som har några stycken höns, får tillgripa ägg som näringsmedel för egen räkning, då de icke haft annat att äta. Detta har nog i sin mån bidragit till att exporten något sjunkit. Jag vet nu inte, om man har rättighet att betrakta ägg som en lyxvara, ehuru jag skulle tro, att ägg i mångas uppfattning äro att hänföra dit. En vacker dag lära vi få ett betänkande från bevillningsutskottet med hemställan, att man sätter tull även på potatis, och det skulle inte alls förvåna mig, om man också ville betrakta det som en lyxtull.

Herr Rosén: Herr talman! För att icke herr Bergman skall bli ansedd som upphovsman till oriktiga uppgifter, skall jag be att få nämna, att jag lämnat honom den uppgift, som han förde vidare till kammaren, nämligen att det i Norrland icke förekommer någon egentlig import av finska ägg. Jag skall trots vad herr Bergqvist nyss yttrade, be att få lämna några upplysningar i den saken.

Jag blev, när jag fick se utskottsutlåtandet, mycket förvånad över uppgiften, att importen av ägg från Finland huvudsakligen berört äggmarknaden i Stockholm och Norrland. Jag var nämligen så okunnig om förhållandena i övre Norrland, att jag icke alls kände till detta, och jag var därför intresserad av att taga reda på, hur det kunde hänga ihop. Nu har jag inte fått några brev om saken, men jag antar, att de, som lämnat mig uppgifterna och av vilka jag känner åtminstone ett par, äro tillförlitliga, och jag skall be att få meddela, vad de sagt mig.

Jag ringde upp en person i Umeå, som handlar med ägg, och frågade, vad de finska äggen kostade. Det vet jag inte, svarade han, därför att det inte förekommer några sådana här, men möjligen finns det i Luleå. I Umeå var det god tillgång på ägg, som producerats i trakten. Det finns några ganska stora hönsgrärdar där, och för övrigt hämtar man sitt behov från södra Sverige, men de ägg, som produceras i trakten av Umeå, betinga ett högre pris och ha bättre åtgång. Det är huvudsakligen bagarna, som köpa de sörländska äggen.

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

Jag ringde upp en ägghandlare i Luleå, i biskop Bergqvists stiftsstad, och frågade denne: Det finns väl mycket finska ägg i Luleå? Nej, sade han, det finns inga här; det förekommer sådana någon gång, men vi sälja här ägg från Degeberga i Skåne och från Ulricehamn samt av ortens produktion. De ägg, som produceras i orten, stå i högre pris än sörlandsäggen, förklarade han. Men jag var inte riktigt säker på saken, och när han lämnat uppgifter om prisen, frågade jag därför, vad de finska äggen kostade. Som jag nämnde, svarade han, finns det inga sådana här, och jag kan inte ange några pris på dem. Självt hade han i varje fall inte haft några finska ägg i år.

Jag fortsatte vidare mot öster och tänkte få tag i den där äggproducenten, som biskopen nämnde, att landshövdingen hade besökt. Han heter Joki och bor i Reväsaari i närheten av Nikkala. Han hade tyvärr inte telefon, varför jag ringde till en affär i Nikkala. Jag ville nämligen höra, om just den stora och mycket förnämliga hönsgård, som finns där, möjligen låg nere eller kipade efter andan på grund av den finska importen. Det meddelades då av en person, som jag visserligen inte känner men som föreföll att ha reda på förhållandena, att ägaren till hönsgården får sälja allt vad han producerar. Jag frågade, vilket pris som gäller, och fick till svar, att ortens ägg kosta 1:50. Där fanns en äggförsäljningsförening, som får avsättning för allt, som produceras i orten. Jag frågade vad de finska äggen kostade. Sådana finnas icke här, blev svaret. Platsen ligger cirka två mil från finska gränsen. Vederbörande trodde dock att finska ägg funnes i Haparanda och att priset var kronor 1:30. Det är mycket sannolikt, att finska ägg finnas i Haparanda. Det skulle alltså vara 20 öre lägre pris på de finska äggen i Haparanda än på de svenska i Nikkala.

Nu är de ju klart, att de siffror rörande importen över Haparanda, som herr Bergqvist nämnde, äro avskräckande. Om vi antaga, att hela det parti, som i fjol importerades över Haparanda, också konsumerades i Norrbotten, gör det nämligen ungefär ett ägg var tredje vecka per individ i Norrbottens län. Det är ju inte precis så mycket — jag tror, att befolkningen i Norrbotten konsumerar något mera.

Även om jag inte ett ögonblick betvivlar riktigheten av dessa importsiffror, även om all den import, man här talar om, verkligen äger rum, är det alldeles uppenbart, att priset på de finska äggen där uppe inte utövar någon som helst inverkan med avseende å priset på ägg, producerade i orten. Inom parentes vill jag nämna, att jag i någon mån känner till den där förnämliga hönsgården, som herr Bergqvist talade om. Det är en förutvarande Seskaröarbetare, som startade detta företag och har drivit upp det till en betydande omfattning. Enligt hans egna uppgifter ur räkenskaperna tjänade han nog under år 1930 minst 7,500 kronor på hönsgården; det tycker jag är en ganska bra affär.

Jag tror inte, att utskottets uppgifter i detta fall äro oriktiga, men de grundas nog på upplysningar, som hava lämnats från mindre välunderrättat håll. Jag har emellertid hört mig för inte bara i de båda nordligaste länen, utan jag har förhört mig om förhållandena även i Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län hos riksdagsmän, i den mån de kunna vara trovärdiga, och funnit, att inte heller de känna till någon import av finska ägg till Norrland.

Efter min uppfattning, herr talman, kommer denna tull — det medges från olika håll — inte att medföra något gagn för jordbrukarna. Men däremot tror jag, att tullen kommer att åstadkomma skada för jordbrukarna, och jag tror, att den också kommer att skada landet. Det är därför naturligt, att jag instämmer med reservanterna i deras yrkande.

Herr Örne: Herr talman! Jag har tyvärr inte varit i tillfälle att vara närvarande under debattens början. Jag måste därför be om ursäkt, ifall de syn-

punkter jag ämnar framhålla redan förut ha blivit vederbörligen beaktade i debatten.

Av vad som nyss yttrades förstår jag, att det föreligger planer bland jordbrukarna på att organisera ägghandeln så fast, att man kan diskriminera priset, d. v. s. utnyttja tullen hemma, men dumpa ut överskottet. Jag vill inte alls bestrida, att dylika planer kunna föreligga, men jag ber om ursäkt för att jag här säger, att de i så fall äro att betrakta som rena barnsligheter. För närvarande ha vi en mycket god erfarenhet angående dubbelpriser på en marknad, nämligen i fråga om mjölken. Där ha vi ett högre pris för den mjölk, som går till direkt konsumtion i städer och industriorter, än för den mjölk, som går till smör- och osttillverkning. Men vilka oändliga svårigheter ha inte uppkommit härigenom! Fullständigt olösliga problem ha rest sig, som man ännu inte har kunnat behärska. Jag tar mig friheten att fästa uppmärksamheten vid den omständigheten, att redan de nuvarande äggföreningarna i stor utsträckning ha mycket svårt att, då priset häftigt stiger, förmå sina medlemmar att stadgeenligt lämna äggen till föreningen i stället för att sälja dem vid sidan av organisationen. Även om de herrar, som tro på en sådan diskriminering av priset på ägg, verkligen skulle lyckas genomföra den, hur i all världen skola de då kunna hindra alla torpare och lantarbetare och alla andra, som ha några höns, att gå med äggen i hemlighet direkt till konsumenterna för att tillgodogöra sig det högre priset? De kunna det icke. Nå, men vad åstadkommer då detta? Jo, det åstadkommer helt enkelt, att priset på den inhemska marknaden sjunker, så att det blir precis lika högt som priset vid export. Skall man förhindra detta, får man skapa en byråkratisk apparat, som kommer att i avlöningar och resekostnader kräva mycket mera än man kan tjäna med några som helst åtgärder av nu ifrågasatt slag — jag skulle vilja säga, att den skulle komma att kräva en stor procent av hela den summa, som äggproduktionen inbringa.

Att biskop Bergqvist och landshövding Rosén inte äro ense i denna sak beror enligt min mening på att biskop Bergqvist inte har läst statistiken med tillbörlig omsorg. Han har förbisett, vilken oändligt liten skvätt de siffror, han läste upp, utgöra av landets hela äggomsättning och äggproduktion. Enligt utskottet produceras det ju i Sverige 36 å 37 miljoner kilogram ägg. De siffror han nämnde kunna ju knappt räknas ut i procent av denna summa. — Naturligtvis går det att räkna ut, men man får röra sig med så oändligt små siffror, att man har svårt att fatta vad det egentligen betyder.

Till slut vill jag säga en sak, som har stor betydelse för denna fråga. Jag är, som jag redan sagt, absolut säker på att någon diskriminering av priset icke kan åstadkommas. Det går helt enkelt inte. Vad kommer då att inträffa, om tullen bifalles? Jo, vissa tider ha vi ont om ägg inom landet. Då stiger priset mycket högt, och i sådana ögonblick kan man utnyttja hela tullen på 20 öre. Men sedan ökas produktionen med årstiden och kanske också därför, att man har fått ett högt pris vid ett visst tillfälle. Då sjunker priset åter, och man måste börja slänga ut varan på utländska marknader, där man inte är inne, därför att man under den inhemska prisstegringen har dragit bort all svensk vara från dessa marknader. På grund härav inträffar precis detsamma, som skett i fråga om smöret här i Sverige: man kommer att få en utländsk marknad, där konsumenten inte ständigt kan få den svenska varan. Följaktligen komma de svenska äggen på den utländska marknaden att sjunka under det pris, som de utan tull och med en jämn export borde ha kommit upp i. Det blir således ett betydligt sämre resultat av den svenska äggkhanteringen än det förut har blivit. Man försöker här med all kraft att bortse från att den smörtull på 20 öre, som vi ha i Sverige, har utövat ett ytterst oförmånligt inflytande på vår svenska smörhandel. Det är nämligen så, att denna tull åstad-

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

kommer häftiga ryckningar i tillförseln till våra marknader, och det gör, att vi faktiskt aldrig ha fått något riktigt rotfäste på dessa marknader. Nu tänker man göra på samma sätt med äggen, och det finner jag vara mycket skadligt för Sveriges intressen. De som skola skaffa sig en liten slant, såsom biskop Bergqvist yttrade, på att producera ägg till avsalu, få det inte bättre, utan de komma att få det sämre, om tullen bifalles, just på grund av de omständigheter, som jag här har framhållit. Men dessa ting äro ju så världsliga, att jag förstår, att den högste andlige ledaren i Norrbotten inte kan ha satt sig riktigt in i dem.

Herr Bergqvist: Herr talman! Att landshövdingen i Västerbottens län känner bättre till förhållandena i Luleå än jag är ingenting att säga om. Jag har visserligen bott i Luleå stad mer än 28 år, och landshövdingen i Västerbottens län har endast gjort vissa besök i Luleå då och då under den tiden. Men det vill ändock synas, att han känner till förhållandena bättre. Nå, det företrädet vill jag inte alls bestrida honom. Men att han också vill underskatta sin kollega landshövding Gärdes kännedom om det egna länet förvånar mig mera. Jag tycker, att man, när det gäller Norrbottens län, borde ge större vitsord åt vad landshövding Gärde säger än vad landshövding Rosén säger. Landshövding Gärde har i detta brev till mig uttalat den meningen, att den finska importen av ägg är en stor fara för den uppspirande hönsskötseln i Norrbottens län.

Vad beträffar det som herr Örne yttrade om att jag, på grund av att jag är mera inriktad åt det andliga än det världsliga, inte skulle kunna begripa den här saken, så tror jag förstås, att han har rätt i det. Det vill jag inte förneka. Men man måste i alla fall leva i denna världen och tänka litet även över världsliga ting, och då har jag tänkt mig, att, om en äggproducent, exempelvis en liten fattig bonde eller lägenhetsinnehavare, får 20 öre mera för äggen per kilogram, det inte skulle vara till skada för honom, utan tvärtom till hans fördel.

Att jag inte har läst statistiken medger jag också. Men jag har ju bara helt anspråkslöst velat gendriva den utsagan, att man inte skulle veta av någon import av ägg från Finland till Norrbottens län. Av herr Örnes anförande kunde man nästan få den uppfattningen, att Norrbotten skulle konsumera hela äggproduktionen i landet. Det kan länet dock inte åtaga sig. Därför kan man ej jämföra siffrorna för äggimporten till Norrbottens län med siffrorna för hela landets produktion och därför behöver man inte heller spekulera mycket över om importen till Norrbotten kan räknas ut i procent av hela denna produktion eller inte.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Debatten har pågått så länge, att det kan vara onödigt. Här har emellertid framförts ett och annat argument, som det, efter vad det förefaller mig, kan finnas fog för att bemöta.

Herr Östergren på Blekinge-Kristianstadslänsbanken framhöll särskilt, att man genom tullen komme att fördyra en viktig livsförnödenhet för de mindre bemedlade. Jag påstår för min del, att, när det gäller att avvåga priserna på livsförnödenheter, får man inte bara taga hänsyn till konsumenterna, utan man måste även i viss mån tänka på producenterna. I detta fall har man en särskild anledning att göra det, om man ömmar för de mindre välsituerade och de mindre bemedlade, därför att äggproduktionen nog till största delen omhänderhaves av människor av denna kategori. Jag tror sålunda, att herr Östergren, med den utgångspunkt han har, har lika stor anledning att i detta fall tänka på producenterna som på konsumenterna.

Herr Sjödahl framhöll, att det inte finnes stora utsikter till att producenterna skulle få någon nytta av den tull, som föreslås i utskottets betänkande. Men om herr Sjödahl har denna uppfattning, torde det väl inte finnas anledning för herr Sjödahl att motsätta sig tullen, ty om det verkligen skulle bli så, att producenterna inte kunna utnyttja tullen, ha ju konsumenterna inte någon skada av den. Vi, som se på frågan med den förhoppningen, att producenterna skola kunna utnyttja tullsatsen, förmena, att detta skall ha till följd ett förbättrat prisläge, som för producenterna är synnerligen angeläget och nödvändigt för att de skola kunna hålla uppe produktionen. Jag menar, att det beträffande denna produktion liksom i fråga om all annan produktion är angeläget att hålla den uppe främst på en sådan nivå, att man tillgodoser landets behov. Kunna vi sedan få ett exportöverskott, är det synnerligen välbehöfligt för utjämnande av vår handelsbalans.

Herr Örne har ju alltid sin speciella syn på tullfrågor, och han anser i detta fall, att det skulle vara till skada för vår export, om man införde en tull. Jag tror nu inte, att detta kan bli fallet, ty såsom handelsförhållandena för närvarande äro i världen, behöva vi först och främst se till att vi behärska vår inre marknad och försöka att hålla oss fria från allt för mycket inflytelser utifrån. När vi skola söka oss ut på världsmarknaden, läggas ju alla möjliga hinder i vägen för en fri handel. Under sådana förhållanden måste vi även på detta område se till att vi själva få behålla vår inlandsmarknad, och sedan få vi försöka skaffa oss en stabil marknad på utlandet. Men det är ju klart, att, när man på andra marknader har överskott och vi här hemma hålla slussarna öppna, så att man från utlandet kan kasta in detta överskott till onaturligt låga priser, måste detta komma att verka produktionsminskande här i landet. Vi kunna inte under långa tider hålla på med en produktion till förlustbringande priser. Till följd härav uppkomma ojämnheter i vår export. Kunna vi däremot uppehålla en jämn produktion inom landet, tror jag också, att vi kunna sköta vår export på ett tillfredsställande sätt.

Jag skall inte alltför mycket upptaga tiden med att bemöta herr Rosén, men jag vill säga, att de uppgifter, som vi ha fått i utskottet och som kommit från alldeles säkert håll, gå ut på att av importen ungefär $\frac{2}{5}$ komma på Norrland. Särskilt i Sundsvallsdistriktet förekommer en mycket stor import av finska ägg. Herr Rosén har inhämtat en hel mängd uppgifter, och jag får väl ha förtroende för dessa, liksom han visade förtroende för utskottets uppgifter. Men han meddelade kanske endast en del av vad han inhämtat; det kunde också ha varit av ett visst intresse att få veta, om det inte var en del uppgifter, som han inhämtat men som han inte framförde här i kammaren. Det är inte sagt, att vi fingo höra alla de upplysningar, som herr Rosén inhämtat i Norrland. Han meddelade kanske bara dem som passade för hans uppfattning. Vi ha fått helt andra uppgifter från en annan landshövding i Norrland, som under längre tid varit både landshövding och hushållningssällskapets ordförande. Jag förmodar, att hans uppgifter få i någon mån stå såsom ett bemötande av herr Roséns uppgifter.

Jag ber, herr talman, fortfarande att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Gabrielsson**: Herr talman! Jag ber att få instämma i landshövding Roséns yttrande, att det börjat komma till synes ett mycket stort intresse för äggproduktionen bland småbrukarna. Jag vill också understryka vad som nyss nämnts, att det i trakten av Umeå finns mycket stora hönsgrårdar. Det låter kanske otroligt, men det finns hönsgrårdar i denna trakt, där man har 3,000 höns. Det är en mycket lönande näring, när hönsgrårdarna skötas väl. Tillsammans med landshövding Rosén har jag också i hushållningssällskapets

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

förvaltningsutskott försökt intressera våra småbrukare och egnahemslåntagare för hönsodling och äggproduktion, som i närvarande stund får anses vara en av de bättre näringsgrenarna för jordbrukarna.

Strax före påsk var jag under en resa för egnahemsstyrelsens räkning nere i Västergötland på besök vid en egnahemskoloni. Glädjande nog hade bortåt 90 procent av egnahemslåntagarna slagit sig på hönsskötsel, fastän de bara hade en 50—60 höns. De hade tidigare fått sälja äggen till rätt förmånliga priser, men en av dem sade åt mig: »Nu är det för bedrövligt, då vi inte få mer än 85 öre per kilogram. Varför skola vi då taga in ägg från utlandet?»

Man säger nu, att det endast är en liten del av förbrukningen per invånare, som importeras. Herr Rosén räknade ut, att importen över Haparanda motsvarade bara ett ägg var tredje vecka per individ i Norrbottens län. Jag vet inte, om det blir så litet; det gällde ju, om jag minns rätt, 180,000 kilogram, och det går ju 18 ägg på ett kilogram. Det blir nog i alla fall några miljoner ägg. Men i varje fall är det ju så, att blotta möjligheten av import från ett annat land gör, att man kan hålla nere priserna. Om äggrossisterna i Luleå, Umeå, Härnösand eller Sundsvall veta, att de kunna köpa ägg från Finland för billigare pris, göra de naturligtvis det, och då få äggproducenterna rätta sig därefter.

Jag tror för min del, att bara den lilla hjälp, som riksdagen nu visar genom att införa en tull till ett så obetydligt belopp, som här är föreslaget och som kanske inte är tillräckligt, i alla fall har den betydelsen, att man åtminstone visar jordbrukarna en god vilja i närvarande stund och att detta kommer att få dem att mera intressera sig för äggproduktion än vad de nu göra.

Jag vill också tillägga, att jag tror, att vi i Norrland så småningom komma att kunna göra oss oberoende av att köpa ägg från södra Sverige. Vi ha en viss förmån i Norrland i den rikliga tillgången till elektriskt ljus. Man vet ju, att det är synnerligen förmånligt, då man skall producera ägg, att man kan ha ljuset på nätterna eller åtminstone tidigt på morgonen, så att man kan få ägg året runt. Det hade man inte i Västergötland. Där fick man lov att använda en fotogenlampa i hönsuset, och man sade, att det var först på våren, när det blev ljusare, som man fick bättre möjlighet till äggproduktion.

Jag tror som sagt, att man gör en god gärning, när man inför denna tull. Jag tror också, att, när vi ha en vara, som vi kunna producera inom landet, skola vi tillse, att vi också få avsättning för den här i landet och inte köpa den från utlandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr talman! Jag vill säga herr Johan Nilsson i Kristianstad, att jag inte ett ögonblick har gjort anspråk på att känna till dessa förhållanden. Jag vill också säga till herr Bergqvist, att jag inte åberopade min egen erfarenhet utan framhöll, att jag på grund av min okunnighet på området, trots att jag vistats där uppe i 34 år — sålunda något längre än landshövdingen i Luleå — inte hade reda på dessa förhållanden utan ringde till vissa personer, som lämnade mig uppgifter. Det var deras uppgifter jag förde vidare. Jag förmodar, att herrarna hörde, att det inte var mina uppgifter utan andra personers uppgifter — jag framhöll det ganska tydligt. Att inte biskopen hörde det, utan uppfattade det på annat sätt, beror på, att han hör litet illa på vänstra örat.

Herr Östergren: Herr talman! Det har framhållits av olika talare, att hönsaveln har tilltagit under senare tider och att de mindre jordbrukarna ha börjat bedriva densamma, varigenom de förskaffat sig rikliga tillfällen till bi-

inkomster på försäljning av ägg. När de ha börjat denna näring under nuvarande förhållanden, kan det väl ifrågasättas, om man hjälper dem genom att fördyra äggen, så att man kan befara, att äggkonsumtionen minskas. Då ställer man dem ju i regel inför den situationen, att de få kanske betydligt inskränka hönsaveln eller eventuellt nedlägga den.

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

Herr Bergqvist yttrade gentemot oss, som äro emot tullen, att vi velat skydda de mindre bemedlade genom att motsätta oss den, och han trodde, att vi därmed åsyftade endast industriarbetare. Om herr Bergqvist därmed avsåg mitt yttrande, vill jag säga, att jag åsyftade de mindre bemedlade såväl bland industriarbetare som bland lantarbetare. Det är inte alla lantarbetare, som ha kunnat anlägga hönsgårdar och kunna förse sig med ägg för det egna hushållet och till avsalu. Många av dem måste köpa äggen, om de ha råd att äta ägg. Så torde väl vara fallet med det största antalet statare i vårt land — om de eventuellt ha råd att använda ägg i sitt hushåll, måste de köpa dem. Det är alltså både lantarbetare och industriarbetare, som vi avse att skydda bland den konsumerande allmänheten. Jag anser, att även producenterna bli hjälpta genom att man icke frampressar onaturliga priser utan ger dem möjlighet att hålla produktionen uppe i högsta möjliga nivå.

Herr Jonsson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Gabrielssons anförande och vill säga några ord till bemötande av honom vad angår nyttan av ifrågavarande tull. Jag har visserligen inte haft tillfälle att resa i de södra delarna av landet och taga reda på förhållandena inom äggproduktionen där, men jag är kanske en av de få här i kammaren, som har en egen liten hönsgård — d. v. s. jag sköter den inte själv, utan det är en av mina söner, som sköter den. För närvarande innehåller hönsgården inte mer än 250 värphöns, men det är meningen att utvidga den.

Jag tror för min del inte, att den här föreslagna tullen kommer att bli till någon nytta för hönsaveln, så länge exportpriserna äro bestämmande för prisbildningen, och det är därför jag för min del, herr talman, kommer att rösta för reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Bärg* och *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang. tull å
ägg m. m.
(Forts.)

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 55.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion angående ett lagligt reglerande av virkesmättningsföreningarnas verksamhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i villkoren för eldbegängelse, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokoll delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Anslag till
kostnader för
årlig taxering.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 20) att minska ordinarie förslagsanslaget till kostnader för årlig taxering, nu 3,400,000 kronor, med 200,000 kronor till 3,200,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte minska ordinarie förslagsanslaget till kostnader för årlig taxering, nu 3,400,000 kronor, med 400,000 kronor till 3,000,000 kronor.

Herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Det finns ingen anledning från min sida att göra något uttalande rörande statsutskottets utlåtande över sjunde huvudtiteln i annan mån än att jag ber att få säga några ord vid föredragningen av denna punkt 20.

Här har ju Kungl. Maj:t på min tillstyrkan nedsatt det nu utgående förslagsanslaget med 200,000 kronor, och statsutskottet har ytterligare nedsatt beloppet med 200,000 kronor och därvid uttalat, att något överskridande av anslaget icke borde komma att äga rum.

Detta anslag är ju, såsom kammarens ledamöter behagade finna, uppdelat i tvenne. Den ena och större delen har Kungl. Maj:t bestämmanderätt över så till vida som Kungl. Maj:t tilldelar de olika länsstyrelserna var sitt belopp efter förslag av länsstyrelserna. Vid bestämmandet av denna tilldelning har Kungl. Maj:t under en följd av år — och så skedde också förra året — prutat högst väsentligt på de belopp, som av de olika länsstyrelserna begärts. Den andra delen av anslaget har Kungl. Maj:t författningsenligt inte någon bestämmanderätt över, utan dessa medel fördelas enligt beslut av prövningsnämnden.

*Anslag till
kostnader för
årlig taxering.
(Forts.)*

Beträffande de av Kungl. Maj:t fastslagna beloppen, vilka utgå, såsom jag förut påpekat, till de olika länsstyrelserna, toges denna del av anslaget till största delen i anspråk för bestridande av kostnaderna för taxeringsnämnderna, deras ordförande och kronoombud. De besparingar, som härutinnan kunna komma att äga rum, gå alltså ut över dessa, och jag har, herr talman, ingenting alls att invända, om dessa arvoden kunna nedskäras ytterligare utöver vad jag för min del har tänkt, och jag skall naturligtvis också ställa mig till efter rättelse det uttalande, som här göres. Jag vill dock betona, att det i verkligheten kan komma att bli så, att den besparing på 200,000 kronor, som man tror sig komma att göra, i själva verket betyder en minskad inkomst av betydligt större omfång och räckvidd. Man har ju under de sista åren slagit in på en inom vissa distrikt mycket noggrann prövning av deklARATIONERNAS innehåll, och man har också gjort efterforskningar och utredningar långt utöver vad man har haft anledning till vid ett ytligt bedömande av och forskande i deklARATIONERNA. Det är klart, att detta kostar pengar, och ju mer kvalificerat folk man har, desto bättre resultat kan man komma till.

Därutöver vill jag erinra om att under den tid, i vilken vi leva, då utsikterna för stora delar av vårt folk te sig ganska nedslående med avseende på inkomster, så ligger det i sakens natur, att människorna — sådana äro vi nog litet var — inte fullgöra sina skyldigheter utöver vad de lagligen äro ålagda, och även i det hänseendet, menar jag, medför tidsläget en tendens till minskad noggrannhet med avseende å deklARATIONSSKYLDIGHETEN. Härutinnan ha också de personer, som ha ett allmänt förtroendeuppdrag i samband med taxeringsförfarandet och deklARATIONERNAS granskning, en maktpåliggande uppgift, och man bör därför se till, att man får så kvalificerat folk som möjligt. Detta bör enligt mitt förmenande sägas ut vid detta tillfälle och göras klart för riksdagen, innan man fattar ett beslut i frågan. Jag hoppas livligt, att det skall vara möjligt att bringa ned kostnaderna ytterligare, och jag är den förste att förorda en besparing, även där jag själv har föreslagit ett annat belopp, om det i verkligheten innebär en besparing. Jag är emellertid tveksam på den punkten beträffande det nu föredragna ärendet, och jag har därför inte kunnat underlåta, herr talman, att fästa kammarens uppmärksamhet på denna sak.

Herr Svensson, Martin: Då denna fråga behandlades i utskottet och på avdelningen, kom man efter överläggningar till det resultatet, att här skulle utan olägenhet kunna företagas en ytterligare nedprutning av beloppet med 200,000 kronor. Den synpunkt, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet lade på frågan, att detta skulle kunna innebära en minskad inkomst, har inte alls varit föremål för diskussion inom avdelningen och utskottet, ty man har haft den bestämda förhoppningen, att de personer, som utses till att förrätta detta arbete, även med den beskärning av arvodena, som här ifrågasättes, skola utföra ett lika pliktstroget arbete som hittills.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36 och 37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för Grips-holms slotts räkning av visst markområde;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en sjukhuspaviljong vid garnisonssjukhuset i Boden m. m.;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en institution för jämförande embryologi vid universitetet i Lund; samt

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för utförande av vissa restaureringsarbeten å Venngarns slott.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Anj.
statens avtal
med malm-
bolagen.*

Föredros ånyo statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 8 mars 1932 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 173, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit, riksdagen,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund träffa avtal i enlighet med ett vid propositionen fogat förslag;

dels ock bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen därjämte hemställt.

Förutom om bemyndigande för Kungl. Maj:t att å statens vägnar träffa nyssnämnda avtal hade departementschefen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, dels bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag för budgetåret 1932/1933 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 30,000,000 kronor; dels ock vid bifall till sistnämnda förslag höja den i statsverkspropositionen upptagna inkomstiteln »Övriga lånemedel» med motsvarande belopp.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehafvt följande motioner, nämligen

dels två motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 343, av herr C. I. *Asplund* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 493, av herr

E. Hage m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, med förslag till avtal med LKAB och TGO och med hänsyn till bestämmelserna i avtalets 2 och 3 §§, hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån vederbörande gruvsamhällen, kommuner och landsting, till vilka LKAB hade att erlægga skatt för inkomst av bolagets gruvrörelse, kunde erhålla ersättning för genom dessa särskilda bestämmelser om royalty m. m. minskade skatteintäkter av hela den under sådana former till LKAB:s aktieägare utbetalda *verkliga* vinst, som skulle vara beskattningsbar i vederbörande kommuner, därest den utginge under samma former som vanlig utdelning;

Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)

dels ock två motioner, den ena inom första kammaren, nr 344, av herrar *C. I. Asplund* och *P. Sandström*, och den andra inom andra kammaren, nr 492, av herr *E. Hage* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte med bifall till och i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, med förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag m. fl., hos Kungl. Maj:t anhålla, att i samband med detta avtal måtte träffas överenskommelse med nämnda bolag, att bland arbeten, vilka bolaget utöver vad som motsvarade malmexporten från Narvik och Svartön förbundit sig att utföra för en kostnadssumma av minst sex miljoner kronor till motarbetande av ökad arbetslöshet bland bolagets arbetare i Kiruna, Malmberget och å Svartön, måtte komma till utförande brytning och, i fall av behov, anrikning samt uppläggande för statens räkning, exempelvis i Luleå hamn, av lämpliga kvantiteter fosforren järnmalm och slig, eventuellt även apatit, att, i enlighet med bestämmelserna i 1927 års malmavtal § 17 eller på andra grunder, tillhandahållas svenska förädlingsföretag, som därtill anmälde sig.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet, med förmälan att utskottet beträffande Kungl. Maj:ts förslag om höjning av inkomsttiteln »Övriga lånemedel» komme att framdeles under riksdagen avgiva yttrande, på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund träffa avtal i enlighet med ett i statsrådsprotokollet över finansärenden den 8 mars 1932 angivet förslag;

b) bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag för budgetåret 1932/1933 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 30,000,000 kronor;

II) att de av herrar *Asplund* m. fl. och *Hage* m. fl. väckta motionerna I: 343 och II: 493 ej måtte av riksdagen bifallas; samt

III) att ej heller de av herrar *Asplund* m. fl. och *Hage* m. fl. väckta motionerna I: 344 och II: 492 måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade anmälts

1:o) av herrar *Bergqvist*, *Nilsson* i Gränebo, *Svensson* i Komperståla, *Johansson* i Fredrikslund, *Nylander*, *Olsson* i Blådinge, *Holmgren*, *Lindskog*, *Järte* och *Svensson* i Grönvik, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2:o) av herrar *Asplund* och *Bergström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

1) — — —;

Första kammarens protokoll 1932. Nr 27.

Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)

2) att de av herrar Asplund m. fl. och Hage m. fl. väckta motionerna I: 343 och II: 493 måtte anses besvarade genom vad utskottet i det av reservanterna föreslagna yttrandet anfört;

3) att de av herrar Asplund m. fl. och Hage m. fl. väckta motionerna I: 344 och II: 492 likaledes måtte anses besvarade genom vad utskottet i nämnda yttrande anfört.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Vid detta utlåtande har fogats en blank reservation av åtskilliga av utskottets ledamöter. Denna reservation avser icke att ge uttryck för någon avvikande mening i fråga om det slut. vartill utskottet kommit i själva klämman, utan reservanterna ha velat starkare än vad som är fallet i utskottets utlåtande ge uttryck åt den uppfattningen, att bolagsstyrelsen borde på allvar gå in för nedbringande av omkostnaderna och speciellt rikta uppmärksamheten på avlöningskontot. Det har inte kunnat undgå att väcka en viss uppmärksamhet, när detta företag nu begär statlig hjälp av den omfattning, som det här är fråga om, att det kollektivavtal, som utlöper den 1 juli och som för att upphöra att gälla skulle ha varit uppsagt före den 1 april, icke blivit uppsagt.

Som bekant äro timlönerna vid dessa gruvor mycket höga. De nu gällande kollektivavtalen vid Lapplandsgruvorna upprättades 1930. Uppgörelsen medförde då en sänkning av lönerna i Kiruna med 5 procent, varemot lönerna i Malmberget i huvudsak lämnades oförändrade. Avtalen voro från början tvååriga. De gällde till den 1 juli 1932, och då ingen uppsägning skedde före den 1 april, så gälla de ytterligare ett år. Visserligen företogs det ett slags uppsägning av de s. k. Sillénkommunistiska sprängorganisationerna på båda platserna, men då gruvarbetareförbundets avdelningar inte ha uppsagt avtalen, så gäller inte sprängorganisationernas uppsägning.

För att något belysa arbetsförtjänsterna kan jag nämna, att efter de uppgifter, jag har införskaffat, utföres gruvarbetet så gott som uteslutande på ackord. Förtjänsten per timme i genomsnitt för alla arbetare vid gruvorna utgör, i avrundade tal, i Kiruna 2: 50, i Malmberget 2 kronor och i Grängesberg 1: 50. När man bedömer arbetslönerna, bör man också komma ihåg, att levnadskostnaderna i Kiruna äro ungefär desamma som i Stockholm och att de i Malmberget ligga obetydligt därunder.

Nu säges det, att anledningen till att avtalet från arbetsgivarsidan inte har uppsagts för den 1 april innevarande år är den, att arbetstiden, vilken i slutet av 1930 förkortades till 5 dagar i veckan och under loppet av 1931 till 4 dagar i veckan, sedan några månader tillbaka endast utgör 3 dagar i veckan. Men det är ju tydligt, att en nedsättning av dessa allmänt såsom höga ansedda timlöner givetvis måste förbilliga produktionen, och man frågar sig: När ämnar man verkligen gå in för en produktionskostnadsminskning, om inte just nu i tider som de närvarande, när bolaget till och med begär statlig hjälp?

Jag vet, att det kommer att invändas — det anfördes i statsutskottet — att arbetslönerna vid dessa företag inte spela den roll, som man har trott, när det gäller produktionskostnaderna, men den uppgiften är felaktig. Jag har nämligen inhämtat, att just i fråga om malmbrytning och metallindustri utgöra arbetslönerna en mycket stor procent av kostnaderna inom de olika industrierna. Den utgör också en mycket hög procent inom jord- och stenindustrien. Som ett bevis på hur denna procent ökats vid gruvorna kan nämnas, att 1913 utgjorde arbetslönernas andel av produktionskostnaderna 24.7 procent, men den har sedan dess stigit, så att 1926 — den sista uppgift, jag har tillgänglig — utgjorde den 29 procent. Som en jämförelse kan nämnas, att inom jord- och stenindustrien har arbetslönernas andel i produktionskostnaderna fallit från

46.7 procent 1913 till 38.7 procent 1926. Arbetslönerna spela således vid gruvorna en mycket betydande och stigande roll för produktionskostnaderna.

Det är detta, som reservanterna ha velat på ett tydligare sätt ge uttryck åt i utskottets utlåtande och närmare bestämt i det stycke, som börjar med orden: »Enligt vad utskottet inhämtat, har beslut nyligen fattats», och där det i fortsättningen heter: »Jämväl i övrigt lärer bolagsledningen finna angeläget beakta alla föreliggande möjligheter till begränsningar i fråga om förvaltningskostnader och andra driftsutgifter av olika slag.» Jag ber att få yrka, att i denna del av motiveringen, efter ordet »förvaltningskostnader» inskjutes ordet »arbetslöner», så att denna sats kommer att lyda: »Jämväl i övrigt lärer bolagsledningen finna angeläget beakta alla föreliggande möjligheter till begränsningar i fråga om förvaltningskostnader, arbetslöner och andra driftsutgifter av olika slag.» Det är detta yrkande, som jag vill framställa i fråga om motiveringen. Beträffande utskottets kläm har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
statens avtal
med malmbolagen.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Herr talman! När detta ärende kom in från fjärde avdelningen till utskottet, hade jag den föreställningen, att vi alla, inklusive herr Johansson i Fredrikslund, voro ense om den motivering, som nu är utskottets. Det berodde på den diskussion, som kom att upptagas i denna fråga inom utskottet, att herr Johansson sedermera gick över till den något skärpta linje, som hans förslag innebär. Emellertid anser jag, att hans synpunkter äro tillräckligt starkt betonade på det sätt, som utskottet har formulerat den omstridda punkten i motiveringen, ty jag kan inte förstå annat än att i de uttryck, som där förekomma — »begränsningar i fråga om förvaltningskostnader och andra driftsutgifter av olika slag» — även måste inrymmas arbetslöner. Det är följaktligen tårta på tårta att bifalla det förslag, som herr Johansson i detta fall har väckt.

Jag ber i detta sammanhang att få fästa uppmärksamheten på tre omständigheter, som härvidlag måste beaktas. Den första är den, att arbetsstyrkan har reducerats med cirka 20 procent. Den andra är den, att de återstående arbetarna endast få arbeta halv tid, tre dagar i veckan, och därigenom få sin inkomst förminskad till hälften. Den tredje omständigheten slutligen är den maning, som inte minst ifrån alla samhällsbevarande element har framställts i dessa dagar: Stör inte arbetsfreden under nu rådande förhållanden! Jag räknar nämligen med att det skulle från arbetarnas sida, särskilt i Norrbotten, uppfattas såsom ett irritationsmoment, ifall man, sedan man dels avskadat en femtedel av personalen, dels reducerat arbetstiden till hälften för de övriga, även därtill skulle säga upp avtalet. Det hade varit en smula för mycket, och det är alldeles säkert, att man får köra med förminskad arbetsstyrka och förkortad arbetstid under hela det år, för vilket avtalet har blivit förlängt. Man kan således gott vänta, tills den dagen kommer, då det blir fråga om att på allvar göra upp om arbetslönerna, med att vidtaga den åtgärd, som i det avseendet måhända blir erforderlig.

Jag vill inte i detta sammanhang ge mig in på att något närmare diskutera denna sak, men som frågan nu ligger, tycker jag inte, att det är klokt och besinningsfullt att här skärpa motiveringen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag även i fråga om motiveringen.

Herr Asplund: Herr talman! Jag har ingen invändning att göra mot ett förbehållsamt bifall till den kungliga propositionen och till statsutskottets förslag under första punkten i klämman. Jag har emellertid i utskottet jämte herr Bergström avgivit en reservation, däri vi ha yrkat på ett i viss mån emot

Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)

svenska malmförädlingen vänligare uttryck i utskottets motivering betr. 3 punkten i klämman.

Utskottet säger beträffande det ena av de motionsvis gjorda yrkandena endast några få ord. I motionen nr 344 i första kammaren hade yrkats, att i samband med frågan om huru de sex miljoner kronor skola användas, som bolaget har förbundit sig enligt avtalet att utgiva för arbeten utöver de arbeten, som betingas av den malmexport, vilken kan komma i fråga, skulle man gå in för att, om Kungl. Maj:t funne det lämpligt, Kungl. Maj:t skulle komma överens med bolaget om uppläggande av en mindre kvantitet fosforren järnmalm, som skulle finnas tillgänglig, för den händelse det skulle bli någon efterfrågan på sådan malm från inhemska malmförädlarens sida. Utskottet har därom yttrat endast följande: »Utan att underskatta önskvärdheten av att Lapplandsmalmen må kunna i ökad utsträckning komma till användning för inhemsk järntillverkning, anser sig utskottet i nuvarande läge ej kunna tillstyrka motionerna.»

I motionen har det rätt utförligt framhållits, vilken betydelse detta förslags genomförande skulle ha nu, då man inte kan se annat än att det för många år framåt kommer att bli en minskning i malmexporten. Det är ju så, att denna export till allra största delen är byggd på Tysklands produktion av tomasjärn. Denna produktion baserades före kriget till två tredjedelar på malm från Lothringen, som då var i Tysklands händer, s. k. minettmalm, och till en tredjedel på rikare svensk malm, detta för att möjliggöra en gynnsammare järnhalt i beskickningen å masugnen. Efter kriget, sedan Frankrike hade fräntagit Tyskland dessa stora malmfyndigheter, ha tyskarna varit hänvisade till att ta malmer från andra håll eller ha i varje fall icke velat gå in för fortsatt användning av minettmalm utan ha hållit sig till liknande malmer, som de själva i mindre omfattning ha i Tyskland, varav ung. $\frac{1}{3}$ av behovet blivit täckt, medan de $\frac{2}{3}$ täckts av rikare, svenska malmer. Den produktion, som där förekommit, har icke bedrivits i relation till möjligheterna för avsättning på världsmarknaden utan har i första rummet varit avsedd att tillgodose Tysklands behov av betalningsmedel för dess krigsskuldskontingenter. Den starka ökning i produktionen, som möjliggjorts genom den svenska rika järnmalmens användande i större utsträckning, har åstadkommit en mycket stor överproduktion och försvårat möjligheterna för en fortsatt produktion i samma skala.

Vidare ha de finansiella svårigheterna såväl för Tyskland som för Frankrike framdrivit den meningen, att det vore ekonomiskt fördelaktigare, om de tyska järnverken återginge till att åtminstone i samma utsträckning som före kriget använda minettmalm och att de skulle kunna förvärva den på förmånliga villkor genom att i betalning lämna kol till Frankrike. Slutligen har utvecklingen inom järnhanteringen lett till en mycket ökad användning av skrot i stålugnarna. Härför lämpa sig huvudsakligen martinugnar och elektriska stålugnar, men icke bessemerkonvertrar.

Allt detta gör, att under alla förhållanden tillverkningen av tomasjärn måste gå tillbaka. Således har man inte att vänta sig en fortsatt tillverkning av tomasjärn i den skala, som förut förekommit, utan andra metoder komma till allt större användning i stället. Detta gör, att vi här i landet få lov att se till, om vi inte i någon större utsträckning kunna själva använda de stora malm-tillgångarna i Lappland till förädling inom landet — för närvarande sker det ju nästan inte alls. Gå vi in för detta — och möjligheterna därtill äro ingalunda små, i synnerhet som vi nu också ha så svårt att på annat sätt finna användning för skogs- och sågverksavfall i samma utsträckning som förut — då ha vi möjlighet att lättare vinna avsättning på världsmarknaden för de förädlade järn- och stålvarorna, som *per ton räknat* ha ett mycket större värde än den järnmalm, som vi hittills fått lov att i mångdubbelt större kvantiteter

skicka ut för att hålla vår handelsbalans någorlunda uppe. Vi ska inte inbilla oss, att inte utlämningarna förädla all den goda malm, vi sända dem, och därmed förminska våra exportmöjligheter i långt större utsträckning än vad som motsvarar den kvantitativt långt mindre ökning, som skulle kunna uppstå i vår egen produktion. Att försöka stimulera till ökad tillverkning av förädlade järn- och stålvaror är således av allra största betydelse både för vår järnhantering och för vår handelsbalans.

Då utskottet nu säger, att man i nuvarande läge ej kan tillstyrka motionerna, så menar sannolikt utskottet, att här finnas för ögonblicket inga svenska malmförädlare, som begära att få den där fosforrena malmen, och då skulle det vara ekonomiskt riskabelt att lägga upp något förråd av sådan malm. I det avseendet vill jag emellertid påpeka, att det skall ju göras arbeten för 6,000,000 kronor utöver de arbeten, som betingas av exporten. Bolaget får hitta på vad som helst, men göras skall det, och det skall göras i Kiruna, Malmberget eller på Svartön, där en stor del av bolagets arbetare nu gå arbetslösa. Då skulle man kunna nedlägga en liten del av detta arbete på den fosforrena malms brytning och uppläggande. Men *om* det kanske kunde hända, att denna malm inte komme att gå åt på åtskilliga år, innan de stora upplagen i Narvik och Luleå hunnit bli exporterade, då finns det väl inte något hinder, att man även exporterar den lilla malmhög, som skulle kunna finnas kvar i hamnen.

Beträffande de nya möjligheter, man har att få en ökad och förbilligad tillverkning av kvalitetsjärn, så är ju framställningen av järnsvamp ur fosforren malm den mest betydande. Det har i alla händelser, såsom visas av bilagor, fogade till motionen, nu kommit så långt, att man har gjort upp kalkyler beträffande ett fullstort verk för 10,000 ton årlig tillverkning i Norberg. Detta verk skall baseras på användningen av stenkol och koks såsom reduktionsmedel såsom under normala förhållanden billigare, än skogsavfall och träkol i Bergslagen kunna bli. Vi ha ju andra möjligheter i Norrland genom att använda de stora tillgångar på skogs- och sågavfall, vi kunna få ner till kusten genom våra utmärkta flottleder och som man nu icke har någon användning för annat än i omedelbart grannskap till befintliga sulfatfabriker.

Jag kan ju inte på något sätt garantera, att det omedelbart kan samlas ihop tillräckligt kapital för en sådan anläggning där uppe. Jag vill emellertid påpeka, att i den andra änden av vårt avlånga land, i Skåne, har sedan 20 år tillbaka bedrivits tillverkning av järnsvamp uteslutande med fosforren järnmalmslig från Gällivare. Från och med år 1911 till och med år 1930 hava vid Höganäs tillverkats över 108,000 ton järnsvamp med sekunda stenkol som reduktionsmedel. Av denna järnsvamp ha ej fullt 20,000 ton exporterats och resten gått till stålverk i Bergslagen.

Som kammarens ärade ledamöter kanske veta, har det gjorts stora ansträngningar för att kunna utfinna någon möjlighet att ge arbetstillfällen åt den mängd arbetare, som blivit arbetslösa på grund av nedläggningen av Billesholms gruvor invid Höganäs. Det är inte alls uteslutet, att för den händelse Kungl. Maj:t skulle erhålla rättighet att tillämpa en bestämmelse i 1927 års avtal, som går ut på att man kan få rekvirera malm för inhemsk förädling ifrån Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag för självkostnadspris jämte 10 procent tillägg i provision, tillverkningen där vid Höganäs' järnsvampverk skulle kunna återupptagas och ge sysselsättning åt ganska många arbetare. Det förefaller mig, som utskottet drar ut konsekvenserna onödigt långt, om det fortfar att motsätta sig, att Kungl. Maj:t skulle kunna få rätt att om så befinnes lämpligt på sådana villkor, som 1927 års malmavtal föreskriver, rekvirera malmslig till Höganäs, för att man där skall kunna återupptaga sin tillverkning av järnsvamp. Den är mycket eftersökt just vid våra förnämsta stålverk. Vid de bästa stålsorternas tillverkning har den en mycket stor bety-

*Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)*

Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)

delse, därigenom att den är gjord av rent material och, om den kan framställas till högst samma pris som tackjärn, väsentligt förbilligar tillverkningen. Man måste eljest huvudsakligen stödja sig på tackjärn såsom råmaterial. Men det har som sagt varit i främsta rummet genom de höga frakterna för malm ned till Höganäs och för järnsvamp tillbaka till Bergslagen, som det inte varit möjligt att där producera järnsvamp till så billigt pris utan större nedsättning i priset å råvaran, att järnsvampen kunnat komma till användning i större utsträckning.

Jag väddar nu till Kungl. Maj:ts regering, att, om det är möjligt, i varje fall söka finna någon utväg att på en gång uppmuntra förädlingen av svensk fosforren Lapplandsmalm inom landet och samtidigt bereda arbetstillfällena åt gruvarbetarna nere i Skåne, även om riksdagen inte skulle vilja vara så pass välvillig att den beslutar det tillägg i motiveringen, som finnes upptaget i sista stycket av motiveringen i min och herr Bergströms reservation, där det heter, att utskottet »har för sin del intet att invända, därest Kungl. Maj:t finner anledning föreligga för överenskommelse om uppläggande av i motionerna föreslagna upplag av fosforren malm, eventuellt även apatit». Beträffande apatiten föreligga ju olika metoder, med vilka man hade kommit ganska långt vid försök under krigsåren, nämligen att taga ut apatit ur vissa malmkvaliteter vid Luossavaara och Gellivare malmfält och använda den i stället för råfosfat för tillverkning av superfosfat eller difosfat. Jag har därför ansett, att även den saken borde tagas med här.

Med hänsyn till att möjligen ett sådant yttrande eljest skulle komma att strykas i riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t, anhåller jag, att punkten III) i utskottets kläm måtte erhålla den lydelsen, att motionerna i fråga måtte få anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anført. Beträffande punkten II) har jag ansett det fullkomligt lönlöst att göra något yrkande, då utskottet inte ens kunnat gå med på att ändra sitt *uppenbarligen oriktiga* påstående att där berörda motioner skulle innehålla yrkande om *retroaktiv* ersättning till kommuner och landsting i Norrbotten för genom royaltybestämmelserna i 1927 års malmavtal under de gångna åren förlorade skatteintäkter.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! I anledning av herr Kvarnzelius' yttrande skall jag be att få säga, att jag inte kan förstå, varför man skall vara så rädd för att rent ut säga ifrån, vad man menar. När läget är sådant, som det nu blivit för detta företag, att staten skall sätta in så betydande belopp, tycker jag, att man borde göra klart även för arbetarna där uppe, att det inte kan gå i längden att driva företaget för deras räkning med de höga timlöner som nu utgå, utan att de få bereda sig på, att en sänkning förr eller senare måste komma i fråga.

Att detta skulle utgöra ett irritationsmoment, anser jag inte, att man bör taga hänsyn till, utan man skall säga dem sanningen sådan den i verkligheten är. Detta är ju för statsverket en mycket allvarlig sak. Staten är ju stor aktieägare i Grängesbergbolaget, och statens inkomster av malmbrytningen reduceras givetvis. Staten har här det allra största intresse att se till, att produktionskostnaderna gå ned.

Nu vill jag emellertid taga fasta på vad utskottets ärade ordförande yttrat, nämligen att han i utskottets uttalande om förvaltningskostnader och andra driftsutgifter av olika slag även lägger in arbetslöner. Jag ber som sagt att få taga fasta på detta, då det icke framkom tydligt nog under statsutskottets behandling av frågan. Därför ber jag att få understryka, att även representanten för utskottets majoritet velat inlägga den betydelse i det redan gjorda uttalandet, som jag också måste komma till, nämligen att styrelsen bör ägna allvarlig uppmärksamhet åt att söka få ned även arbetslönerna.

Beträffande herr Asplunds anförande vill jag endast säga, att när ställningen är sådan, att man måste gå in för driftsminskningar och stora upplagringar av den malm, som brytes, kan det ju inte vara lämpligt att just nu ge styrelsen anvisningar om att utvidga driften på ett område, på vilket styrelsen icke vet, om det blir lönande eller inte eller om man överhuvud taget får avsättning för malmen eller ej.

*Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)*

Herr Lindblad: Jag kan i denna fråga ansluta mig till vad utskottets ärade ordförande yttrade i sitt anförande.

Frågan har varit föremål för ingående behandling såväl inom avdelningen som i statsutskottet, och den synpunkt, som herr Johansson här framfört, har även varit uppe, utan att man fann, att det förelåg någon anledning att skärpa motiveringen. En sådan skärpning från riksdagens sida skulle endast verka irriterande på den stora arbetarstam, som bolaget dock anser sig böra kvarhålla till om möjligt tiderna åter bli gynnsammare. Förhållandet är ju också, att man arbetar blott halva tiden, och dessutom måste tvivelsutan de arbetare, som sålunda ha sysselsättning, i stor utsträckning träda in för att uppehålla de kamrater, som inte äro sysselsatta.

Det är väl också troligt, att bolaget har varit fullt förtroget med tanken på lönereduceringar före den tid, då uppsägningen av avtalet skulle äga rum. Att bolaget inte uppsagt avtalet, måste bero på, att bolaget liksom vi anser, att här bör man så litet som möjligt ställa till med några svårigheter, som kanske kunna utveckla sig i en mera ogynnsam riktning, än vad den föregående talaren förmodar. Även för framtiden är väl bolaget tillräckligt kunnigt att leda detta företag, så att det inte behöver särskilda direktiv från riksdagen.

Vad sedan herr Asplunds framställning angår, så är ju hans intresse för järnhanteringen mycket erkännansvärt. Men hans förslag kom till utskottsavdelningen från trycket, först sedan avdelningens utlåtande låg på utskottets bord. Det är ju självklart, att man inte utan att ha diskuterat frågan kunde taga en bestämd ståndpunkt till densamma. Man vet inte, vilka följder herr Asplunds motivering kan få, men nog måste den anses innebära en viss uppfordran till regeringen att vidtaga åtgärder, som i närvarande stund kanske skulle vara för staten mycket kostbara.

För min del kan jag inte se annat, än att utskottet nog funnit det riktiga, när det sökt modifiera sina uttalanden.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Asplund: Herr talman! Jag är förvånad över, att det jag ville hava med i motiveringen kan sättas i motsats till vad herr Johan Bernhard Johansson vill ha in där. Jag kan inte finna, att det rör samma saker.

För övrigt vill jag säga, att det föreligger en mycket stor missuppfattning beträffande räckvidden av frågan om uppläggande av en obetydlig kvantitet fosforren malm och slig i Luleå hamn. Vad sligen beträffar, kan jag säga att åtgärderna huvudsakligen inskränka sig till att låta exportsligen fortsätta över en eller ett par s. k. svagmagnetiska separatorer, varigenom man ernår ett slags uttvättning av den fosforfattiga A-malmsligen, som håller 0.018 à 0.020 procent fosfor, så att fosforhalten nedgår till 0.007 à 0.008 procent.

Vad beträffar att erhålla fosforren malm från de ställen i Kiirunavaara, där det nu brytes export-A-malm, så vinnes detta syfte genom att slå malmen över ett galler, varvid den mera fosfor- och svavelhaltiga småmalmen och malmullen falla genom gallret och skilja sig åt ifrån den fosforrena, grövre styckmalmen. Därigenom får man ned fosforhalten ifrån 0.015 à 0.016 procent till 0.007 eller högst 0.010 procent fosfor. Det är således ytterst enkla anordningar,

Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)

men det saknar inte sin stora betydelse, att denna fosforrena malm bevaras för inhemsk förädling. Ty de nya tillverkningsmetoderna för järnsvamp göra det möjligt, att när man i utlandet får en fosforren malm genom dess förädling till järnsvamp, som kan ske med utlandets billiga stenkol om reduktionsgasen först renas från svavel, tillverka ett lika gott stål som vi kunna framställa av våra finaste malmer.

Nu ha djupundersökningarna i Kiirunavaara utvisat, att det ungefär är $\frac{1}{3}$ av hela malmtillgången på djupare nivåer, som utgöres av sådan fosforfattig malm, att den kan användas till finare stålsorter. Skola vi nu blunda för sådana resultat och stillatigande låta saken utveckla sig så, att man i utlandet själv börjar på att i allt större utsträckning tillverka dessa kvalitetsvaror och därigenom utestänger våra järnverk från den avsättning, de hittills haft, och från de möjligheter, de ha att, om man nu tar ett krafttag för att göra tillverkningen inom landet billigare, kunna utöka sin avsättning på utlandet. Det är verkligen av betydelse bara det, att man får tillfälle att med säkerhet konstatera, att man kan få fram dessa fosforrena kvaliteter i större utsträckning genom enkla anordningar vid brytningen och anrikningen däruppe.

Herr Johan Bernhard Johansson sade, att det var oriktigt att lägga ytterligare bördor på bolaget. Det var redan så ansträngt. Ja, men avtalet lägger ju den bördan på bolaget, att det skulle få uppehålla malmbrytningen i samma utsträckning, som det blir möjligt att exportera malmen, och icke minska de nuvarande lagren av exportmalm. Vidare skall det göra gråbergsbrytning och ortdrivning och andra förberedande arbeten i motsvarande omfattning. Det är den första punkten. Den andra är, att utom dessa arbeten skall det även utföras andra arbeten för minst 6 miljoner kronor före 1 oktober 1933. Därbland uppräknas malmbrytning och upplagring. Jag är inte så säker på, att man inte tänkt på sådana här möjligheter, just vid formuleringen av den andra punkten i bolagets avgivna förbindelse. Det är ju alldeles meningslöst, att det talas om, att man här lägger särskilda bördor på bolaget, när man endast begär, att Kungl. Maj:t, om han finner lämpligt, skall säga: »Var snäll och ordna med en sådan där malmhög bland de övriga arbeten, som ni åtagit eder att göra!» Det blir sannerligen mycket mindre räntabla arbeten, som i övrigt skulle komma att göras för detta belopp, — det kan jag försäkra. Det går inte an att bryta gråberg i oändlighet, därför att det är liten avsättning på gråberget. Det blir bara att taga undan det, och det kan hända, att sådant arbete aldrig kommer till nytta, om det senare inte visar sig lämpligt att fortsätta brytningen i öppen dag så långt ned, att detta arbete hade behövt göras. Det kan bli fullkomligt onyttiga arbeten, om man driver på gråbergsbrytningen i det oändliga, och det har delvis åstadkommit de nuvarande svårigheterna. Man uppställde i 1927 års malmavtal uti riktlinjerna för malmbrytning i Kiirunavaara sådana krav, att man måste skaffa flera nya malmkoppor och anställa mycket mera folk, än som behövts, om man bedrivit gråbergsbrytningen i ekonomisk takt. Då hade man haft kvar en del av dessa arbeten med gråbergsbrytning att utföra nu, då malmbrytningen ej kan bedrivas ens i halva normala omfattningen och hade inte haft så stort överskott av arbetskraft. Nu måste man göra ännu flera år i förväg sådana hängväggsarbeten. Jag vill till slut säga, att man får lov att någorlunda hålla sig till verkligheten med sina invändningar.

Jag vidhåller mitt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Roos*.

Herr **Kvarnzelius**: Det är ju klart som dagen, herr Asplund, att man kan tilltro Kungl. Maj:t åtskilligt, men nog är det väl orimligt, att bolaget i dessa tider, när det inte ens kan reda sig utan tillskott av kapital, även skulle

behöva finna sig i en massa direktiv från regeringens sida. Det är att förut-sätta, att bolaget är ganska illa rustat beträffande arbetsledningen, om inte disponenterna skulle kunna inse dessa saker mycket bättre än någon regering, vilken det än är som sitter. Den saken är utan vidare klar.

Under sådana förhållanden synes det mig, att utskottets förslag i den delen innehåller vad som för tillfället är möjligt. Att här hänga på en massa villkor och bestämmelser av olika slag, som skulle göra det möjligt för Kungl. Maj:t att på ett otillbörligt sätt blanda sig i bolagets rationella skötsel under dessa kritiska förhållanden, kan jag inte se vara av behovet påkallat. I fråga om bolagets ledning har jag icke från något håll hört uttalas något klander, eller hört sägas, att det sätt, på vilket bolagets ledning hittills fullgjort sitt uppdrag, varit oförnuftigt. Staten har tre representanter i detta bolags styrelse, generaldirektör Nothin, talmannen i andra kammaren och överdirektör Borgquist. Nog är det sörjt för att staten har tillräckligt inflytande i fråga om driften av detta bolag, utan att man ett, tu, tre, även skulle ge Kungl. Maj:t i uppdrag att blanda sig i den saken. Det är, enligt min uppfattning, att driva anspråken för långt.

Jag inser till fullo och uppskattar värdet av det varma intresse, som herr Asplund nu som vid varje tillfälle ådagalägger för järnhanteringens befrämjande. Men det är ju så, att i Tyskland, där man arbetar under betydligt bättre förhållanden än vi någonsin kunna komma att göra vid de svenska järnverken, kan man för närvarande inte heller uppehålla driften på grund av att verken helt enkelt inte kunna finna avsättning för sina produkter. Det är inte möjligt att under sådana förhållanden ge några direktiv i fråga om vad som skall brytas under den period, som hinner förflyta, innan, som vi hoppas, bättre tider inträda, och att utfärda föreskrifter om vad de skola få göra och inte göra. Man måste överlåta åt ledningen av Grängesbergsbolaget och Kirunabolaget att själv sörja för detta på lämpligaste sätt, så att det hela blir billigt och det i dessa tider går åt så litet pengar som möjligt.

Naturligtvis skulle bolaget i nuvarande läge helst vilja slå igen, men med hänsyn till arbetarkåren däruppe får bolaget lov att hålla driften i gång, ehuru det måste bli i begränsad omfattning. Att under dessa förhållanden hänga på en massa villkor, tror jag, som sagt, herr Asplund, inte kan vara till någon nytta. Tvärtom skulle det möjligen kunna vara till skada för de intressen, som jag är övertygad om att herr Asplund kanske i högre grad än både jag och många andra i denna kammare nitälskar för.

Som situationen nu är, kan jag inte se, att man kan gå längre än vad utskottet i sitt förslag gjort, och jag yrkar fortfarande bifall i alla avseenden till vad utskottet föreslagit.

Herr Asplund: Herr talman! Jag har nödgats begära ordet ännu en gång, då man här synes vara i färd med att driva saken alldeles på sned.

Statsutskottets ärade ordförande nämnde både i början och i slutet av sitt anförande, att här kommer man och hänger på en massa villkor. Hur kan man säga någonting sådant? Det är inte några villkor alls, utan bara en vördsam hemställan, att Kungl. Maj:t skall tänka på vad som här är framfört, om det kan ha någonting att betyda. Jag kan ju få lov att nämna, att jag i denna sak talat både med talmannen i andra kammaren, generaldirektör Nothin och bolagets direktörer Martin Waldenström och Gustaf Wallin. Jag väckte nämligen en motion i samma syfte och med samma yrkande redan vid riksdagens början, vilken fjärde avdelningen i statsutskottet ej tagit med i detta sammanhang, ehuru den är omnämnd även i den nya motionen. Innan jag väckte denna första motion, hade jag alltså hört mig för, huruvida vad däri yrkas på något vis kunde förorsaka några svårigheter.

*Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.*

(Forts.)

Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)

Jag vill påpeka — jag vet nu inte för vilken gång i ordningen — att bolaget redan åtagit sig att utföra arbeten, som icke höra till exportmalmbrytningen, för 6 miljoner kronor. Det finns ingen bestämmelse om dessa arbeten, men det är givet, att de äro mer eller mindre onyttiga arbeten — jag kan ju kalla dem onyttiga, emedan de i varje fall utföras många herrans år i förväg. Skulle det därför innebära ett orimligt villkor att säga, att den svenska järnhanteringen här kanske skulle kunna draga någon nytta av att dessa åtgärder vidtagas? Det är tvärtom möjligt, att det skulle bli en avsättning för malmen undan för undan, vilket just kan framkallas genom den föreslagna anordningen.

För övrigt har jag frågat om en annan sak, nämligen huruvida bolaget självt kunde tänka på någon förädling, och fick till svar, att bolaget inte kunde lägga ner och riskera några kapital på denna sak under nuvarande förhållanden, utan man önskar vänta och se, hur det utvecklar sig med de anläggningar, som nu skola sättas i gång.

Detta visar ju, att man inte kan komma och påstå, att man här skulle ge några fingervisningar om, hur bolaget skall sköta sin verksamhet, vilken ju hittills varit baserad på *export av malm*.

Herr **Möller**: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att framställa något annat yrkande än om bifall till statsutskottets utlåtande. Men jag har funnit det påkallat att anmäla en protest mot den tanken, att statsmakterna till ett beslut i detta ärende skulle knyta något slags förhållande för bolaget att gå till lönereduceringar.

Jag kan inte tänka mig något mera olämpligt än att göra en framstöt i den riktningen i detta sammanhang. Jag måste säga, att det finns ledamöter i denna kammare, vilkas blick för de psykologiska verkningarna av statsmakternas uppförande sannerligen lämnar åtskilligt övrigt att önska. Här fattar den svenska riksdagen gång på gång beslut om stora kapitaltillskott åt olika håll. När det exempelvis är fråga om en sådan sak som understöd åt sockerbetsodlingen, motsätter man sig praktiskt taget varje försök att se till, att de, som få understöd, inte samtidigt sänka arbetslönerna. Och nu skulle riksdagen till och med själv taga initiativet i denna punkt till en sänkning av arbetslönerna, ehuru det ju för vederbörande talare uppenbarligen måste vara känt, att det för två år sedan vidtogs en mindre lönereduktion, och att, såvitt man kan förstå, bolaget icke skulle kunna sälja ett ton malm mer, därest lönerna vore lägre än de nu äro. Det är här inte fråga om malmens pris. Det är ju helt enkelt fråga om de ekonomiska svårigheterna i Tyskland, som gör, att malmen inte kan avsättas.

Därtill kommer, att arbetarna numera icke arbeta mer än hälften av vecans dagar; det vill med andra ord säga, att deras inkomster redan äro reducerade i synnerligen hög grad, samtidigt som de själva få bära huvudbördan av hela arbetslösheten däruppe, som lär omfatta omkring 1,000 avskedade personer.

Jag måste för min del bestämt protestera mot framställningar av denna art. Det synes, som om den svenska högern borde vara en smula känslig även för andra folklagers reaktioner i dessa tider än deras, som företråda de rena kapitalistintressena.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Då jag vid detta betänkande fogat en blank reservation, anser jag mig böra tillkännagiva vad denna reservation gäller.

Jag hade avsett att instämma i det andra momentet i klämman av herr Asplunds reservation med tillhörande motivering. Då herr Asplund emellertid nu avstått från att vidhålla detta yrkande, anser jag mig inte heller böra

framställa något yrkande i detta avseende, utan jag avstår, så mycket mer som jag vet, att det är lönlöst att framställa det.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få instämna i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

*Ang.
statens avtal
med malm-
bolagen.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats särskilda propositioner komme att framställas dels beträffande punkterna I och II av utskottets i nu ifrågavarande utlåtande gjorda hemställan, dels angående punkten III av samma hemställan och dels rörande motiveringen.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkterna I och II hemställt.

Beträffande punkten III, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av herrar Asplunds och Bergströms vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Asplund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av herrar Asplunds och Bergströms vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr talmannen, kvarstode, sedan ett av herr *Asplund* därom framställt yrkande finge anses förfallet genom kammarens redan fattade beslut, följande yrkanden, nämligen dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, att berörda uttalanden skulle godkännas med den ändring, att å sid. 15 rad 9 uppfifrån i det tryckta utlåtandet näst efter ordet »förvaltningskostnader» tillades »arbetslöner».

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets uttalanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Mellersta Södermanlands järnväg; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang.
rätt att avyttra
Kreditkassan
tillhöriga
bankaktier.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt att avyttra Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 tillhöriga bankaktier.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 131 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 direkt eller indirekt tillhöriga bankaktier finge avyttras på villkor, som i varje fall befunnas vara för statsverket mest förmånliga.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Rosén*, *Asplund*, *Bergström* och *Törnkvist* ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Rosén**: Herr talman! I proposition har här begärts, att riksdagen skulle medge, att de aktier i banker, som Kreditkassan och dess dotterbolag inneha, skulle få försäljas — på bästa möjliga villkor förstås.

Riksdagen har vid ett par föregående tillfällen haft denna fråga till behandling. 1928 års riksdag beslöt, att Kreditkassans aktier eller lotter i banker icke finge avhändas utan riksdagens medgivande. Det fattades också ett beslut, att aktierna icke skulle få säljas till pris understigande pari. Sedermera medgavs år 1930, att aktierna i Göteborgs handelsbank liksom aktierna i Sydsvenska banken skulle få säljas, men till kurs ej understigande parivärdet. Därjämte gjordes det uttalandet, att vid handelsbanksaktiernas försäljning skulle erbjudas garantier för en fortsättning av Göteborgs handelsbanks nuvarande verksamhet som en självständig provinsbank.

Nu är det meningen att uppgiva alla de tidigare gjorda förbehållen och att låta Kreditkassan sälja aktierna till bästa möjliga pris. Det är ju klart, att Kreditkassan vid dessa försäljningar kommer att söka betinga sig bästa möjliga priser, därom hyser jag inte något tvivel. Men jag har inom statsutskottet starkt ifrågasatt, huruvida tidpunkten just nu är lämplig för att fränfalla de tidigare av riksdagen fattade besluten. Det gäller ju här ganska betydande belopp. Inom statsutskottet yrkade jag, att man i varje fall skulle vila på detta ärende till längre fram under riksdagen, då man möjligen bättre skulle kunna bedöma läget. På grund därav hemställde jag om återremiss till vederbörande avdelning. Detta yrkande avslogs emellertid med en rösts majoritet — det fanns sålunda en ganska stark anslutning till den uppfattning jag i det avseendet hävdade. Då detta yrkande sålunda föll, hade jag intet annat val än att yrka avslag på propositionen, och jag vidhåller detta yrkande, ehuru jag naturligtvis saknar varje utsikt att få det bifallet. Numera går ju, när det gäller sådana här saker, ungefär precis vad som helst.

Då jag emellertid anser, att tidpunkten är mycket olämplig, kan i varje fall jag inte medverka till detta beslut, särskilt som jag varit med om ett par andra beslut under bättre tider, som avsågo, att man inte skulle slänga bort pengarna på det här sättet.

Jag yrkar, herr talman, avslag på den kungl. propositionen.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Det är ju uppenbart, att när man har en förvaltning — och detta gäller givetvis också Kreditkassans förvaltning —

måste man också hysa det förtroendet till vederbörande, att de inte alldeles åsidosätta kronans intressen. Det är också de omständigheterna, som föranlett Kungl. Maj:t att på Kreditkassans egen hemställan söka få till stånd en något mer vidsträckt fullmakt för Kreditkassan att få realisera innehavda aktier, i händelse det kommer att föreligga något antagligt anbud. Utskottet har inte föreslagit något annat än vad Kungl. Maj:t i detta fall själv ansett klokt.

*Ang.
rätt att avyttra
Kreditkassan
tillhöriga
bankaktier.
(Forts.)*

Även om tiderna nu äro svåra, kan det ju hända, ehuru kanske inte under de närmaste månaderna — det skulle förvåna också mig — men i varje fall innan riksdagen nästa gång blir i tillfälle att pröva detta ärende, att det kommer någon spekulant och anmäler sig. Då kan det vara bra, att Kreditkassan fått denna fullmakt, så att inte ytterligare ett gynnsamt tillfälle blir försummat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva utsträckning av lånetiden för lån från fonden för redernäringsens understödjande jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av motion, I:4, angående skärpt kontroll å enskild sinnessjukvård.

*Om skärpt
kontroll å
enskild sin-
nessjukvård.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 4, hade herr *Hellberg* m. fl. hemställt, att riksdagen ville besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande lämpligheten av en sådan ändring i gällande bestämmelser i stadgan angående sinnessjuka, att det under alla förhållanden fordrades särskilt tillstånd av medicinalstyrelsen för att mot betalning eller eljest i förvärvssyfte i enskild vård mottaga sinnessjuk.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Hellberg: Herr talman! Det är inte min mening att vid denna sena timme hålla något slags liktal. Men jag nödgas, inte minst på grund av vad som anföres i utskottets eget utlåtande, konstatera, att det råder ett ganska beklagligt otrygghetstillstånd i avseende på den enskilda vården av sinnessjuka här i landet.

Utgående från ett fall, som refererats i fackpressen, ett fall av, som det föreföll mig, ganska upprörande missvård, som förekommit på ett sjukhem, tillät jag mig att i en motion, som en del andra av kammarens ledamöter biträtt, hemställa att även för sjukhem, som mottaga sinnessjuka till ett antal av högst fem, skulle fordras tillstånd från medicinalstyrelsen, en bestämmelse, som helt överensstämmer med den, som fjolårets riksdag införde beträffande förlossningshem. Sådant tillstånd fordras redan för hem, som mottaga sinnessjuka

*Om skärpt
kontroll å
enskild sin-
nessjukvård.*

(Forts.)

till ett antal av mer än fem; jag ville sålunda ha denna skyldighet att begära tillstånd utsträckt även till hem, som mottaga ett mindre antal.

Jag utgick nämligen ifrån att de hem, varom det var fråga i den av mig omnämnda uppsatsen, måste tillhöra den senare gruppen. Nu finner jag, att detta var ett misstag. Det upplyses i utskottets utlåtande först och främst av överinspektören för sinnessjukvården, som omtalar, att bägge de hem, som nämnas i motionen och i uppsatsen i facktidskriften, mottogo mer än fem patienter. Men på samma gång upplyser nämnde överinspektör, att intet av dessa hem erhållit medicinalstyrelsens lagstadgade tillstånd för att driva sin rörelse. Detta är ju ett förhållande, som måste förefalla mycket beklagligt, men naturligtvis utgör det också ett mycket starkt skäl för att inte bifalla vad jag i min motion har hemställt. Den konsekvens, man måste dra av överinspektörens upplysning, blir nämligen den, att även om sådant medicinalstyrelsens tillstånd stadgas, har man ingen garanti för att stadgandet någonsin blir effektivt.

När det förhåller sig på det sättet, vet jag egentligen inte vad man här skall göra. Utskottet har vänligt nog betonat, att det är mycket angeläget, att »bestämmelsernas efterlevnad uppmärksam kontrolleras av de olika myndigheter, som därtill äro berättigade och förpliktade, på det att sinnessjuk icke må utsättas för olämplig behandling eller hans rättssäkerhet icke må äventyras». Det är naturligtvis ett uttalande, i vilket jag på det allra varmaste instämmer, liksom också, ehuru jag inte kan göra det på grund av närmare kännedom om saken, i den önskan, som uttalas av utskottet, att en »utbyggnad av den hjälpverksamhet inom sinnessjukvården, varom förmåles i §§ 93 och följande i sinnessjukstadgan», måtte komma till stånd.

Självfallet kan jag inte göra något yrkande, men jag måste än en gång betona, att förhållandena för närvarande äro ytterst otillfredsställande. Jag hoppas, att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på saken, och att de åtgärder, som till äventyrs kunna påkallas, må bli vidtagna.

Herr Petré: Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig vid det anmärkningsvärda förhållandet, att det sjukhem för sinnessjuka, som det här är fråga om, år efter år utövat en olaglig verksamhet, utan att detta föranlett någon åtgärd från uppsiktsmyndighetens sida. Detta har ju redan blivit påtalat av den föregående talaren.

Hur befogat ett ingripande hade varit i detta fall, framgår alldeles tydligt av de i motionen lämnade upplysningarna om missförhållanden, som varit rådande vid sjukhemmet i fråga. I det yttrande, som av den numera avgångne överinspektören för sinnessjukvården avgivits i anledning av motionen, har denne anfört, att han vid sin undersökning ej funnit belägg för de påstådda övergreppen. Till detta vill jag endast säga, att detta resultat av den numera avgångne överinspektörens undersökning ju är ganska naturligt, då han inskränkt sig till att utfråga dels innehavarinnan av sjukhemmet om de mot detsamma riktade anmärkningarna, dels de därstädes intagna patienterna, vilka, enligt vad som sedermera upplysts, icke vågade framföra några klagomål, så länge de befunno sig i den i detta fall anklagades våld. Då den numera avgångne överinspektören inte gjort sig besvär uppsöka och höra personal, som förut varit anställd vid sjukhemmet, är det ju inte så märkvärdigt, att han inte fått veta sanningen.

Då Kungl. Maj:t har förklarat de klagomål, som anförts av en patient, efter det han blivit befriad från sjukhemmet, icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, anser jag mig böra från denna plats påvisa, hur otillfredsställande hela den utredning var, på vilken Kungl. Maj:t vid detta tillfälle grundat sitt avgörande i ärendet.

Det väsentliga i klagomålen var, att patienten i fråga, vilken led av en svår

hypokondri, under sju månaders tid var fullständigt avstängd från all förbindelse med yttervärlden. Vid inspektionen, då som nämnt innehavaren av sjukhemmet tillfrågades om saken, förnekades detta blankt. Hon förklarade sålunda, att patienten under vistelsen på sjukhemmet visst icke varit avstängd från förbindelse med yttervärlden eller hindrats från någon korrespondens, utan att personalen ofta gått med brev åt honom till järnvägsstationen, och att han fått fritt röra sig så mycket han ville och träffa läkare så ofta han det önskade liksom och skriva till denne så ofta han ville. Detta anföres alltså i överinspektörens berättelse. Vidare omnämnes i denna, att sjukhemmets innehavarinna framhållit, att patienten i fråga så gott som dagligen hade långa telefonsamtal med personer i Stockholm och på andra orter, så att telefonräknin-garna uppgått till 70 å 80 kronor i månaden. I anledning härav inhämtades, enligt vad som upplyses i inspektionsberättelsen, på telegrafstationen i Mjölby uppgift om patientens telefonsamtal under tiden december 1929—augusti 1930. Hade överinspektören velat inhämta närmare upplysningar av mig, som sedermera fick hand om patienten, skulle han ha kunnat få veta, att den tid patienten påstod sig vara avstängd från yttervärlden, ingalunda var tiden från december 1929 och de följande månaderna, utan att det var under de sju föregående månaderna, från våren 1929 till julen 1929, som han inte haft någon som helst förbindelse med yttervärlden, inte ens med sin hustru, så att han först genom brevkort från sin dotter juldagen 1929 fick veta, att familjen på hösten flyttat från den stad i landsorten, där familjen förut varit bosatt, till Stockholm. Att han i sju månader från våren 1929 saknat varje som helst under rättelse från hemmet, motsäges sålunda alls icke av uppgiften om telefonavgifterna från tiden *efter* december 1929.

I övrigt är emellertid att märka, att dessa telefonavgifter — enligt vad jag tagit reda på vid besök, som jag gjort på platsen — avse inte enbart patientens samtal utan *alla* samtal från sjukhemmets telefonapparat. Detta framgår för övrigt redan av den omständigheten, att i överinspektörens uppgifter voro inbegripna telefonavgifterna för månaderna maj, juni och juli, trots att patienten redan den 7 maj hade förflyttats från detta sjukhem till ett i ett annat landskap beläget sjukhem. Vad som i detta avseende anföres i inspektionsberättelsen i fråga är alltså utan någon som helst betydelse.

Vid mitt studium av denna inspektionsberättelse fann jag vidare, att på en punkt hade sjukhemmets innehavarinna lämnat bevisligen osanna uppgifter, nämligen då hon hade försäkrat, att alla patientens brev hade avsänts under den tid han vistades hos henne, utom tvenne brev, vilka efter läkarens beprövande blivit innehållna. Då hon påstod, att alla andra patientens brev avsänts, var detta — som sagt — bevisligen osant, ty jag hade, så snart patienten kommit till det sjukhus, för vilket jag är chef, från det sjukhem, där patienten senast varit intagen, rekvirerat alla där befintliga skrivelser av patienten, och jag fann då i den betydliga dossier jag fick från sjukhemmet, en hel del brev, som varit skrivna i Mjölby, och som medföljt patientens tillhörigheter vid transporten till det småländska sjukhemmet. Dessa brev voro, som synes, icke avsända, och uppgiften på denna punkt var alltså bevisligen oriktig. Därom hade överinspektören kunnat få besked av mig, om han noggrannare velat undersöka fallet.

Det är lätt att förstå, att jag under sådana förhållanden inte hade stor anledning att sätta mycken tilltro till denna sjukhemsinnehavarinnas övriga till överinspektören lämnade uppgifter. Jag fann det därför nödvändigt att närmare kontrollera uppgifterna i fråga, så att jag kunde få reda på hur mycket av patientens uppgifter, som voro med verkliga förhållandet överensstämmande, och hur mycket som tilläventyrs vore sjukliga föreställningar. Jag tog därför reda på personal, som varit anställd vid sjukhemmet, och uppsökte

Om skärpt kontroll å enskild sinnessjukvård.
(Forts.)

Om skärpt
kontroll å
enskild sin-
nessjukvård.
(Forts.)

tvenne sådana befattningshavare, en f. d. sjuksköterska vid sjukhemmet, om vilken jag visste, att hon blivit gift i Boxholm, och en man, som varit anställd vid sjukhemmet som skötare, om vilken jag fått upplysning, att han numera var bosatt i Tranås. Av dessa personer fick jag sådana upplysningar, att de i varje fall bekräftade uppgiften, att patienten i fråga under sju månader, trots att han inte led av annan sjukdom än hypokondri och för övrigt var klar och redig, under lång tid varit fullständigt avstängd från yttervärlden.

Jag ämnar nu inte upptaga tiden med att i detalj anföra alla de upplysningar, som jag inhämtade — det är så mycket mindre nödvändigt som de återfinnas i den i ärendet väckta motionen, vilken bygger på en uppsats om fallet, som jag publicerat från rent vetenskaplig synpunkt, emedan en läkare, som omhänderhaft patienten, ställt en fullständigt felaktig diagnos och betraktat fallet som obotligt. Detta hade lett till en hel del bedrövliga åtgärder, bland annat försäljning av en stor del av patientens bohag. Det visade sig emellertid vara ett botligt fall. Sedan patienten flyttats till Ulleråkers sjukhus, där jag är chef, fick han inom kort sin rörelsefrihet, och fallet gick då mycket snabbt till hälsa. Jag skall alltså inte i detalj återge vad som inträffat. Alla uppgifter, vilka bestyrka den totala isolering, som han å sjukhemmet varit underkastad, hurusom han icke fick gå ut klädd och under långa tider hölls instängd i ett rum o. s. v., finnas återgivna i motionen.

För min del finner jag det upprörande, att en av hypokondri lidande person blir helt avstängd från all förbindelse med yttervärlden, då en sådan andlig isolering måste vara i hög grad skadlig, ägnad att försvåra sjukdomssymptomen och förlänga sjukdomstiden. Han har också berättat för mig, vilken andlig tortyr det var att aldrig få höra någonting från de sina.

Frågan är nu hur man skall kunna förekomma sådan vanvård inom den privata sinnessjukvården, som hitintills — i varje fall understundom — förekommit. Motionärerna ha anført, huru de tänkt, att detta skulle ske, och det är helt naturligt att tänka på den angivna utvägen, emedan samma bestämmelser därigenom införas som de, vilka i fjol blevo godtagna av riksdagen och sedermera av Kungl. Maj:t utfärdade beträffande förlossningshem.

Från medicinalstyrelsens sida har nu anförts, att kravet, att det under alla förhållanden skall fordras särskilt tillstånd i förväg för att i privat vård mottaga sinnessjuka mot betalning, skulle medföra ett alltför stort arbete för medicinalstyrelsen på grund av den stora mängd personer, som hava privat vårdhem för sinnessjuka. Det har också framhållits av medicinalstyrelsen, att mer effektivt än alla lagbestämmelser skulle vara att införa sådan hjälpverksamhet i anslutning till sinnessjukhusen, som på försök sedan förra året blivit införd i anslutning till trenne av statens sinnessjukhus. För min del är jag också övertygad om, att man med en effektiv inspektion vida säkrare når fram till målet, som är: tillräckligt rättsskydd för sinnessjuka, vilka vårdas privat. Man når efter mitt förmenande det målet vida säkrare genom effektiv inspektion än genom lagbestämmelser, hur stränga dessa än äro, och jag anser mig kunna säga detta, då det sinnessjukhus, vid vilket jag är chef, är ett av de tre, där dylik hjälpverksamhet bedrivs. Denna består däri, att en för uppgiften särskilt anställd sköterska bereser sinnessjukhusets hela upptagningsområde och ser till alla sinnessjuka, såväl de i privat vård som å ålderdomshemmen befintliga. Då jag har egen erfarenhet av den stora betydelsen av denna verksamhet, kan jag som min mening förklara, att man bäst når det mål, som motionärerna här velat nå, genom att vi få sådan hjälpverksamhet införd även vid de andra sinnessjukhusen. Jag kan ju tillägga, att medicinalstyrelsen i *princip* har uttalat sig för inrättande av en sådan verksamhet i anslutning till sinnessjukhusen överallt i vårt land — det är alltså endast *försöksvis*, som man nu börjat vid tre sinnessjukhus.

När anslaget till statens sinnessjukhus av riksdagen nyligen beviljades, begagnade jag tillfället, fastän herr statsrådet och chefen för socialdepartementet då inte var närvarande, att framhålla vikten av att sådan hjälpverksamhet infördes även vid statens andra sinnessjukhus. Jag vill, då herr statsrådet nu är närvarande, upprepa detta. Och jag får till sist säga, att om denna motion kunde ha till resultat, att vi snabbare få till stånd en hjälpverksamhet i anslutning till sinnessjukhusen än vi eljest kunnat få, så har motionen inte blivit förgäves väckt.

Om skärpt kontroll å enskild sinnessjukvård.
(Forts.)

Herr Hjalmarsson: Herr talman! Då jag inom utskottet varit med om att avstyrka denna motion, skall jag be att med några ord få beröra anledningen härtill, inte minst efter det anförande, som den siste ärade talaren här höll.

Det är ju så, att man i realiteten här behandlar två skilda saker. Här har anförts ett särskilt fall. Detta faller ju emellertid redan under de nu gällande bestämmelserna, emedan vårdhemmet i fråga haft mer än fem vårdplatser. Motionen å sin sida går ju ut på, att bestämmelserna skola ändras därhän, att samma regler skola gälla även för vårdhem med mindre än fem vårdplatser. Det förefaller mig ändå, som om man borde ha kunnat visa upp något enda fall, som förekommit och som kunnat motivera, varför man velat ha en ändring till stånd. Denna lag har trätt i kraft så sent som den 1 januari 1931 — den har sålunda knappast varit i tillämpning mer än ett år. Det är väl ändå skäl i att man skaffar sig någon erfarenhet, innan man går att vidtaga några åtgärder för en ändring.

En sak förefaller mig i detta sammanhang egendomlig. Jag vet ju, att den siste ärade talaren var med om den sakkunnigutredning, som föregick den nuvarande sinnessjuklagen. Förut voro en massa olika bestämmelser gällande, men dessa blevo då slojade. Det är ett par tre rader i detta sakkunnigutlåtande, som jag inte kan underlåta att här nämna, och vilka professor Petren själv varit med om att underskriva. De sakkunniga säga i sitt betänkande, att det synnerligen detaljerade kontrollsystem, som för närvarande är stadgat, torde väsentligen stanna på papperet. I anledning av detta säga de sakkunniga, att de funnit sig böra taga under övervägande, om det nuvarande kontrollsystemet överhuvud taget bör bibehållas, och de ha härvid kommit till det resultatet, att fördelarna av detsamma äro alltför ringa i förhållande till den anordning, som därutav är nödvändig. Följaktligen föreslogo de sakkunniga en ändring, och det är den, som gäller i den nuvarande sinnessjuklagen.

Nu går motionen ut därpå, att man skulle underställa medicinalstyrelsen även de fall, där antalet vårdplatser understiger fem. Men det är väl ändå rätt meningslöst att stadga, att anmälan skall göras till medicinalstyrelsen, om man icke återupprättar det kontrollsystem, med de därmed förenade kostnaderna, som man hade, innan den nya lagen kom till.

Herr talman! Jag ber att endast med dessa ord få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr Granström: Jag skulle ha kunnat avstå från att begära ordet efter det anförande, som nu har hållits. Jag ber emellertid att få betona, att för var och en, som tagit del av de detaljer, som anförts i den föreliggande motionen, ligger det ganska tydligt och klart, att här är ett fall, då en nervsjuk utsatts för vanvård, således inte erhållit den vård, han behövde och som för hans tillstånd var lämplig, samt att han i andra avseenden varit föremål för en behandling, som i betydande grad äventyrat hans rättssäkerhet.

Då det sedan gällde att pröva, huruvida skärpta bestämmelser skulle komma i fråga, fann utskottet, att nu gällande bestämmelser kunna anses fullt tillräckliga. Med avseende på den vanvård, som här ägt rum, vill jag säga,

Om skärpt kontroll å enskild sinnessjukvård.
(Forts.)

att hade skötseln försiggått i enlighet med gällande bestämmelser och hade man kontrollerat, om tillstånd hade givits åt det sjukhem, där han var intagen, samt detta sjukhem varit underkastat stadgad inspektion, så hade här påtalade vanvård och rättskränkning absolut varit omöjlig. Utskottet har därför ansett, att ytterligare skärpta bestämmelser inte kunna anses behövlige.

Vad utskottet emellertid med all kraft vill betona, det är, att de bestämmelser, som nu finnas rörande särskilt den enskilda sjukvården, måste till alla delar efterföljas. I det fall, det här gäller, kan man säga, att det mest flagranta övergreppet var det, att han under sju månader hölls avstängd från all förbindelse med yttervärlden, någonting, som enligt gällande bestämmelser inte är möjligt annat än vid ett statens sinnessjukhus och således inte under något förhållande får förekomma vid en enskild anstalt.

Om man nu kunde komma fram till en verkligt noggrann och tillfyllestgörande inspektion av den vård, som ägnas de sinnessjuka eller nervsjuka, särskilt då de vårdas å enskild anstalt, så tro utskottets ledamöter, att rättssäkerheten därigenom i betydande grad skulle bli tillvaratagen. Även de å mindre vårdanstalter intagna nervsjuka äro tillförsäkrade en sådan behandling, som de behöva, ty i fråga om de anstalter, som få taga om hand högst fem patienter, gäller, att de skola anmälas, att de skola stå under tjänsteläkarens uppsikt och att tjänsteläkaren skall ha skyldighet att ge de råd och anvisningar för de sjukas vård, som kunna anses behövlige.

Jag skall inte upptaga tiden längre, utan vill inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré: Jag har begärt ordet med anledning av herr Hjalmarssons yttrande, då han rörande den privata sinnessjukvården åberopade den trefaldiga anmälningsskyldighet, som fanns enligt den gamla sinnessjukstadgan, nämligen anmälan om varje vårdad person, dels till vederbörande tjänsteläkare, dels till hälsovårdsnämndens ordförande omedelbart, när vården börjat, samt dels därefter en gång årligen till kyrkoherden i vederbörandes kyrkobokföringsort. Det var om detta, som de åberopade sakkunniga anförde, att det ofta kommit att stanna på papperet, ty detta var en erfarenhet, som man hade gjort. Det var därför, som i den nya författningen i stället har införts den bestämmelsen, att var och en, som mot betalning för vård mottager någon sinnessjuk, skall anmäla detta till medicinalstyrelsen. När det gäller hem för mindre än fem patienter, behövs alltså inte i förväg något godkännande, men inom två månader, sedan ett dylikt privat sjukhem har öppnats, skall likväl anmälan göras till medicinalstyrelsen. Hos medicinalstyrelsen finns därför numera förteckning å alla dem, som i vårt land vårda sinnessjuka privat. Sådan fanns inte förut. Detta var den ena förbättringen, som med den nya lagstiftningen infördes i enlighet med förslag av de sakkunniga vilka jag tillhörde. Den andra förbättringen var den, att i sinnessjukstadgan infördes bestämmelser angående hjälpverksamhet. De sakkunniga menade redan då, att den enda säkra kontrollen var den, som jag här betonat, men vi föreslogo likväl inte, att hjälpverksamhet genast skulle införas överallt i landet, därför att detta var ju en kostnadsfråga, som man inte vågade taga upp omedelbart. Stadgar skola ju behandlas i lagutskottet men kostnadsfrågor i statsutskottet. Därför nöjde man sig med att införa den bestämmelsen, att hjälpverksamhet skulle anordnas, där Kungl. Maj:t bestämde. Det var som sagt dessa förbättringar, som med den nya lagstiftningen infördes i fråga om den privata sinnessjukvården.

När herr Hjalmarsson sedan riktade sig till mig personligen, får jag erinra om, att motionen visserligen är byggd på upplysningar, som jag offentligen lämnat, men att mitt namn inte står under motionen, och jag har ju inte heller under debatten tillstyrkt densamma. Jag har sagt, att den numera avgångne

inspektören inte gjort den utredning i anledning av de omnämnda klagomålen, som varit önskvärd, och det är vad jag vid detta tillfälle inte har velat underlåta att framhålla, då han i sitt på utskottets hemställen avgivna yttrande ju fortfarande synes ha velat göra gällande, att klagomålen i fråga varit obefogade. Jag har emellertid på samma gång velat understryka, att den enda säkra kontrollen är den här hjälpverksamheten, som vi vilja ha utsträckt till hela vårt land.

Vad den siste talarens anförande beträffar, yttrade han, om jag hörde rätt, att det endast är på godkända sinnessjukhus, som en patient får kvarhållas mot sin vilja, medan detta inte får förekomma på privata sjukhem. Detta är alldeles riktigt, men som vi av det här diskuterade fallet finna, händer det, att de sjuka likväl mot sin vilja kvarhållas å privata sjukhem. Ty vad hände i detta fall? Jo, när patienten redan var på bättringsvägen och önskade återvända till ett sjukhem i närheten av sin hemstad, så fördes han med våld till ett ännu längre bort från hemstaden beläget sjukhem. Och det är härvid att märka, att när han ett par månader senare kom till det sjukhus, för vilket jag är chef, var hans tillstånd dock sådant, att jag ansåg mig kunna giva honom så fullständig frihet, att han en vecka efter ankomsten fritt fick gå till Uppsala stad så mycket han ville.

Nu kan man visserligen säga, att då hela det överklagade förfaringssättet å sjukhemmet varit olagligt, i det att det här handlats i strid mot gällande lag, skulle den, som höll patienten inspärrad å sjukhemmet mot hans vilja, kunna åtalas för brott mot annans frihet. Ja, på papperet, men tro herrarna, att någon, som under sinnessjukdom varit föremål för sådant berövande av den personliga friheten, skulle, sedan han tillfrisknat, vilja träda fram och väcka åtal mot vederbörande, då ju detta medför, att allt blir offentliggjort? Hela Sverige skulle ju då i pressen få läsa, att målsägaren varit sinnessjuk under så och så lång tid. Av den anledningen att man icke gärna vill ge offentlighet häråt väcker ingen från sinnessjukdom tillfrisknad åtal och därför har man ingen garanti mot olagligt förfarande vid privat sjukhem för sinnessjuka, om det inte blir en betryggande kontroll å dessa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 i anledning av motion, I: 60, om överlåtande av uppbörd av kronoskatt i stad å bankinrättning, som erhållit Kungl. Maj:ts oktroj.

Om uppbörd av kronoskatt genom bankinrättning.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 60, hade herr *Boman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i uppbörsreglementet, att uppbörd av kronoskatt skulle i stad, där sådant ansåges lämpligt, kunna överlätas å bankinrättning, som erhållit Kungl. Maj:ts oktroj.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Boman**: Herr talman, mina herrar! Den motion, jag väckt, avser ju att bereda lättnad vid skatteinbetalning. Motionens betydelse sträcker sig nog inte utöver de största städerna, men jag tror, att den där har en rätt så stor betydelse.

Fullgörandet av skatteplikten är ju en medborgerlig plikt och dessutom en medborgerlig skyldighet, vars underlåtande går ut över övriga skattebetalare,

Om uppbörd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.
(Forts.)

som få betala, vad den försumlige underlåter att betala. Det synes mig därför att statsmakterna borde göra vad de kunna, för att underlätta denna inbetalning för de skattepliktiga, och även med erkännande av att åtskilligt blivit gjort under de sista åren tror jag dock, att betydelsen av det förslag, som jag framburit i min motion, är underskattad inom utskottet.

Jag har vetskap om att i Danmark och Finland sedan många år tillbaka tillämpas den metoden, att skatteinbetalning kan ske genom bankerna. I bankerna finnes organisation för kassarörelse, och den tekniska anordningen att låta skattemyndigheterna få veta vilka, som betalt in sin skatt, är utomordentligt enkel. Det sker genom en kupong, som frånskiljes på ungefär likartat sätt, som då man vid inbetalningar på landet river av en kupong på postkontoret och stämplar skattsedeln. Den blir då en kvittens, som visar, att den i detta fall på landet boende personen har betalat sin skatt. Här i Sverige har man i Malmö med synnerligen gott resultat vidtagit sådana anordningar i fråga om kommunalutskylderna, men med gällande uppbördsreglemente kunna de tyvärr inte tillämpas i sin helhet, vad beträffar kronoskatten. I detta fall kunna bankerna nämligen endast lämna interimskvitto.

Min medmotionär herr Hjalmarsson från Malmö har visat mig några siffror ifrån Malmö, som han lovat att delge kammaren, och han kommer dessutom att omtala, hur gynnsamt denna anordning ställer sig i Malmö, då i ena fallet bankens kvitto gäller och i andra fallet, när det är fråga om kronoskatt, banken lämnar ett interimskvitto, som man får utbyta, när uppbördsstämman är avslutad.

För egen del kom jag närmast på idén att taga upp detta förslag med anledning av min egen erfarenhet från Göteborg. Där har i mer än 30 år ett av stadens större verk, vattenledningsverket, låtit så gott som all sin inbetalning gå genom Göteborgsbanken. Vid den tiden var en styrelseledamot i banken samtidigt styrelseledamot i vattenledningsverket. När kontoret flyttades litet avlägset, trycktes på verkets räkningar, att betalning kunde erläggas i Göteborgsbanken. Det har nu gått i 30 år utan några invändningar. Alla äro belättna, och det har aldrig blivit något mankemang. Den tekniska anordningen är utomordentligt enkel, sedan man numera skriver ut räkningarna på skrivmaskin. Man utskriver nu av räkningen en genomslagskopia och avskiljer den vid likviden. Härigenom kan det aldrig bli något misstag om vem som har betalt.

Utskottet hänvisar till ett uttalande av statskontoret, som hörts i denna fråga. Jag kan inte frigöra mig från den uppfattningen, när man läser detta, att somliga tyckas ha små pretentioner på vad som menas med att en sak är väl ordnad. Det är t. ex. bestämt, att utskyldsbeloppet får erläggas med postremissväxel. I sådana fall, d. v. s. då man sänder in skatten i postremissväxel med posten — visserligen å avsändarens egen bekostnad och risk, men man har ju rätt så stort förtroende för posten — är det tillräckligt, att växeln i fråga kommer uppbörds mannen tillhanda på uppbördsstämman sista dag. Om man däremot vill begagna sig av postgiro, som nu rekommenderas i detta betänkande från statskontoret, då skall man också skicka in sin skatt på egen bekostnad, men betalningen skall vara fullgjord i så god tid, att den kommer till postgirokontoret i Stockholm senast å uppbördsstämman näst sista dag. Har postgirokontoret fått pengarna i sin hand, tycker jag, att staten borde kunna vara nöjd, såframt det sker sista dagen för uppbördsstämman. Detta att kräva, att inbetalning skall ske en dag tidigare, när det är fråga om postgiro, anser jag vara olämpligt; jag vill nu inte tala om att man inte vet så noga på olika platser i Sverige, när man skall betala in ett belopp, för att det skall komma fram till en viss dag till postgirokontoret i Stockholm, och det är ju detta, som är det avgörande.

Sedan talas om rättigheten att betala med check, och detta anser statskontoret inte vara av någon betydelse. Det förekommer ju bara i Stockholm och Göteborg. Jag vill säga, att i Stockholm får kvitto endast utfärdas, sedan checken blivit inlöst. I Göteborg däremot är man så förståndig, att man på egen risk beslutat att vid inbetalning med check omedelbart lämna ut skattsedeln kvitterad, ehuru försedd med en stämpel, som anger, att likvid har skett medelst check. I Göteborg betalas skatterna i mycket stor omfattning medelst check, men man gör det väl inte i så stor omfattning här i Stockholm, eftersom det står på det här sättet i statskontorets utlåtande.

Jag undrar, om någon av herrarna i utskottet har försökt att betala sin skatt på ett uppbörds kontor i Stockholm eller i Göteborg. Jag har roat mig ett par gånger här i Stockholm att besöka en tillfällig uppbördslokal — jag tror, att det var på Döbelnsgatan. Det var visst inte sista dagen utan två eller tre dagar före uppbördsstämman slut. När jag kom dit, var det kö långt ned i trappan. Jag vände och gick till en bank och köpte mig en postremissväxel, som jag sedan skickade in på posten. I Göteborg har man ordnat med ett mycket stort antal uppbördsställen liksom väl också här i Stockholm, men när man kommer och skall betala skatten, är det inte bara fråga om en ren kassasak — nämligen att betala till kassören — ty min skattsedel skall sedan behandlas av tre eller fyra personer. Den siste gör inte annat än att han trycker stadens kontrollstämpel på sedeln. Kommer man då i kön efter ett par personer, som ha en 10 eller 20 skattsedlar vardera, kan man få stå en timme och vänta. Är det rätt, att man skall behöva göra det? Jag frågar, om det är rimligt, att det skall vara så. Jag kan förstå, att man med svenskens kynne, när det gäller små belopp, hellre betalar i indrivning 3 à 4 procent — vad det nu kan vara — då det väl blott kan bli fråga om några kronor, än att man skall förlora en timme eller i ogynnsamma fall rent av två timmar för att stå i kö. Det vågar jag bestämt påstå. Lokalerna äro för övrigt både i Stockholm och Göteborg i en hel mängd fall olämpliga. Kassapersonalen är inte heller övad, då det är folk, som i regel har annan verksamhet. De tjänstgöra endast på förordnande för en vecka som kassör eller som kontrollant för sådan kassör. Det blir inte samma expedition som på en bank.

Jag påpekade också i min motion en fördel i den av mig föreslagna anordningen, som man inte alldeles skall underskatta. Det är nämligen så, att denna anordning medför, att sedelomloppet under dessa uppbördsveckor kommer att minskas med åtskilliga miljoner kronor. Särskilt förr, då skatteinbetalning ägde rum i december, var det synnerligen ogynnsamt att just den tiden behöva öka den utelöpande sedelmängden.

Jag har naturligtvis inte kunnat göra någon utredning om, vad det kostar att anordna en dylik uppbörd genom bankerna. Jag vet, att i Finland är vissa dagars räntefrihet hela ersättningen. Om nu staten har så stora belopp på giroräkning utan ränta och staten möjligen skulle kunna gynna bankerna med att ha dessa skattepengar räntefritt någon dag eller vecka, tror jag inte, att den uppoffringen är något att tala om. Det nuvarande systemet medför även kostnader, och kan man i någon mån minska restlängderna medelst mitt förslag, väger den fördelen säkerligen upp de eventuella merkostnaderna.

Nu har utskottet verkligen avgivit ett synnerligen välvilligt uttalande. I slutet på sitt betänkande säger utskottet, att finansministern har ställt i utsikt en reformering av uppbördsväsendet i dess helhet, och tillägger att »utskottet anser, att i motionen avhandlade fråga i detta sammanhang bör komma under prövning». Med denna motivering, som enligt min uppfattning inte alls behöver ändras, vågar jag hemställa:

att kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl.

*Om uppbörd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.
(Forts.)*

Om uppbörd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.

(Forts.)

Maj:t anhåller, att vid förestående utredning om reformering av uppbördsväsendet den i motionen avhandlade frågan även måtte komma under prövning.

Herr **Granström**: Jag skall be att få försäkra den ärade motionären om att vi inom utskottet inte alls underskattat denna motion, utan, om man skall få döma i egen sak, ha vi gjort oss rätt mycket besvär för att tränga in i densamma. Å andra sidan måste jag emellertid säga, att den förändring, som här föreslås, gäller en mycket liten del av de skattedragande. Enligt uppgifter, som erhållits här ifrån Stockholm rörande dem, som ha inbetalat sina skattsedlar genom banker, skulle antalet på detta sätt betalande inte uppgå till mer än ungefär 9 procent av hela antalet. Visserligen är den summa, som de ha inbetalat, rätt stor, men det beror naturligtvis på att de ha rätt stora inkomster och därför fått betala rätt stora skatter. Det rör sig således, kan man säga, om ett jämförelsevis litet fåtal, och saken har inte den ringaste betydelse för hela landsbygden och ej heller för det stora flertalet av städerna. Det är bara vissa större städer, som det nu gäller.

Jag måste säga gentemot den föregående ärade talaren, att man skall ha bra stora anspråk på hur inbetalningssystemet skall vara ordnat för att finna de möjligheter, som nu föreligga, vara mycket anspråkslösa. Det finns nämligen för närvarande rätt stora möjligheter för den, som har bankräkning, att kunna ordna denna sak utan alltför stort besvär. Den ärade motionären har pekat på att man helt enkelt skulle kunna lämna in sin skattsedel jämte check på beloppet, varpå banken sköter om resten. Han har förklarat, att så praktiseras det på sina håll. Här i Stockholm och i Göteborg gäller en check som betalningsmedel. För övrigt har man ju möjlighet att köpa en postremissväxel och skicka in den till uppbördsmanen. Det är tillräckligt, om den kommer honom tillhanda sista dagen för uppbördsstämman.

Postverkets giroräkning kan också användas. I en större stad finns ju många postkontor, och de ligga inte alltför långt från skattebetalarnas bostad eller kontor. Man har bara att betala in beloppet på uppbördsmanens postgirokonto. I detta fall får man emellertid passa på litet tidigare, men en ordentlig människa är inte rädd för att behöva passa på, utan han ser till att han betalar sina skatter i god tid.

Jag menar sålunda, att det sätt, varpå skatteinbetalningen för närvarande är ordnad, bereder rätt stora möjligheter till en bekväm inbetalning. Därmed är naturligtvis inte sagt, att inte allt bör göras för att underlätta skatteinbetalningarna, och jag medger gärna, att det förslag, som här framlagts av den ärade motionären och som han talade ganska varmt för, ser rätt bestickande ut vid första påseendet.

Emellertid har statskontoret ställt sig i viss mån avvisande emot förslaget. Jag förstår, att det sker egentligen av ekonomiska skäl, som jag sedan vill komma till. Även riksräkenskapsverket har ett långt utlåtande, som visserligen inte är tryckt i detta utskottsutlåtande men är fogat som bilaga till ett liknande utlåtande, avgivet i andra kammaren. Där säger riksräkenskapsverket ganska bestämt ifrån, att »något större behov av den i motionen förordade anordningen att anlita jämväl affärsbankerna såsom uppbördsorgan torde fördenskull icke förefinnas» och att »ett överlåtande till bankerna i mera vidsträckt omfattning av uppbörd och kvittering av kronoutsylder skulle för såväl bankerna själva som för skattemyndigheterna och staten medföra i vissa avseenden vittgående konsekvenser. För ett allmännare utnyttjande av denna betalningsform skulle nämligen i första hand erfordras, dels att bankernas kassaexpeditioner under tiden för uppbörden avsevärt utökades, dels ock att bankkontoren hölles öppna under längre tid av dagen än nu är fallet. Endast under dessa förutsättningar skulle det för städerna bliva möjligt att i någon

avsevärdare mån inskränka antalet egna uppbördskontor. Angivna utvidgning av bankernas förpliktelser skulle säkerligen icke kunna ernås utan ekonomisk gottgörelse från städernas eller statsverkets sida, vilken gottgörelse sannolikt skulle överstiga den besparing, som skulle inträda i städernas direkta uppbördsverksamhet. Avsevärda kostnader för det allmänna skulle jämväl föranledas av den utökning av skattemyndigheternas arbetsuppgifter, som vid ett genomförande av förslaget bleve nödvändig.»

Av dessa skäl och med särskilt understrykande av de ekonomiska synpunkterna ställer sig riksräkenskapsverket bestämt avvisande mot en sådan anordning, och med hänsyn till kostnaderna ber jag att få anföra några siffror. Det är rätt förklarligt, att bankerna nu i rätt så stor utsträckning utan ersättning tillmötesgå allmänheten i denna sak. Men skulle det vara så, att bankerna bleve, så att säga, statens uppbördskontor, när det gällde inbetalning av skatt, är jag rädd för att också de i så fall skulle kräva ersättning för besvären. Så har skett åtminstone i Danmark, det land, som av den föregående ärade talaren har åberopats. Man har gjort upp en beräkning, enligt vilken framgår, att om Stockholms stad skulle för föregående år ha begagnat sig av bankerna för sin uppbörd på ungefär 127 miljoner kronor, skulle detta ha kostat staden, beräknat efter samma principer som i Köpenhamn, ungefär 243,000 kronor — således en inte så liten summa. Jag vill säga, att den tanke, som nu framförts av motionären eller det förslag, som han kom med till slut, var verkligen på tal inom utskottet, men som andra tillfälliga utskottet är ett mycket litet och mycket oansenligt utskott, som måste hålla sig till formerna, voro vi inte alldeles övertygade om att vi ha någon rättighet att avge ett förslag i detta fall. Vi tyckte, att den här saken, då hela uppbördsväsendet ännu ligger i stöpsleven, skulle kunna få komma i fråga i samband med den övriga utredning, som av Kungl. Maj:t ställts i utsikt och som väl också i en eller annan form snart kommer att ligga på riksdagens bord. I och med att utskottet här säger, att »finansministern i Kungl. Maj:ts proposition, nr 186, till 1931 års riksdag med förslag till ändrad tid för kronoupböörden ställt i utsikt en reformering av uppbördsväsendet i dess helhet», och att utskottet »anser, att i motionen avhandlade fråga i detta sammanhang bör komma under prövning», ha vi velat betona, att vi anse, att det är av vikt, att frågan kommer under utredning i samband med frågan om andra möjligheter för skattens betalning. Jag vill därjämte framhålla, att detta sätt att biträda motionen har den fördelen, att riksdagen vid ett bifall till utskottets förslag inte på minsta sätt bundit sig eller givit något på hand i motionens syfte.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bismark: Herr talman! Jag kan inte neka till att jag tycker, att det är mycket om och men, som kommit fram här, då det gäller att få en enkel anordning av skatteuppbörderna.

I fråga om kommunalskatteuppbörden ha flera samhällen ordnat det så, att bankerna kunna taga emot skatteinbetalningarna. Skatterna kunna alltså betalas i vilken bank som helst eller också inbetalas på posten eller direkt på uppbördsstämman. Det blir ingen som helst trängsel någonstans, utan det hela går ledigt och enkelt. I fråga om kronoskatten däremot kan man inte ens i medelstora städer undvika, att det blir köbildning. Det är ju beklämmande att se, att personer skola behöva stå i kö timtals för att få betala sin lilla kronoskatt. Man kan visserligen säga, att dessa personer kunde ha tänkt sig för och gått in i en bank och köpt en postremissväxel och sedan sänt in densamma på posten. De ha emellertid helt enkelt inte beräknat, att det skulle bli en sådan stor tillströmning av människor, att de skulle behöva stå

*Om uppbörd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.*

(Forts.)

Om uppbörd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.
(Forts.)

i kö för att betala sin skatt. Man kan förstå, att folk står i kö, kanske hur länge som helst för att köpa en lott eller taga ut sin sprit på motboken o. s. v., men här skola de stå i kö för att få fullgöra sin medborgerliga skyldighet.

Jag har försökt för mitt samhälles vidkommande att ordna det så, att kronoskatten skulle kunna inflyta lika jämnt som kommunalskatten. Det fanns emellertid ingen möjlighet att ordna det så på grund av lagens bestämmelser. Bankerna kunna visserligen taga emot pengarna utan ersättning, men de skola redovisa pengarna varje dag till kronokassören. Detta bör ske, om författningsföreskriften skall följas. Pengarna skola nämligen insättas på statsverkets giroräkning redan följande dag. Bankerna ville samla på pengarna till uppbördsstämman slut och sätta in dem på en gång. De skulle alltså ha pengarna en vecka eller så till förvaring. Är det nu något så märkvärdigt, om de skulle få denna rätt? Enligt min uppfattning bör det ovillkorligen lagas så, att vederbörande uppbördsmyndigheter kunna få möjligheter att ordna uppbörden på ett mera smidigt sätt än nu, och det kan ordnas med mycket enkla bestämmelser i författningen. Jag förutsätter därvidlag, att inte vederbörande myndigheter ha något som helst behov att ådraga statsverket några kostnader för detta, men jag anser, att bankerna, som taga emot pengarna, inte skola behöva göra sina redovisningslistor klara omedelbart och omgående behöva sätta in pengarna på statsverkets giroräkning.

Jag är övertygad om att om folk skall stå i kö, så avskräckes en massa människor från att betala sin skatt i vederbörlig ordning, och de säga då, att de hellre betala det lilla tillägget för indrivning än de stå timal i kö och vänta. På detta sätt får man in mindre pengar på uppbördsstämmorna, och det blir ökade kostnader för indrivningen.

Jag medger, att utskottet här givit anvisning om att denna fråga bör tagas upp, när författningen skall omarbetas, men jag tycker inte, att detta skulle vara något hinder att gå så långt, som herr Boman här yrkat. Jag ber därför att få förena mig med honom.

I herr Bismarks yttrande instämde herrar *Reuterskiöld, Thelin, von Geijer, Ehrnberg, Schlyter* och *Sandström*.

Herr Hjalmarsson: Herr talman! Då jag tillhör en av de få städer i landet, som under de senaste åren praktiserat vad man nu här föreslår, kan det kanske, ehuru tiden är långt framskriden, ha något intresse, att jag här säger några få ord om den här saken.

År 1928 beslöt Malmö stads drätselkammare, att de, som ville betala kommunalskatten genom bankerna, skulle ha rätt till detta, och drätselkammaren utfärdade också fullmakt till vederbörande banker. Sedan man praktiserat denna inbetalningsform ett par år, kom från den skattebetalande allmänhetens sida det önskemålet fram, att man jämväl skulle få inbetala kronoskatten till bankerna. Det stötte emellertid på patrull därför att man inte, som nämnts här, hade någon möjlighet på grund av gällande författningar att kunna vidtaga denna anordning. Det ordnades emellertid på det sättet, att skattebetalaren av banken fick ett interimskvitto, när han till banken inlämnade sin skattsedel jämte likvid för densamma. Efter ett par dagar kom sedan skattsedeln tillbaka vederbörligen kvitterad. Jag kan nämna, att t. ex. i fjol, 1931, fullgjordes i bankerna skatteinbetalning på 16,048 debetsedlar av 49,987, d. v. s. i runt tal ungefär 32 procent. Hela uppbörden uppgick till 6,806,000 i runt tal, och därutav inbetalades till bankerna 3,653,000 kronor d. v. s. något över 53 procent. Av dessa siffror framgår, att allmänheten har uppskattat denna anordning. Över hälften av skattebeloppen ha nämligen inbetalts genom bankerna. Det kan också kanske ha sitt intresse att lämna några

siffror rörande kommunalskattens fullgörande. Vid första uppbořdsstämman i fjol inflöto 4,430,000 kronor. Av detta belopp kom inte mindre än något över 3 miljoner kronor in genom bankerna. Det var således närmare 70 procent av hela beloppet. Endast något över 31 procent eller 1,390,000 inbetalades direkt till uppbořdsverket. Om man nu räknar hela antalet debetsedlar i fråga om den kommunala skatten, så inbetalades eller likviderades genom bankerna av 36,740 debetsedlar 21,098, under det att endast 15,642 inbetalades direkt till uppbořdsverket.

*Om uppbořd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.
(Forts.)*

Nu har det också visat sig, att av de myndigheter, som ha yttrat sig i denna sak, ha länsstyrelserna i regel avstyrkt. Det är emellertid rätt betecknande, att länsstyrelsen för Malmöhus län och Malmö magistrat tillstyrkt det arrangemang, som motionären här ifrågasatt, just därför att den har erfarenhet härom, vilket man inte har å andra ställen i landet.

Nu säges i fråga om kostnaderna, och det framhölls också av utskottets ärade ordförande, att den här anordningen med inbetalning till bankerna har kostat Köpenhamns stad så och så mycket. Ja, men hittills har denna anordning för Malmö stad inte medfört de minsta kostnader. Bankerna åtaga sig detta gratis, trots att man är uppe i rätt stora belopp. Jag tror också, att bankerna själva äro intresserade av att ha dessa pengar om hand.

Inom utskottet hade jag till en början tänkt reservera mig, men avstod; då motionären nu har ställt ett direkt yrkande, skall jag, trots att jag inom utskottet inte reserverat mig, dock här be att få hemställa om bifall till herr Bomans yrkande.

Herr Berling: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att rikta debatten med något längre anförande. Jag kan dock inte underlåta att säga, att jag tycker, att utskottet har behandlat denna motion tämligen ytligt.

Beträffande statskontorets yttrande kan jag inte finna annat än att man där ser en smula byråkratiskt på dessa förhållanden. Frågan är visserligen icke en av de större, men den är ändå ganska betydelsefull. Då jag representerar en stad, Hälsingborg, som under 20 år har tillämpat systemet med skatteinbetalning genom bankerna, när det gäller kronoskatten, och sedan 1921 i fråga om kommunalskatten, har jag någon erfarenhet om det skatteinbetalningssystem, som där tillämpats. Beträffande kommunalskatten kan jag då nämna, att genom bankerna inbetalades 1930 73.27 procent och 1931 75.37 procent. Även vad angår antalet poster stå bankerna som god etta. Beträffande kronoskatten visar det sig, att trots den omständigheten att bankerna inte ha kvitteringsrätt, så har år 1930 ändå influtit 73.58 procent genom bankerna och 1931 76.72 procent. Det är således en stor summa, som på detta sätt har kommit in genom bankerna.

Nu är det nog riktigt, som utskottets ärade ordförande har påpekat, att då det gäller kronoskatten, antalet poster inte står i relation till summorna. Även här visar sig dock en rätt stor ökning under årens lopp. 1930 var det över 45 procent av skatteposterna, som inbetalades genom bankerna, och 1931 över 48 procent. Den skattebetalande allmänheten har tydligen själv anvisat den väg, som den finner vara lämpligast för skatteinbetalning, och jag tycker, att myndigheterna borde beakta detta och giva allmänheten en ytterligare lättnad därigenom, att bankerna kunde få rätt att kvittera kronoskatten. Därigenom skulle säkerligen ännu större skattebelopp kunna betalas in på detta bekväma sätt.

Då man anvisat postgirot såsom en lämplig inbetalningsform, kan det vara av intresse att finna, att i avseende å Hälsingborg inbetalades 1930 1.73 procent av kronoskatten genom postgiro och förra året 1.44 procent. Det ser ju ut,

Om uppbörd
av kronoskatt
genom bank-
inrättning.
(Forts.)

som om utvecklingen i varje fall inte går den av utskottet och statskontoret anvisade vägen.

Jag skulle önska, att man kunde fatta något positivt beslut redan nu, men då jag vet, att detta är omöjligt, ber jag att få hemställa om bifall till det av herr Boman gjorda yrkandet.

I detta anförande instämde herr *Linder*.

Herr **Granström**: Jag vill bara framhålla, att ingen behöver stå i kö vid uppbördsstämmorna, om man använder de utvägar, som jag anvisat. Dessutom vill jag påminna om att det här är en sak, som endast gäller de större städerna inom riket och inte har någon betydelse för landsbygden och de mindre städerna.

För övrigt vill jag säga, att vill här första kammaren gå i positiv riktning och således giva på hand, att denna förändring skall genomföras, är det ju klart och tydligt, att utskottet har ingenting att däremot invända. Det är egentligen av formella skäl, som vi ansett oss böra avstyrka motionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Boman*, att kammaren skulle för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att vid förestående utredning om reformering av uppbördsväsendet den i motionen avhandlade frågan även måtte komma under prövning.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr Bomans yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion, I: 104, om utredning och förslag rörande preskriptionstiden för resterande kronoutskylder, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde samt att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, måtte få nedtagas.

Vad herr talmannen sålunda hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämneslära­rin­nas vid allmänt läroverk rätt att för lönetur tillgodoräkna sig tjänstgöring vid stats­understödd enskild läroanstalt;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för högre lä­rar­in­seminariet att för visst ändamål disponera terminsavgifter vid läroan­stalten;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Kristianstads stad av den Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätten till högre allmänna läroverkets i Kristianstad byggnader;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för småskollärarinnor, vilka varit anställda vid privatläroverkens förberedande klasser m. m.;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avgifter till de allmänna läroverkens kassor m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för utförande av vissa byggnadsarbeten vid frälsningsarméns alkoholistanstalt å Kurön;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd från den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter Erik Magnus Edvard Svedbom;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående distriktschefen vid statens järnvägar G. E. Löfmarcks pensionsrätt;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt för fast anställda ämneslärare vid folkhögskolans specialkurs för lantbruksstuderande; och

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pensionering av vissa arbetare vid Tumba bruk; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående utfärdande av föreskrift i visst hänseende för statens förlikningsmän i arbetstvister.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Justerades protokollen för den 9 och den 12 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8 A, till Konungen i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen i anledning av väckt motion angående ett lagligt reglerande av virkesmättningsföreningarnas verksamhet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 117, till Konungen i anledning av väckta motioner angående tull å ägg, äggula och flytande äggvita.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 37, rörande förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m.;

nr 38, rörande anslag ur kyrkofonden för reparationer å den åt kyrkoherden i Korpilombolo församling upplåtna prästgården;

nr 39, rörande dels lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels ock gäldande ur biskopslöneregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop;

nr 40, rörande godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss med mera samt en internationell lastlinjekonvention med mera;

nr 41, rörande lag om ändrad lydelse av 35 § sjölagen;

nr 42, rörande lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

nr 43, rörande förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

nr 44, rörande förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maldrycker;

nr 45, rörande stöd åt Skandinaviska kreditaktiebolaget m. m.;

nr 46, rörande förordning angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

nr 47, rörande förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter; samt
nr 48, rörande höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 398, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående åtgärder, åsyftande att Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen samt Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må i sina tillverkningar i största möjliga utsträckning gynna inhemsk produktion, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 55—58, bankoutskottets utlåtanden nr 27—29 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.35 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
